

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

**Hodnocení ne-úspěšnosti operací na udržení
míru v Sierra Leone, Mozambiku a Rwandě**
Magisterská diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: Bc. Jan Novosad

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Oldřich Bureš, M. A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

NOVOSAD, Jan. *Hodnocení ne-úspěšnosti operací na udržení míru v Sieře Leone, Mozambiku a Rwandě*. Praha, 2015, 131s.

Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí diplomové práce doc. Mgr. Oldřich Bureš, M. A., Ph.D.

Abstrakt

Operace na udržení míru OSN se za dobu své existence staly často využívaným nástrojem k řešení akutních krizí v mezinárodních vztazích. Dlouhá léta nebyla jejich úspěšnost či neúspěšnost vědecky vyhodnocována. To se začalo v posledních letech měnit. Tato práce popisuje evaluační rámce představené třemi autory a poté je aplikuje na tři případy, v nichž došlo k nasazení mírové operace (Sierra Leone, Mozambik a Rwanda) a snaží se ověřit, zda v literatuře implikovaná, avšak dosud nedostatečně empiricky prokázaná domněnka o tom, že Page Fortna nabízí příliš optimistický a Diehl s Druckmanem příliš pesimistický evaluační rámec, je podpořena empirickou realitou. Tyto přístupy jsou doplněny evaluačními kritérii navrženými Daryiou Pushkinou, které slouží jako evaluační mainstream.

Klíčová slova: operace na udržení míru, OSN, Sierra Leone, Mozambik, Rwanda, vyhodnocování úspěchu

Abstract

Peacekeeping operations have since their inception become a widely-used tool used to address the acute crises emerging in international relations. For a long time, their success or failure were not object of scientific scrutiny. This has changed in recent years. This thesis describes evaluation frameworks developed by three authors and then applies them to three cases of peacekeeping operations (Sierra Leone, Mozambique and Rwanda) and it tries to assess the extent to which the assumption

about the too optimistic evaluation criteria proposed by Virginia Page Fortna and too pessimistic evaluation criteria suggested by Diehl and Druckman are substantiated by empirical reality of peacekeeping operations. These approaches are supplemented by the evaluation criteria proposed by Daryia Pushkina which serve as an evaluation mainstream.

Key words: peacekeeping, UN, Sierra Leone, Mozambique, Rwanda, evaluation of success

Rozsah práce: 235 416 znaku, 33 994 slov

Tímto prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracoval vlastním přičiněním pouze na základě uvedených zdrojů a sekundární literatury. Dále prohlašuji, že text této práce nebyl využit pro získání jiného akademického titulu a že souhlasím s jeho zveřejněním pro studijní a výzkumné účely.

V Praze a Dolní Bečvě, květen 2015

Bc. Jan Novosad

Za kritické komentáře a odborné rady bych touto cestou rád poděkoval vedoucímu této práce, doc. Oldřichu Burešovi. Za podporu po celou dobu studia a při sepisování této práce bych rád poděkoval svým rodičům a stejně velké díky patří mé přítelkyni Evě za její shovívavost a trpělivost.

Seznam tabulek

Tabulka 1	41
Tabulka 2	45
Tabulka 3:	54
Tabulka 4	66
Tabulka 5	73
Tabulka 6	76
Tabulka 7	82
Tabulka 8	96
Tabulka 9	101
Tabulka 10	104
Tabulka 11	109
Tabulka 12	124
Tabulka 13	129
Tabulka 14	132
Tabulka 15	138

Obsah

Úvod	10
1. Historický vývoj operací na udržení míru	16
1.1. Předchůdci operací na udržení míru	18
1.2. Generace peacekeepingu	19
1.3. Suezská krize.....	25
2. Vyhodnocování úspěšnosti mírových operací	32
2.1. Vliv intervence na průběh konfliktu	32
2.2. Evaluační rámec Daryiy Pushkiny	39
2.3. Evaluační rámec Virginie Page Fortny.....	41
2.4. Evaluační rámec Diehla a Druckmana	45
3. Konflikt v Sieře Leone a nasazení mise UNAMSIL	55
3.1. Vnitrostátní příčiny konfliktu v Sieře Leone	55
3.2. Regionální kontext	58
3.3. Globální kontext	58
3.4. Zapojení soukromé bezpečnostní agentury Executive Outcomes ...	60
3.5. Děťští vojáci v Sieře Leone	60
3.6. Uzavření mírové dohody z Lomé.....	61
3.7. Zapojení OSN	62
3.7.1. Mandát mise UNAMSIL	65
3.7.2. Nepřátelský postoj RUF	66
3.7.3. Endogenní problémy mise	67
3.8. Hodnocení úspěšnosti operace UNAMSIL	70
3.8.1. Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMSIL .	70
3.8.2. Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMSIL	73
3.8.3. Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise UNAMSIL	76
4. Konflikt v Mozambiku a nasazení mise ONUMOZ	83
4.1. Vnitrostátní příčiny konfliktu v Mozambiku	83
4.2. Regionální kontext	85
4.3. Globální kontext	87
4.4. Vzrůstající únava z probíhajícího konfliktu a mírová jednání v Římě	88
4.5. Mise ONUMOZ a její mandát	92
4.5.1. Nedostatky při realizaci mise ONUMOZ.....	96
4.6. Hodnocení úspěšnosti operace ONUMOZ	98
4.6.1. Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise ONUMOZ ...	98

4.6.2.	Aplikace kritérií Virignie Page Fortna na případ mise ONUMOZ	101
4.6.3.	Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise ONUMOZ.....	104
5.	Konflikt ve Rwandě a nasazení mise UNAMIR	110
5.1.	Vnitrostátní příčiny konfliktu a genocidy ve Rwandě	110
5.2.	Regionální kontext	113
5.3.	Globální kontext	114
5.3.1.	Americká zahraniční politika ve vztahu ke Rwandě	114
5.3.2.	Role Belgie při genocidě ve Rwandě	115
5.3.3.	Role Francie	116
5.4.	Konflikt a genocida	117
5.5.	Zapojení OSN do řešení konfliktu ve Rwandě	121
5.5.1.	Problémy mise UNAMIR	124
5.5.2.	Akceschopnost mise	125
5.6.	Hodnocení úspěšnosti operace UNAMIR.....	127
5.6.1.	Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMIR ...	127
5.6.2.	Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMIR 130	
5.6.3.	Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise UNAMIR.....	132
	Závěr	139
	Summary	142
	Seznam použité literatury a primárních zdrojů	143
	Monografie	143
	Sborníky	152
	Periodika	158
	Primární zdroje	162
	Projekt diplomové práce	167

Úvod

Mírové operace OSN (v anglickém jazyce nazývané UN peacekeeping operations) se od svého vzniku staly nejviditelnějším projevem aktivity této organizace. Mírové mise pod vlajkou OSN byly od svého založení vyslány nejen do konfliktů mezistátních, ale v posledních dvou desetiletích bylo tohoto nástroje využíváno také k řešení vnitrostátních sporů. Ačkoli někteří z teoretiků věnujících se těmto operacím mohou být přesvědčeni o tom, že tento nástroj se stal efektivním přístupem ke zvládnutí rozsáhlých sporů, v nichž jsou oběťmi civilní obyvatelé, reálný obraz se může mnohým pozorovatelům zdát poněkud méně optimistický. Mnoha odborníkům i laikům totiž při vyslovení slovního spojení mírová operace OSN na mysli vytane obrázek amerického vojáka taženého ulicemi Mogadiša na počátku 90. let, který se stal symbolem problémů, s nimiž se mírové operace OSN v průběhu 90. let potýkaly. Někteří odborníci tak při studiu mírových operací docházejí k závěru, že intervence třetích stran jsou kontraproduktivní. Edward Luttwak (Luttwak 1999: 36) například ve svém textu *Give War a Chance* tvrdí, že často přehlíženým faktem je, že přestože válka jako taková je obrovským zlem, může paradoxně vést k trvalému míru, protože může řešit politické konflikty. Luttwak tvrdí, že od založení OSN jsou války uměle přerušovány brzy po svém začátku, nemohou dosáhnout vrcholu ozbrojených násilností a nemohou tak být ustaveny podmínky pro dlouhodobé mírové uspořádání.

Mírové operace OSN byly vždy vítaným tématem, jemuž se věnovali historici, vědci věnující se analýze činnosti OSN nebo vojenští analytici. Zájem o tuto problematiku nepohasl ani v posledních dvou desetiletích od konce studené války. Při pohledu na řady knih, které jsou k tomuto tématu každoročně vydávány, si může zájemce o toto téma snadno myslet, že o této problematice bylo vše již napsáno. Opak je však pravdou a doposud zbývají mnohé oblasti, které si zaslouží větší vědeckou

pozornost, než které se jim doposud dostávalo. Cílem této práce je zhodnocení (ne-)úspěšnosti tří mírových misí s využitím tří evaluačních modelů a následná komparace výsledků tohoto hodnocení za účelem potvrzení/vyvrácení v literatuře implikované, nicméně empiricky dosud nedostatečně prokázané teze o příliš optimistickém (Page Fortna) a pesimistickém (Diehl a Druckman) nastavení sady hodnotících kritérií, které budou doplněny pohledem Daryiy Pushkiny. Přístup této autorky byl vybrán zejména z toho důvodu, že vhodně kombinuje aspekty běžně rozšířených evaluačních rámců.

Angličtina je lingua franca jednání mnoha mezinárodních organizací. OSN není v tomto směru výjimkou. Stejně tak odborná vědecká diskuse k tomuto tématu se odehrává v anglickém jazyce. Jako první tudíž bude pozornost věnována anglicky publikované literatuře. Stěžejním dílem, které je důležité pro pochopení historického vývoje jednotlivých generací mírových operací, a které také věnuje pozornost nejnovějším diskusím o změnách v podstatě mírových operací, je nepochybně dílo dvojice Bellamy a Williams *Understanding Peacekeeping* (Bellamy; Williams 2010). Mezi nejdůležitější pozitiva této knihy patří zejména to, že autoři v přehledné a poměrně stručné formě představují nejdůležitější otázky, které jsou spjaty s historickými i současnými mírovými operacemi. Stručnost může být považována za pozitivum a současně také negativum této publikace. Ačkoli stručný a jasný výklad může být vítanou vlastností této knihy, odborníkům dlouhodobě se pohybujícím v této oblasti se může zdát, že spis neposkytuje dostatečné množství detailů, které by si toto téma a jeho jednotlivé podotázky zajisté zasloužily.

Další důležitou knihou, která může být využita při studiu mírových operací OSN, je spis editovaný Williamem J. Durchem (Durch 1993) *The Evolution of UN Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis*. Ta se věnuje nejdůležitějším operacím na udržení míru, které byly autorizovány v průběhu studené

války. Zájemci o studium této problematiky v ní naleznou mnoho potřebných informací. Zájemcům o studium jednotlivých mírových operací v období po skončení studené války v kontextu tzv. občanských válek je možné doporučit monografii *UN Peacekeeping in Civil Wars* od Lise Morjé Howard (Howard 2008).

Za účelem studia mírových operací a výměny informací o nich byl také založen časopis *International Peacekeeping*, který se od roku 1994 stal platformou pro živou odbornou diskusi o tomto fenoménu. Vědecké články věnující se mírovým misím OSN nalezneme také v dalších periodících. Za příklad lze uvést *Current History*, *International Organization*, *Foreign Affairs*, *Political Studies* nebo *Journal of Modern African Studies*.

V poslední době se sociální vědci zaměřili také na analýzu tzv. *unintended consequences* neboli nežádoucích dopadů mírových operací. Operace na udržení míru jsou obvykle nasazovány do chudých oblastí, které se vypořádávají s následky ozbrojených konfliktů. Přítomnost mírových jednotek, které v porovnání s místním obyvatelstvem disponují velkým množstvím finančních prostředků, často vede ke vzniku těchto nepředpokládaných následků v podobě rostoucí prostituce a jiných negativních sociálních jevů. Stěžejní dílo věnující se tomuto tématu je svazek editovaný Chiyuki Aoi, Cedric de Coning a Ramesh Thakur z roku 2007 *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations* (Aoi; de Coning; Thakur 2007). Některé autorky z feministického tábora sociálních věd ve svých publikacích nabízejí svá genderová vysvětlení těchto fenoménů, mezi nimi si nejprominentnější pozici vydobyla Sandra Whitworth s knihou *Men, Militarism, and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis* (Whitworth 2004).

V českém akademickém prostředí začala být pozornost mírovým operacím věnována až v letech po listopadu 1989 a je spjata zejména s činností doc. Oldřicha Bureše působícího na Metropolitní univerzitě Praha a na Fakultě sociálních věd

Univerzity Karlovy v Praze. Oldřich Bureš v roce 2007 vydal monografii věnující se tomuto tématu s názvem *Operace na udržení míru* (Bureš 2007). Tento autor také věnoval pozornost fenoménu privatizace operací na udržení míru (Bureš 2006).

Výzkum OSN, mírových operací a osobnostních charakteristik jednotlivých generálních tajemníků OSN je koncentrován také v německé akademické diskusi. Důležitým autorem věnujícím se zejména výzkumu osobnosti Daga Hammarskjölda, jeho povahovým rysům a jeho vlivu na vytvoření první operace na udržení míru UNEF I po Suezské krizi, je Manuel Fröhlich, v současné době působící na Univerzitě Friedricha Schillera v Jeně.

Tato diplomová práce je členěna do úvodu, pěti kapitol, které se dále dělí na podkapitoly, a jako poslední sekce následuje závěr. První z kapitol představuje historický vývoj operací na udržení míru. Zvláštní pozornost je v této souvislosti věnována misi UNEF I a Suezské krizi, která jejímu nasazení předcházela, jelikož tato operace do značné míry ovlivnila způsob uvažování o mírových operacích v průběhu studené války. Tato kapitola se dále věnuje vysvětlení rozdílů mezi jednotlivými generacemi mírových operací. Představuje hlavní aspekty operací první, druhé a třetí generace a rovněž upozorňuje na méně obvyklé způsoby jejich klasifikace, které se objevují v pracích některých vědců.

Druhá kapitola zprvu představuje základní kontury debat o efektivnosti mírových operací v různých kontextech. Poté je pozornost věnována představení tří rámců, které je možné použít při vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. Práce představuje kritéria zformulovaná Daryou Pushkinou, Virginií Page Fortna a autorskou dvojicí Paul Diehl a Daniel Druckman. Tyto evaluační rámce poté slouží jako základ pro jejich následnou aplikaci na tři situace, v nichž došlo k nasazení operací na udržení míru. První z nich je mise UNAMSIL v Sieře Leone. Tato země byla vybrána, protože misi UNAMSIL lze považovat za

kombinaci úspěchu a neúspěchu. Druhou je mise ONUMOZ v Mozambiku vytvořená v průběhu 90. let, která byla vybrána, protože tato operace je považována za projev úspěchu. Posledním, avšak neméně zajímavým případem, je nasazení mise UNAMIR ve Rwandě. Tato mise byla vybrána, protože je příkladem neúspěšného angažmá „modrých přileb“.

Třetí kapitola je věnována mírové operaci UNAMSIL v Sieře Leone. Pro správné pochopení lokálního kontextu jsou představeny vnitrostátní a regionální příčiny, které přispěly k vytvoření konfliktní situace. Tato kapitola věnuje pozornost také tzv. konfliktním diamantům, které sice nebyly prvotním spouštěčem ozbrojeného konfliktu, které však sehrály důležitou roli v jeho udržování. Klíčovou součástí této kapitoly je poté podkapitola věnující se aplikaci evaluačních kritérií jednotlivých autorů na situaci v Sieře Leone.

Čtvrtá kapitola je věnována Mozambiku, který v průběhu 90. let byl schopen nalézt za asistence mezinárodního společenství řešení pro svůj dlouholetý konflikt. Tato pasáž se zabývá jak vnitřními, tak vnějšími faktory, které byly rozhodující pro jeho udržování. Změna ve vnějším a vnitřním kontextu poté byla nezbytnou podmínkou pro ukončení dlouholetého sporu a pro vyřešení jeho příčin. K tomu přispělo také nasazení mise ONUMOZ. V této kapitole je pozornost věnována rovněž vývoji mandátu mise a tomu, jak probíhalo jeho naplňování. Na tuto pasáž navazuje sekce, která aplikuje výše představená evaluační kritéria na tento konkrétní případ.

Ačkoli podle předloženého projektu diplomové práce měla po kapitolách o Sieře Leone a Mozambiku následovat případová studie o Bangladéši, po konzultaci s vedoucím práce se autor rozhodl tuto zemi nahradit případovou studií o Rwandě. Důvodem pro toto rozhodnutí byl zejména fakt, že v Bangladéši nedošlo k vytvoření operace na udržení míru a byla tak znemožněna aplikace kritérií k vyhodnocování jejich úspěšnosti. Pátá kapitola je tak věnována občanské válce ve Rwandě a následnému

nasazení operace na udržení míru UNAMIR. Pro pochopení kontextu, v němž došlo k vytvoření konfliktní situace, se první část této kapitoly zabývá analýzou historického vývoje této země, přičemž zvláštní pozornost je věnována několik desítek let trvajícím násilí a animozitám, které komplikovaly vztahy mezi hutujským a tutsijským obyvatelstvem. Tato kapitola dále studuje způsob angažmá OSN v této zemi v podobě operace na udržení míru UNAMIR. Tři přístupy k vyhodnocení úspěšnosti mírové operace jsou poté aplikovány na nasazení této konkrétní mise. Poslední kapitolou je závěr, v němž jsou formulována doporučení oblastí, jimž by se měl věnovat budoucí výzkum.

1. Historický vývoj operací na udržení míru

Organizace spojených národů (OSN) byla založena v roce 1945 na konferenci v San Franciscu. Struktura této organizace byla do značné míry inspirována Společností národů (Bahraiman 2012: 206). Její struktura byla formována představami amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Ten byl na konci první světové války přesvědčen o tom, že mezinárodní systém může fungovat na základě pravidel respektujících morální požadavky, a že mezinárodní systém může být postaven na principu vzájemné spolupráce (Meyer 2009: 10). Z tohoto důvodu usiloval o založení organizace kolektivní bezpečnosti, která po konci první světové války vznikla, ale která z mnoha důvodů nebyla schopna naplnit očekávání svých zakladatelů. Zda, a v jakých ohledech byla tato organizace úspěšná či nikoli, je věcí diskuse, a tato diplomová práce se těmito otázkám věnovat nebude. Tento kontext je pouze důležitý pro pochopení podmínek, v nichž se formovala OSN.

V roce 1945 na zakládající konferenci OSN v San Franciscu tehdejší státníci usilovali o to, aby se vyhnuli chybám, které znemožnily fungování Společnosti národů (Schlesinger 2003: 64), a proto do nového poválečného systému zakomponovali některé prvky, které v meziválečném systému kolektivní bezpečnosti chyběly. Ačkoli státníci věnovali velkou pozornost mnoha akutním otázkám mezinárodní bezpečnosti, nikdo z nich ani nepomyslel na nástroj, který měl být „vynalezen“ během následující dekády a který flexibilně reagoval na tehdejší situaci v souvislosti s tzv. Suezskou krizí.¹ V roce 1956 byla ustavena první tzv. peacekeepingová operace (v českém úzu se používá spíše termín operace na udržení míru), která představovala inovativní reakci na změněné bezpečnostně-politické prostředí. Tento nástroj v repertoáru OSN se stal nejviditelnějším projevem aktivity této organizace působící na poli mezinárodního míru a bezpečnosti a běžně se k němu odkazuje jako k tzv. „modrým přilbám“. Ačkoli aktivity OSN jsou často identifikovány

---

¹ Situaci před vypuknutím krize popisuje např. Varble 2014 nebo Morewood 2008.

s operacemi na udržení míru, v Chartě OSN nenajdeme jedinou zmínku o tomto novém nástroji (Fröhlich 2002: 283).

Přesto Charta OSN nabízí celou paletu nástrojů, které má mezinárodní společenství k dispozici v případě řešení sporů. Vedle mediace nebo soudního řízení OSN skrze Radu bezpečnosti může přistoupit k vyšetřování sporu a může doporučovat podmínky řešení daného rozporu. Kapitola VI Charty OSN (UN Charter) poskytuje přehled nástrojů, které má mezinárodní společenství k dispozici v rámci mírového řešení rozporů. V kapitole VII Charty OSN (UN Charter) se poté nacházejí prostředky, které jsou využívány v případě neúspěchu mírových nástrojů řešení sporů. Při podpisu Charty OSN nebyl nástroj operací na udržení míru explicitně zachycen v Chartě OSN. Proto někteří autoři o peacekeepingu hovoří jako o operacích, které vznikají na základě kapitoly 6,5 Charty OSN, jelikož se nacházejí na pomezí mezi mírovými a vojenskými metodami řešení konfliktů (Krasno 2004: 232).

Pod pojmem peacekeeping je tradičně chápána řada aktivit, které začínají u pozorování a monitorování realizovaného bez nasazení síly až po vynucování prováděného velkými, na boj vycvičenými jednotkami. Marack Goulding (Goulding 1993: 455) přichází s následující definicí mírových operací: „Field operations established by the United Nations, with the consent of the parties concerned, to help control and resolve conflicts between them, under United Nations command and control, at the expense collectively of the member states, and with military and other personnel and equipment provided voluntarily by them, acting impartially between the parties and using force to the minimum extent necessary.” Ačkoli lze s touto definicí v zásadě souhlasit, je potřeba upozornit na její některé nedostatky. Tato definice je poplatná době, v níž vznikla. Tvrdí totiž, že mírová operace OSN musí být ustavena pouze se souhlasem konfliktních stran, jichž se dotýká. Ačkoli tato podmínka byla nezbytná v době studené války, po jejím skončení se stala nadbytečnou, protože OSN v

následujících letech intervenovala i bez souhlasu dotčených stran. Marack Goulding navíc hovoří o tom, že mírová mise se musí nacházet pod jednotným velením OSN. V průběhu 90. let byla ustavena praxe, kdy některé mírové operace byly sice schváleny na půdě OSN, jejich realizace však byla přenechána jednotlivým státům nebo regionálním organizacím. Nyní, když bylo vysvětleno, co tato práce pod pojmem peacekeeping rozumí, je nutné se podívat na to, jak se tento fenomén v historické perspektivě vyvíjel.

1. 1. Předchůdci operací na udržení míru

V literatuře se můžeme setkat s názorem, že operace na udržení míru je možné sledovat již od 20. let 20. století. Například profesor Alan James (James 1990: 99) ve své práci z roku 1990 sleduje původ peacekeepingových jednotek k tzv. delimitation commissions, které byly poprvé ustaveny ve 20. letech 20. století, a jejichž cílem bylo překreslit hranice evropských států po konci první světové války. Tento pohled však s profesorem Jamesem nesdílí velká většina autorů. Již krátce po skončení druhé světové války se sice Organizace spojených národů zapojila do pozorovatelských misí, ale za první peacekeepingovou operaci je považován až UNEF I. První misí, do níž pozorovatelé pod vlajkou OSN zamířili, bylo občanským konfliktem destabilizované Řecko. Další podobnou operací byla United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO), která byla ustavena krátce po vzniku státu Izrael v roce 1948, a která se skládala z neozbrojených vojenských pozorovatelů. Místem jejich působiště se stala Palestina. Nasazení této mise trvá do dnešních dní. Podobná pozorovatelská mise byla o několik měsíců později poslána také do pákistánско-indického pohraničí na sporné území Kašmíru (Goulding 1993: 452). Úkolem této mise bylo monitorovat konflikt mezi Indií a Pákistánem v této oblasti. V literatuře se však nejčastěji setkáváme s názorem, že první

mírová operace OSN (peacekeepingová mise) byl spuštěna v roce 1956 v oblasti Suezského průplavu. Od té doby mnohé z nich sehrály kritickou roli v ukončení nebo zmírnění konfliktu v různých zemích Afriky, Asie, Latinské Ameriky nebo Evropy. Vzhledem k tomu, že tato mírová mise se stala vzorem pro další podobné operace ustavené v průběhu studené války, je ji potřeba věnovat větší pozornost, a proto jedna z následujících podkapitol se věnuje Suezské krizi a improvizovanému charakteru ustavení první operace na udržení míru, která byla označena jako United Nations Emergency Force (UNEF I). Je možné konstatovat, že v průběhu studené války byly „modré přilby“ vysílány do konfliktních oblastí s cílem zabránit angažmá dvou zneprátených supervelmocí. Při ustavení každé mise bylo vždy potřeba dosáhnout shody všech stálých členů Rady bezpečnosti. Díky tomu, že stálí členové Rady bezpečnosti mají možnost použít práva veta, bylo tak v tomto období vyloučeno nasazení mírových jednotek OSN do konfliktů, v nichž byly přímo angažovány zneprátené supervelmoci. Tato situace se změnila po konci studené války, kdy počet vytvořených mírových operací výrazným způsobem vzrostl a mírové jednotky byly vyslány i do konfliktů, v nichž jejich nasazení bylo v dřívějších desetiletích nemyslitelné. Příkladem takového konfliktu může být také Mozambik. Jedna z následujících kapitol se věnuje analýze úspěšnosti mírové operace v této zemi a poukazuje také na roli Sovětského svazu v ukončení tohoto konfliktu po konci studené války. Než však bude analyzován tento konflikt, je potřeba věnovat pozornost vývoji jednotlivých generací mírových operací.

1.2. Generace peacekeepingu

Vývoj mírových operací je běžně v odborné literatuře popisován odkazem na tzv. generace peacekeepingu. Každá z těchto generací je charakteristická souborem znaků, které ji odlišují od ostatních

příbuzných operací. Odlišní vědci také přistupují rozdílně k periodizaci a rozdělení jednotlivých misí. Různí vědci rovněž používají odlišné termíny k pojmenování jednotlivých generací mírových operací.

Období od roku 1956 do roku 1978 se běžně v literatuře popisuje jako „zlatý věk peacekeepingu“ (Diehl 2008: 43). V tomto období studené války došlo k vytvoření největšího počtu mírových operací. Mírové operace v tomto období nebyly až na výjimky vysílány do oblastí konfliktu mezi Sovětským svazem a USA. Mezinárodní společenství v tomto období na ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti nejčastěji reagovalo ustavením misí tradičního peacekeepingu nebo vytvořením pozorovatelských misí. První misí, která dále ovlivnila uvažování o mírových operacích, byla operace UNEF I ustavená v roce 1956. Při jejím improvizovaném vytvoření sehrál důležitou roli také tehdejší generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld. Této mírové operaci je věnována pozornost v následující sekci.

Mírové jednotky OSN byly během studené války pouze zřídka používány jako nástroj k řešení interních konfliktů. Počet tohoto typu misí však raketově narostl po konci studené války, což bylo na jedné straně způsobeno nárůstem počtu vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Na druhé straně je tento nárůst možné přičítat změněné geopolitické realitě po ukončení studené války. Je však nutné uznat, že i v průběhu studené války došlo k angažování se OSN v některých vnitrostátních konfliktech. OSN byla v podobě „modrých přileb“ přítomna na Kypru nebo v Kongu. Cílem jejich přítomnosti na těchto územích nebylo ani tak zabránit znovuvzplanutí konfliktu jako spíše tomu, aby se v konfliktu přímo angažovaly dvě zneprátelené supervelmoci.

Úkolem misí tradičního peacekeepingu bylo zejména působit jako síla oddělující zneprátelené strany konfliktu. Mírové jednotky také dohlížely na dodržování příměří. Nejzásadnější výjimkou odchylnou se od norem peacekeepingových operací první generace byla operace ONUC (United Nations Operation in the

Congo), která v této africké zemi působila od roku 1960 do roku 1964. Když v roce 1960 Kongo získalo nezávislost na Belgii jako bývalé koloniální velmoci, země se propadla do chaosu a belgická vláda se rozhodla vyslat do této země vojáky s cílem ochránit belgické občany. Na to zareagovala OSN vytvořením mise ONUC s cílem zachovat teritoriální integritu této země a dohlížet na stahování belgických jednotek. Nejpodstatnější odchýlení od mandátu první generace mírových operací bylo pozorovatelné v situaci, kdy byla OSN pověřena vysláním vojenských jednotek do provincie Katanga, v níž bylo úkolem OSN za pomoci vojenské síly obnovit pořádek a napomoci ke stažení belgických vojsk. V souvislosti s nasazením mise UNEF I bude demonstrováno, že operace na udržení míru první generace byly pověřeny používat sílu pouze v případě nutné sebeobrany. Mise ONUC se od tohoto principu zásadně odchýlila, když jí bylo dovoleno použít sílu k obnovení pořádku v provincii Katanga. V průběhu studené války však byly vytvořeny další mírové operace, přičemž některé z nich jsou v daných oblastech konfliktu nasazeny dodnes.

Nejvýznamnějšími operacemi, které byly v tomto období vytvořeny, byly United Nations Observations Group v Libanonu (UNOGIL, 1958)², United Nations Operation in Congo (ONUC 1960-1964)³, United Nations Security Force in West New Guinea (UNSF, 1962-1963), Second United Nations Emergency Force in the Middle East (UNEF II, 1973-1979)⁴, United Nations Interim Force v Libanonu (UNIFIL, 1978 až do současnosti), United Nations Angola Verification Mission I (UNAVEM I, 1989-1991), United Nations Transition Assistance Group v Namibii (UNTAG, 1989-1990)⁵. Ačkoli léta od roku 1956 do roku 1978 je možné charakterizovat jako zlaté období peacekeepingu, období mezi lety 1978 a 1988 je možné nazývat jako ztracenou dekádu (Diehl

---

² Blíže k této misi např. MacQueen 2006: 101-104.

³ této misi se věnuje ve své práci např. Gibbs 2000; Hoffmann 1962; MacQueen 2002: 34-59.

⁴ Detailněji Dombroski 2007: 75-81.

⁵ Blíže např. Crocker 1990, Dale 1991, Dzinesa 2004, Sutterlin 2003: 41-43.

2008: 47). Během tohoto času nedošlo k utvoření žádné nové mírové operace. Tato situace vznikla kombinací několika faktorů. Poptávka po peacekeepingu přicházela zejména z konfliktních oblastí, v nichž bylo málo pravděpodobné, že dojde k ustavení mírové mise. Do konfliktů jako např. válka v Afghánistánu nebo Grenadě byly přímo zaangażovány supervelmoci a mise tradičního peacekeepingu tak v tomto kontextu byly nemyslitelné. V oblastech probíhajících konfliktů, jako např. na indicko-pákistánském pohraničí nebo na Blízkém východě, již byly dříve vytvořeny mírové mise, a tak nebylo potřeba vytvářet novou operaci. Navíc nespokojenost s těmi již existujícími v průběhu 80. let vedla k nevoli utvářet nové (Diehl 2008: 48).

Tato pro peacekeeping nepříznivá situace se však změnila v průběhu 90. let. Na jejich začátku byla ustavena mise UNTAG v Namibii (United Nations Transitional Assistance Group), která se vyznačovala některými znaky budoucích peacebuildingových operací. UNTAG byl například zapojen do odzbrojovacího procesu a dohlížel na realizaci voleb (UN SC Resolution 435). Mise UNTAC v Kambodži (United Nations Transitional Authority in Cambodia) měla za úkol napomáhat uprchlíkům při návratu do jejich domovů, vytvářet volební systém, registrovat voliče a zapojovat se do realizace celého volebního procesu (UN SC Resolution 745). Tyto a další mise se staly součástí tzv. druhé generace peacekeepingu. Za druhou generaci operací na udržení míru jsou všeobecně považována ta nasazení jednotek OSN, jejímž cílem měla být implementace mírových dohod v Namibii nebo v Kambodži. Vznik tohoto typu mírových operací byl umožněn do té doby nevídanou úrovní spolupráce mezi stálými členy Rady bezpečnosti OSN. Když v roce 1988 získaly mírové sbory OSN Nobelovu cenu míru, tak podle Schnabela a Thakura (Schnabel; Thakur 2001: 11) sloužilo v těchto jednotkách přibližně 10 000 mužů z 35 zemí. V roce 1994 se po celém světě nacházelo 17 mírových misí OSN, v nichž bylo zapojeno 87 000 vojáků, příslušníků policie a civilních zaměstnanců.

Mírové operace se v tomto období začaly přizpůsobovat změněným podmínkám mezinárodního systému a ve zvětšené míře reagovaly na odlišný charakter konfliktů. V průběhu 90. let se začalo hovořit o tzv. complex emergencies (Keen 2008). Vládní struktury některých států se začaly rozpadat, nové případy hladomoru a utrpení se objevily na světové scéně, v určitých světových regionech vypukaly případy genocidy, a na tyto případy bylo urgentně nutné reagovat. Mnohé africké země byly roztrženy etnickými konflikty. Tyto mírové operace typicky plnily následující úkoly: odzbrojení, demilitarizace a reintegrace bývalých bojovníků, nasazení policejních jednotek. Dále dohlížely na realizaci lidských práv, organizovaly volby nebo napomáhaly s návratem vnitřně přesídlených osob a uprchlíků.

Za třetí generaci mírových operací se všeobecně považují mise, jejichž mandátem bylo vynucování míru (peace enforcement). Některé mise v tomto období se staly příklady neúspěchu. Neúspěchy při vynucování míru jsou nejčastěji spojovány s nasazením mírové mise OSN do Somálska. Tyto mise se ještě více odchýlily od původních zásad tradičního peacekeepingu a ještě více se posunuly směrem k vynucování. Na jejich realizaci se podílelo větší množství lépe ozbrojených vojáků. Tyto jednotky typicky disponují vedle zbraní pro potřeby sebeobrany také dalšími zbraněmi, které je odlišují od tradičního peacekeepingu.

Tento doposud představený přístup k jednotlivým generacím mírových operací však není v literatuře univerzálně přijímán. Např. Schnabel a Thakur (Schnabel; Thakur 2001: 10-11) přicházejí s poněkud odlišným přístupem. Schnabel a Thakur se rozcházejí s ostatními analytiky mírových operací OSN, když za druhou generaci operací na udržení míru považují ty akce, které byly realizovány unilaterálně nebo multilaterálně vně systému OSN. K těmto operacím tato autorská dvojice řadí např. operaci britského Společenství národů, která měla dohlížet na přerod

Rhodesie v Zimbabwe a nebo nasazení indických jednotek na Srí Lance (Indian Peacekeeping Force (IPKF)).

Dalším typem operací je to, co Schnabel a Thakur (Schnabel; Thakur 2001: 11-12) nazývají „expanded peacekeeping“. Tyto mise se skládají jak z vojenských jednotek, tak z civilních odborníků. Jejich úkolem je asistovat při realizaci víceúrovňové mírové dohody. K úkolům, které tyto mise plní, patří např. organizace voleb, reforma policejních sborů, asistence při vytváření institucí a při nastavování institucionálních procesů. Příkladem tohoto typu misí je např. operace UNTAG v Namibii, ONUSAL v El Salvadoru nebo ONUMOZ v Mozambiku.

Čtvrtá generace mírových operací je podle Schnabela a Thakura (Schnabel; Thakur 2001: 12-13) nejčastěji spojována s neschopností mise UNPROFOR vyslané do Bosny a Hercegoviny na počátku 90. let adekvátně reagovat na vývoj situace v této zemi. Dále se pojí s neschopností UNPROFOR ochránit tzv. bezpečné zóny. Nejen v Bosně, ale také v Somálsku se světové společenství snažilo o vynucování míru, ale výsledek tohoto snažení nebyl pro OSN pozitivní.

Schnabel a Thakur (Schnabel; Thakur 2001: 13) dále rozlišují ještě pátou generaci mírových operací. Ta reagovala na nedostatky předchozích misí na udržení míru. K této formě řadí operace, které byly schváleny Radou bezpečnosti OSN, jejich realizace však připadla jedné velmoci nebo ad hoc multilaterálnímu uskupení. Příkladem těchto misí je např. role USA na Haiti nebo angažmá Francie ve Rwandě v průběhu operace Turquoise. Rizikem těchto misí je zejména fakt, že velmoci se rozhodnou angažovat pouze v situacích a zemích, v nichž jsou přímo ohroženy jejich vlastní národní zájmy. Poslední, šestý typ mírových operací podle Schnabela a Thakura (Schnabel; Thakur 2001: 13-14) představuje mise OSN ve Východním Timoru. Ta byla v případě potřeby schopna použít sílu. Dále byla charakteristická tím, že převzala veškerou správu

a administraci daného území státu a podílela se na procesu vytváření státních institucí v tomto prostoru.

Již v předchozích pasážích textu bylo naznačeno, že v literatuře je přijímán názor, že první operací na udržení míru se stal UNEF I autorizovaný v roce 1956. Abychom mohli lépe pochopit kontext, v němž došlo k vytvoření první operace na udržení míru, je nutné se nejdříve podívat na podmínky, které umožnily vznik konfliktní situace v blízkosti Suezského průplavu.

1.3. Suezská krize

Suezský průplav byl postaven Francouzem Ferdinandem de Lesseps mezi lety 1859-1869 a od konce 19. století se stal neutrálním územím spravovaným Velkou Británií a všechny země mohly využívat práv svobodné plavby v této oblasti. Tato situace se změnila v průběhu 50. let 20. století, kdy se egyptský prezident Násir nechal slyšet, že plánuje průplav zestátnit, aby si zajistil zdroj finančních prostředků pro plánovanou stavbu Asuánské přehrady.

26. července 1956 Gamal Abdel Nasser přistoupil k zestátnění společnosti Suezského průplavu a tento krok byl podporován dalšími arabskými zeměmi (Jankowski 2002: 83). Důvodem tohoto kroku byla snaha egyptského prezidenta zajistit si finance na plánovanou výstavbu Asuánské přehrady. Nasser dříve během roku 1956 požádal o peněžní pomoc pro tyto účely Spojené státy americké, které však tento krok odmítly podpořit. Důvodem tohoto počínání bylo zejména to, že dříve roku 1956 Egypt diplomaticky uznal Čínskou lidově-demokratickou republiku a navíc nakupoval z Československa zbraňové systémy. Kvůli tomu Američané odmítli finančně podpořit výstavbu Asuánské přehrady. Aby si Nasser zajistil potřebné finance na její stavbu, rozhodl se znárodnit společnost Suezského průplavu, v níž byli majoritními akcionáři Britové a Francouzi (Adebajo 2011: 26). Proto zejména britská a francouzská vláda začala přemýšlet o

případných vojenských opatřeních, která by mohla být přijata proti egyptskému režimu jako potrestání za znárodnění. Velká Británie, Francie a Izrael se domluvily na utajeném plánu, podle něhož měl Izrael napadnout Egypt a podle dohodnutého postupu měla Velká Británie a Francie v dané situaci vyzvat Izrael a Egypt k respektování příměří. V případě neuposlechnutí měla Velká Británie a Francie⁶ zasáhnout jako mírotvůrci a měly oddělit bojující strany. Podle tohoto plánu tedy 29. října 1956 napadly izraelské vojenské síly Sinaj ve vzdálenosti přibližně 70 km od Suezského kanálu. Podle předem domluvené dohody Britové a Francouzi adresovali Izraeli a Egyptu ultimátum (Peevers 2013: 105), jehož cílem bylo přimět obě země k tomu, aby se stáhly do vzdálenosti 16 km od kanálu. 31. října 1956 zahájily britské a francouzské jednotky invazi do Egypta. O den později britský stálý zástupce při OSN Pierson Dixon na půdě Valného shromáždění usiloval o to, aby další státy dovolily britsko-francouzským jednotkám používat vlajku OSN na jejich zbraních. Britové a Francouzi se totiž chtěli stylizovat do role neutrálních mírotvůrců (Worley 2012: 163).

Dag Hammarskjöld se cítil chováním Británie, Francie a Izraele podveden a nechal se slyšet, že „v této situaci byla ohrožena celá pozice OSN“ (citováno ve Fröhlich 2014: 311). Řešení této situace nebylo možné realizovat přes Radu bezpečnosti, jelikož mezi hlavními aktéry krize byly dva státy, které disponovaly právem veta, a které by tak veškeré projednávání na půdě tohoto orgánu mohly znemožnit. Také další stálí členové Rady bezpečnosti se v konfliktu nadrželi nazpět. Suezská krize byla jedním z mnoha konfliktů v období studené války, v nichž se angažovali také dva hlavní rivalové – USA a Sovětský svaz. SSSR vedle dodávek zbraní Násirovi nabídl egyptské vládě možnost vyslání sovětských „dobrovolníků“, kteří by případně

---

⁶Důvodem pro francouzský zásah proti Násirovi také mohla být podpora, které se dostávalo alžírskému osvobozeneckému hnutí právě ze strany Násira. Více k tomu tématu Bosco 2009: 72.

mohli zesílit egyptský boj proti koloniální nadvládě (Saivetz 2002: 231).

V kontextu Suezské krize byla tudíž použita tzv. rezoluce *Uniting for Peace Resolution*⁷, která umožňovala Valnému shromáždění OSN zabývat se otázkami ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, kterým se v běžných případech měla věnovat Rada bezpečnosti, jejíž jednání však bylo blokováno odlišnými zájmy stálých členů Rady bezpečnosti v tomto konfliktu. Širší aktivita Spojených států amerických byla znemožněna chystanými prezidentskými volbami a také zdravotními problémy samotného prezidenta Eisenhowera (Nichols 2011: XV). Americký prezident Eisenhower i jeho ministr zahraničí Dulles byli oba antikomunisticky naladěnými republikány, kteří usilovali o boj proti Sovětskému svazu. Jak Eisenhower, tak Dulles nechtěli za žádnou cenu dovolit, aby zahraničněpolitické tahanice v oblasti Blízkého východu zastínily prezidentské volby, které se měly konat v roce 1956.

Z důvodu zapojení Velké Británie a Francie, dvou stálých členů Rady bezpečnosti, hrozilo zablokování rozhodovacích procedur, a proto bylo k rozhodnutí o vytvoření UNEF I povoláno Valné shromáždění. Mandát odsouhlasený na půdě Valného shromáždění pod tzv. *Uniting for Peace Resolution* (MacKenzie 2010: 66) dal jednotkám následující úkoly: zabezpečit příměří a dohlížet na něj vytvořením nárazníkové zóny mezi spojenými britsko-francouzsko-izraelskými jednotkami a Egyptem. Dále měly jednotky UNEF I dohlížet na stahování jednotek cizích států z území Egypta. Jejich úkolem rovněž bylo dohlížet na hranice a bránit případným vpádům cizích jednotek. Dalším důležitým úkolem byl dohled nad naplňováním egyptsko-izraelské dohody o příměří (White 1990: 218). UNEF I také čistil území od min a vyšetřoval nahlášená narušení příměří.

Ačkoli Anthony Eden se stylizoval do role zastávce OSN, často tuto organizaci podporoval pouze v situaci, kdy to vyhovovalo

---

⁷ Blíže k jejímu použití v době studené války Petersen 1959.

britským zájmům. Stejně tak francouzský prezident Charles de Gaulle mluvil o OSN jako o *le machin* (věc), čímž dával najevo svůj postoj k této světové organizaci, který se do značné míry překrýval s britským přístupem popsáním výše (Adebajo 2011: 30). Britský postoj k Organizaci spojených národů jako takové i ke generálnímu tajemníkovi Dagu Hammarskjöldovi byl demonstrován také „přezdívkou“, kterou generální tajemník dostal od Britů. Britové, když mluvili o nejvyšším úředníkovi ve struktuře OSN, nejednou použili posměšné označení „papež na East River“ (Louis 2006: 666) podle místa, kde jsou dodnes umístěny hlavní budovy OSN v New Yorku.

V kontextu Suezské krize to byla Kanada v čele s ministrem zahraničí Lesterem Pearsonem, kdo přišel s návrhem na ustavení nezávislé a neutrální síly, která měla napomoci vyřešení krize (Bellamy; Williams 2010: 180). Kanada v této situaci sehrála klíčovou roli, jelikož disponovala nadstandardními vztahy jak s USA, tak také s Francií a Británií. S Velkou Británií Kanadu pojila stará koloniální pouta, zatímco s Paříží byla Ottawa spojena díky frankofonní komunitě žijící v Quebecu. Dag Hammarskjöld se k původnímu návrhu Lestera Pearsona stavěl skepticky, protože měl obavy zejména o to, zda OSN bude vůbec schopna zorganizovat neutrální sílu, a zda tento úkol nepoškodí její reputaci (Fröhlich 2002: 289). Hammarskjöld považoval původní Pearsonův návrh za problematický, jelikož Pearson předpokládal, že většina vojáků, kteří se měli stát součástí této mise, bude rekrutována z jednotek britských a francouzských. Proti tomuto se však Hammarskjöld rezolutně postavil a trval na neutrálním charakteru mírových jednotek. Dag Hammarskjöld prohlásil: „As a matter of principle, troops should not be drawn from countries which are permanent members of the Security Council.“ (citováno ve Fröhlich 2002: 291). Tato idea byla motivována nejen snahou zabránit Francii a Velké Británii, aby se v tomto regionu dále angažovali. Hammarskjöld si rovněž uvědomoval, že oblast Blízkého východu se stala klíčovou

spornou zónou, v níž chtěl zesilovat svůj vliv jak Washington, tak rovněž Moskva.

Hammarskjöld rovněž zdůrazňoval nouzový charakter celé operace a také to, že měla být pouze časově omezená (Bellamy; Williams 2010: 177). Již výše bylo naznačeno, že Charta OSN jako nejdůležitější dokument regulující fungování této organizace, neobsahuje žádný přesný popis toho, jak by mírová operace měla vypadat. Operace UNEF I tedy byla výsledkem improvizace. V této době tak světlo světa spatřil naprosto nový, neodzkoušený a inovativní koncept, který se v následujících desetiletích rozšířil na další kontinenty (Henry 1999: 149).

Role generálního tajemníka Hammarskjölda se také projevila v dalším aspektu tohoto konfliktu a to zejména tím, že přispěl k formulaci pěti principů tradičního peacekeepingu. Generální tajemník v návaznosti na krizi zformuloval pět principů, které měly sloužit pro tuto a další mise na udržení míru OSN jako šablona, která měla určovat „vzhled“ jednotlivých misí a způsob jejich interakcí se státem, v němž byly nasazeny (formulováno dle Fröhlich 2002: 293-294).

1. Operace na udržení míru je časově omezeným opatřením, jehož cílem je pomoci znepřáteleným stranám překonat tuto animozitu.
2. Operace má být realizována v přísně nestranném (impartial) duchu. Nasazení modrých přileb OSN nesmí v žádném případě přispět ke změně politických, vojenských a mocenských poměrů mezi znepřátelenými stranami. Použití násilí je těmto jednotkám dovoleno pouze v případě sebeobrany.
3. Stálí členové Rady bezpečnosti nesmí do mise vyslat žádné své vojáky nebo související vojenský personál jako např. poradce.
4. Modré přilby podléhají jednotnému politickému a vojenskému vedení OSN.

5. Nasazení vojsk OSN je podmíněno souhlasem dotčených stran konfliktu.

Tato kritéria ukazují, že mise UNEF I měla sloužit v daném konfliktu pouze po omezenou dobu a nemělo tudíž dojít k dlouhodobému a permanentnímu nasazení mírových jednotek. I přes takto jasně formulovaný požadavek byla následující desetiletí svědkem ustavení mírových operací, které v místě konfliktu setrvaly a zůstávají dodnes po několik desítek let. To však nebyl případ mise UNEF I.

Činnost UNEF I byla přísně vázána na souhlas dotčených stran konfliktu. Když v roce 1967 Egypt v předtuše šestidenní války odmítl prodloužit svůj souhlas s obnovením mandátu mise, nezbylo jednotkám OSN nic jiného, než se ze sporného území stáhnout a přenechat tak dohled nad tímto územím místním aktérům. Souhlas dotčených stran Dag Hammarskjöld charakterizoval jako „sovereign consent“ a v jeho myšlení představoval jeden z klíčových předpokladů úspěšné realizace mírové operace (Levine 2014: 74-75).

Dag Hammarskjöld chtěl ještě více zdůraznit mezinárodní charakter jednotek UNEF I, a proto osobně doprovodil první kontingenty do Egypta. Hammarskjöld po celou dobu ustavování mise usiloval o to, aby byl zdůrazněn nouzový charakter jednotek a za žádnou cenu nechtěl dovolit, aby byly jeho akce jakýmkoli způsobem spojovány se zájmy mocností a zejména dvou v té době nejdůležitějších států. V roce 1956, v době vrcholící studené války, nechtěl Hammarskjöld za žádnou cenu dovolit, aby se Egypt stal dalším z dějišť horkých bojů studené války, a proto se všemi prostředky bránil nasazení jednotek ze zemí, které byly stálými členy Rady bezpečnosti. Proto raději oželel některé dobře vyzbrojené jednotky, které mu byly nabízeny ze strany Britů a Američanů, a raději se spolehl na hůře vyzbrojené, ale neméně loajální vojáky ze států třetího světa. Hammarskjöldova neochota umožnit zainteresovaným stranám, aby v konfliktu hrály

jakoukoli další roli, se odrazila také v jeho odmítnutí britské a francouzské nabídky. Násir totiž krátce po vypuknutí konfliktu nechal v oblasti Suezského průplavu potopit několik nákladních lodí, které se však po ukončení konfliktu staly překážkou obnovené námořní dopravy. Hammarskjöld proto stál před dilematem, jak se s tímto problémem vypořádat, a ačkoli dostal od britské a francouzské vlády společnou nabídku, ve které se tyto státy nabízely provést „úklid“ Suezského průplavu, generální tajemník tuto nabídku odmítl. Obával se, že by tímto byl oslaben mezinárodní charakter jednotek. Kanál byl poté vyčištěn pod dohledem OSN, aniž by byl Hammarskjöld nucen žádat o pomoc státy jakkoli zainteresované v tomto konfliktu (Carroll 2009: 45). Stejně tak generální tajemník odmítl i další nabídku o pomoc ze strany Spojených států amerických, které se nabídly, že leteckým transportem přepraví vojáky na místo jejich nového působiště. Protože nechtěl dovolit, aby na tyto jednotky bylo nahlíženo jako na prodlouženou ruku americké zahraniční politiky, podařilo se mu vyjednat dohodu se švýcarskými aerolinkami, které vojáky do Egypta přepravily (Bowett a kol. 1964: 396). Švýcarsko jako tradičně neutrální země bylo vnímáno jako ideální partner pro tento účel.

Dosavadní diskuse se zaměřila na představení konceptu peacekeepingu. Tato kapitola také osvětlila charakteristické znaky jednotlivých generací peacekeepingu a vysvětlila, ve kterých aspektech se od sebe tyto operace liší. Pozornost také byla věnována odlišným přístupům, které vědci používají při popisu jednotlivých generací mírových operací. Poslední část této kapitoly stručně představila situaci tzv. Suezské krize. Tento kontext byl popsán, protože bez jeho pochopení není možné pochopit způsob ustavení a realizace první operace na udržení míru, UNEF I. Nejen v případě UNEF I, ale také u dalších operací na udržení míru mohou sociální vědci usilovat o vyhodnocování jejich úspěšnosti. Představení kritérií využívaných pro evaluaci jejich úspěchu je předmětem následující kapitoly.

2. Vyhodnocování úspěšnosti mírových operací

Stejně jako ostatní sociální fenomény, také mírové operace je nutné vyhodnocovat. Nejen sociální vědci, ale také pracovníci samotných organizací se ptají, zda aktivity, které vykonávají, jsou úspěšné a zda přispěly k vyřešení určitého problému. Evaluace určitých kroků je klíčová nejen pro utišení kritiky, ale také pro samotnou sociální entitu, jejíž činnost je vyhodnocována. Pouze na jejím základě je možné se ve vývoji posunout kupředu a zamezit opakování minulých chyb. Také mírové operace OSN se staly předmětem vášnivých diskusí mezi sociálními vědci, kteří usilují o jejich vyhodnocení.

2.1. Vliv intervence na průběh konfliktu

V odborné literatuře dosud nepanuje shoda týkající se toho, jaké dopady mají vnější intervence na dynamiku probíhajícího konfliktu. Cílem následující diskuse je demonstrovat odlišné závěry jednotlivých autorů, kteří se snaží nalézt odpovědi na otázku, jakým způsobem ovlivňuje intervence vnějších aktérů (mezi nimi také OSN formou operací na udržení míru), pravděpodobnost vyřešení příčin konfliktu a dlouhodobé udržení míru v zemi, která je cílem intervence. Následující řádky představují shrnutí nejdůležitějších závěrů v této neustále probíhající diskusi.

Duane Bratt (Bratt 1996) zkoumal 39 případů nasazení mírových operací OSN, které byly vytvořeny v letech 1945 až 1996. Tvrdí, že pokud vyhodnotíme úspěšnost mírové operace na základě toho, jak splnila svůj mandát, tak 19 z nich bylo úplným úspěchem, zatímco tři byly v tomto ohledu částečně úspěšné. S ohledem na zabránění rozšíření konfliktu do dalších zemí bylo 11 misí úplně úspěšných a tři částečně úspěšné. V oblasti vyřešení příčin konfliktu bylo 21 operací úspěšných, zatímco 4 byly částečně úspěšné. Dále Bratt zjistil, že 19 misí bylo úplně úspěšných a čtyři částečně úspěšné s ohledem na snížení počtu obětí.

Doyle a Sambanis (Doyle; Sambanis 2000) se ve své práci zaměřili na občanské války a zkoumali, zda přítomnost mírové

operace může ovlivnit délku trvání míru. Jejich data set obsahuje informace ke všem vnitrostátním konfliktům od roku 1944 do roku 1997. Ve své práci dospěli k závěru, že multilaterální operace pod vedením OSN přispívají k pozitivní změně. Zejména operace s rozsáhlými civilními funkcemi, jako například mise pověřené ekonomickou rekonstrukcí, reformou institucí a dohledem nad konáním voleb významně zvyšují úspěch při budování míru (peacebuilding success).

Virginia Page Fortna (Page Fortna 2004) se ve své práci také věnovala otázce, zda přítomnost mezinárodních jednotek po konci občanských válek napomůže prodloužení období trvalého míru. Page Fortna dospěla k závěru, že operace na udržení míru vyslané do oblastí po ukončené občanské válce významně přispívají ke stabilizaci míru. Diehl a Greig (Diehl; Greig 2012) ve svém textu dochází k poněkud odlišnému závěru a tvrdí, že operace na udržení míru mají jak krátkodobé, tak i dlouhodobé dopady na lokální obyvatelstvo. Podle nich vzniká tzv. peacekeeping-peacemaking dilemma, kdy kroky přijaté intervenujícím aktérem mohou zabránit páchání aktuálního násilí, což ale paradoxně může vést k neschopnosti dosáhnout dlouhodobé stabilizace konfliktem zasažené společnosti. Tato argumentace je rozvinutím argumentů obsažených v dřívějším textu dua Diehl a Greig (Diehl; Greig 2005). Stedman (Stedman 2001) studoval každou mírovou dohodu, která byla uzavřena mezi lety 1980 a 1997, a v jejímž naplňování (implementaci) sehráli mezinárodní aktéři⁸ důležitou roli. Ve své analýze dospěl k závěru, že výskyt narušitele míru (spoiler), naleziště nerostného bohatství a přítomnost sousedního státu, který nepodporuje průběh mírového procesu, snižují šance na úspěšnou implementaci dohod. V této studii také dochází k závěru, že implementace míru je nejúspěšnější v situaci, kdy je takto nastavená implementace v zájmu některých ze světových nebo regionálních velmocí. Munck

---

⁸ Aktérem, který napomáhá při implementaci mírové dohody může být nejen OSN, ale také jednotlivé státy nebo další mezinárodní organizace (např. ECOWAS nebo NATO).

a Kumar (Munck; Kumar 1995) studovali naplňování mírových dohod ve dvou zemích, do nichž byla vyslána mírová operace OSN, jmenovitě pak případ Kambodže a El Salvadoru, a snažili se zjistit, které podmínky musí být splněny pro úspěch této intervence. Tito autoři jsou přesvědčeni, že úspěch intervence vnějšího aktéra je ovlivněn čtyřmi faktory. Roli hraje zejména počet a soudržnost aktérů, kteří jsou součástí mírové dohody, dále počet vnějších aktérů a jejich zájmy, přechodný institucionální rámec a konečně to, jaké šance na úspěch mají jednotlivé strany konfliktu v nadcházejících volbách.

Hartzell, Hoddie a Rothchild (Hartzell; Hoddie; Rothchild 2001) zjistili, že zapojení třetích stran (kam řadí také operace na udržení míru OSN) významně prodlužuje délku trvání míru. Amitabh Dubey (citováno v Page Fortna 2004: 271) využívá data set vytvořený Doylem a Sambanisem, ovšem dospívá k odlišnému závěru. Z jeho analýzy vyplynulo, že intervence operací na udržení míru pod vedením OSN nemají žádný významný vliv na dobu trvání míru. Dosavadní diskuse ukázala, že v odborné literatuře dosud neexistuje shoda ohledně otázky, zda mírová operace svou přítomností přispívá k dlouhodobému udržení míru. Odborná literatura se například také věnuje diskusi o tom, do kterých konfliktů jsou nejčastěji operace na udržení míru vysílány. Například Wilkenfeld a Brecher (Wilkenfeld; Brecher 1984) dospěli k závěru, že OSN se svými mírovými misemi nejefektivněji napomáhá vyřešení nejsložitějších situací v porovnání s těmi méně závažnými. Giligan a Stedman (Giligan; Stedman 2003) se zaměřili na to, do kterých konfliktů OSN své jednotky vysílá. Než jsou jednotky OSN vyslány, tak podle nich v Africe musí zemřít více lidí než v Evropě a v Asii ještě více civilistů než v Africe. Podle těchto autorů také OSN méně často intervenuje v mocnějších zemích, přičemž mocnost měří na základě velikosti armády daného státu. Doyle a Sambanis (Doyle; Sambanis 2000) dospěli k závěru, že dlouhodobé řešení

válek, do nichž je zapojeno více aktérů, je složitější, než konflikty, v nichž se angažují pouze dvě strany.

Dobbins (Dobbins 2004) zkoumal úspěšnost osmi operací, při nichž docházelo k budování státu (nation-building), a v nichž sehrála klíčovou roli OSN. Na základě různých kritérií dospěl k závěru, že pět z těchto operací bylo úspěšných (Namibie, El Salvador, Mozambik, Východní Slavonie a Východní Timor). Dobbins v této studii zjistil, že OSN je schopna kompenzovat nedostatek svých mocenských kapacit mezinárodní legitimitou a nestranností, které ji odlišují od ostatních aktérů, kteří mohou také pomáhat budovat státy. Barbara Walter (Walter 2004) zkoumala ekonomickou situaci po válce a dospěla k závěru, že úroveň ekonomického rozvoje má vliv na to, zda se v zemi obnoví ozbrojené střetnutí. Někteří autoři ve svých studiích dokázali, že mír se zachovává složitěji v zemích, jejichž ekonomika je do velké míry závislá na těžbě nerostů, které mohou být rozkradeny (Collier; Hoeffler 2002). Tyto faktory mají nepochybně vliv také na úspěšnost mírových operací. Jakým způsobem může být vyhodnocena úspěšnost nebo neúspěšnost mírové operace?

Zatímco pozorovatelé a komentátoři mohou velmi rychle dojít k závěru, že mírová operace byla úspěšná nebo neúspěšná, toto hodnocení se nezakládá na žádných jasně definovaných kritériích. Poslední dvě desetiletí byla svědkem rozvíjející se debaty mezi příslušníky akademické obce, kteří se snaží zodpovědět otázku, které faktory přispívají k úspěchu mírových operací, a které naopak způsobují jejich neúspěch. Již v roce 1993 Paul Diehl (Diehl 1993) ve své knize *International Peacekeeping* identifikoval dvě kritéria, která měla sloužit k vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. Podle Diehla má úspěšná mírová operace přispívat k omezení ozbrojeného konfliktu a má napomáhat celkovému vyřešení sporu. Diehl tato kritéria aplikoval na šest operací na udržení míru a došel k závěru, že mírová operace je úspěšná v následujících situacích.

- Pokud země, v níž je mise nasazena, tuto operaci podporuje
- Pokud jsou mírové jednotky pouze lehce vyzbrojeny a zbraně používají jen za účelem sebeobrany
- Pokud mírové jednotky zůstávají přísně neutrální
- Pokud má operace na udržení míru pomoci stabilizovat situaci v mezistátním, spíše než ve vnitrostátním konfliktu
- Pokud geografické podmínky umožní mírové operaci nasazení v bezpečných oblastech, z nichž její příslušníci mohou pozorovat chování znepřátelených stran

Duane Bratt (Bratt 1996: 64-81) ve své práci používá čtyři indikátory, kterými měří úspěch mírové operace. Bratt sleduje, zda mírová operace splnila svůj mandát, jestli mise napomohla vyřešení konfliktu, zda dokázala zabránit geografickému rozšiřování sporu a zda snížila počet obětí konfliktu jak na straně bojovníků, tak i na straně civilistů a příslušníků mírových jednotek.

Je ovšem možné tvrdit, že vyhodnocování úspěšnosti mírové operace pouze na základě toho, zda se jí podařilo splnit svůj mandát, je nedostatečné. Mandáty mírových operací totiž často mohou být pouze vágně formulovány za účelem dosažení politického kompromisu při vyjednávání, a často může dojít k jejich změně v průběhu mise, což může komplikovat vyhodnocení úspěšnosti mírové operace. Zajímavý pohled na analýzu faktorů přispívajících k vyhodnocení úspěšnosti mírové operace přináší také Jaïr van der Lijn. Ten se ve své práci zaměřil na devět faktorů, které ovlivňují úspěšnost či neúspěšnost mírové operace.

Trvalého míru bude podle van der Lijna (van der Lijn 2010: 29-33) dosaženo, pokud:

- Strany sporu mají vůli a jsou ochotné spolupracovat na realizaci operace

- Nasazení mírové operace stranám sporu nabízí dostatečný pocit bezpečí
- Operace na udržení míru v dostatečné míře věnuje pozornost příčinám konfliktu
- Aktivity operace jsou podporovány důležitými vnějšími aktéry
- Operace na udržení míru je do oblasti konfliktu vyslána ve správný čas
- Realizaci operace má na starosti proškolený personál vedený kompetentními veliteli
- Operace je součástí dlouhodobější strategie
- Jsou jednotlivé politické nástroje v rámci mise koordinovány
- Operace umožňuje stranám sporu přijímat vlastní rozhodnutí (tzv. ownership)

Podle Adebaja (Adebajo 2004: 196) závisí úspěch mírových operací OSN na kombinaci domácích, regionálních a celosvětových podmínek. Podle něj lze identifikovat šest faktorů, které přispívají k úspěchu mírových operací.

- Vůle stran sporu složit zbraně a přijmout volební výsledky
- Vytvoření efektivního postupu k vypořádání se s narušiteli míru (tzv. spoilers)
- Nepřítomnost ekonomických zdrojů, které by mohly prodlužovat spor
- Spolupráce regionálních hráčů v průběhu mírového procesu
- Ukončení vojenské a finanční podpory místním aktérům od vnějších aktérů a jejich podpora mírového procesu
- Vedení operací schopným personálem

Také sama Organizace spojených národů přišla s vlastním hodnocením úspěšnosti mírových operací. Podle OSN (United Nations Peacekeeping 2015) napomáhají úspěchu mírové operace následující podmínky:

- Podpora politického procesu jednotlivými stranami sporu
- Jasný a splnitelný mandát
- Shoda mezi klíčovými členy Rady bezpečnosti
- Podpora volného pohybu personálu v zemi zajištěná vládou dané země
- Podpora získaná ze strany sousedních zemí v regionu
- Koordinace aktivit s dalšími aktéry v dané zemi, stejně jako komunikace s lokálním obyvatelstvem
- Citlivost vůči místnímu obyvatelstvu a jeho respektování

Dosavadní diskuse ukázala, že existuje poměrně velké množství přístupů k vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. Tato kapitola si klade za cíl detailnější představení tří evaluačních rámců, které je možné použít při vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. Tyto evaluační rámce vychází z prací tří renomovaných vědců věnujících se tomuto fenoménu. Prvním z nich je evaluační kritérium nabídnuté Daryou Pushkinou. Evaluační kritéria této autorky byla vybrána zejména pro jejich stručnost a jasnost. Druhý přístup vychází z práce Virginie Page Fortna a byl vybrán zejména z toho důvodu, že autorka poté tato kritéria aplikuje na nasazení mírových operací v Sieře Leone, Mozambiku a dále na případ Bangladéše, kde operace na udržení míru nebyla schválena. Třetí přístup je založen na knize od Paula Diehla a Daniela Druckmana *Evaluating Peace Operations*. Tato kniha byla vybrána, jelikož představuje prozatím nejdetailnější analýzu možností vyhodnocování mírových operací. Každý z těchto evaluačních rámců klade důraz na jiné aspekty mírové operace a může tudíž dospívat k odlišným závěrům. Tato práce nepředstavuje pouze jednotlivé evaluační rámce, ale v následujících kapitolách se snaží o jejich aplikaci na případy nasazení mírových operací OSN v Sieře Leone (mise UNAMSIL), v Mozambiku (mise ONUMOZ) a poté na nasazení mise UNAMIR ve Rwandě. Jak bylo naznačeno v úvodu, tato práce se snaží odpovědět na otázku, zda optimistický pohled na mírové operace

(Page Fortna) a pesimističtější náhled (Diehl a Druckman), je podpořen empirickou realitou.

Jak vyplývá z následující diskuse, úspěšnost operací na udržení míru může být vyhodnocována na základě celé řady kritérií. Různí vědci přinášejí odlišná kritéria. Jako první tato práce představí evaluační rámec nabídnutý Daryou Pushkinou.

2.2. Evaluační rámec Daryi Pushkiny

Darya Pushkina (Pushkina 2006) popisuje čtyři kritéria, jejichž splněním by se měla vyznačovat každá úspěšná mírová operace. Prvním kritériem je podle ní (Pushkina 2006: 134), zda mírová operace dokáže přispět k omezení ozbrojeného konfliktu v zemi, do které je mise vyslána. Podle názoru Pushkiny je potřeba vždy sledovat, jestli mise po svém nasazení dokázala zabránit násilí velkého rozsahu, jestli napomohla dodržování dohod o příměří, a jestli v důsledku jejího nasazení došlo ke snížení počtu obětí konfliktu. Zároveň je potřeba dávat pozor na to, jakým způsobem probíhá odzbrojovací proces. Ačkoli první kritérium představené Daryiou Pushkinou může být pro zájemce o vyhodnocování úspěšnosti mírové operace zajímavé a přínosné, je nezbytné upozornit na jeho některé nedostatky a slabá místa. Darya Pushkina do tohoto kritéria směřuje příliš mnoho aspektů, ke kterým další analytici přistupují odděleně. Tím, že Pushkina například směřuje počet obětí konfliktu a úspěšnost odzbrojovacích aktivit do jednoho kritéria, komplikuje sociálním vědcům jejich počínání při vyhodnocování úspěšnosti mírových misí. Zatímco po operacionalizaci proměnné „počet obětí konfliktu“ může vyplynout, že mírová mise dokázala přispět ke snížení počtu mrtvých, může odzbrojovací proces proběhnout neúspěšně a v jeho rámci nemusí být sesbírán dostatečný počet zbraní. Za účelem dosažení přesných výsledků při evaluaci operace by tudíž nemělo docházet ke spojování více vzájemně nesouvisejících proměnných do jednoho kritéria.

Druhým kritériem (Pushkina 2006: 134) sloužícím k vyhodnocení mírové mise je, zda dokázala snížit lidské utrpení. OSN ztělesněná „modrými přilbami“ by měla zabránit násilným výpadům proti civilnímu obyvatelstvu. Ačkoli lze souhlasit s tvrzením, že mírová operace by měla zabránit násilí páchanému na civilním obyvatelstvu, je potřeba upozornit na jeden aspekt, který Pushkina přehlédla. Pushkina ve své analýze opomenula rozlišovat mezi jednotlivými generacemi mírových operací. Zatímco pro třetí generace mírových operací je typické, že jejich mandátem je chránit civilní obyvatelstvo, k čemuž může být použito také síly podle kapitoly VII Charty OSN, některé operace OSN (např. UNEF I po Suezské krizi, viz výše) měly omezené pole působnosti, a jejich aktivita byla striktně vázána na to, co jim umožní souhlas dotčeného státu. Ačkoli je tedy možné souhlasit s jejím normativním tvrzením, že úspěšná mírová operace by měla zabránit násilí páchanému na civilním obyvatelstvu, tento aspekt by měl brát v úvahu specifika jednotlivých generací mírových operací.

Třetím kritériem pro vyhodnocení úspěšnosti mírové operace podle Pushkiny (Pushkina 2006: 134) je, zda mírová operace dokázala zabránit rozšíření konfliktu za hranice dotčeného státu. Při analýze úspěšnosti mírových operací je podle ní důležité dívat se na to, zda byla zachována teritoriální integrita sousedních států. Pushkina má nepochybně pravdu v tom, že mírová operace by měla přispět k zachování teritoriální integrity sousedních států. Slabinou její argumentace je však fakt, že k rozšíření konfliktu nemusí dojít pouze přes hranice státu, ale do konfliktu mohou být v rámci hranic dané země zapojeny skupiny, které do něj dříve zavlčeny nebyly.

Posledním a spíše obecným cílem mírových operací je podpora celkového vyřešení konfliktu (conflict resolution) (Pushkina 2006: 134-135). Cílem mírové operace není pouze ukončení vzájemných násilností, ale v každém procesu vyřešení konfliktu jde zejména o to, aby byl předmět sporu transformován do takové

podoby, ve které nebude o něj nutno bojovat násilnými prostředky, ale zneprátelené strany budou schopny o sporném statku vyjednávat a budou ochotny dosáhnout vzájemně výhodného kompromisu. Cílem peacekeepingové operace je tudíž vytvoření natolik stabilního prostředí v dotčeném státě, aby po stažení mírových jednotek nedošlo k okamžitému obnovení konfliktu.

Následující tabulka přehledně shrnuje přístup Daryiy Pushkiny k vyhodnocování úspěšnosti operací na udržení míru.

Tabulka 1: Kritéria úspěšnosti mírových operací podle Daryiy Pushkiny	
1.	Mírová operace zabránila násilí velkého rozsahu, napomohla dodržování dohod o příměří a přispěla ke snížení počtu obětí konfliktu.
2.	Mise na udržení míru snížila lidské utrpení.
3.	Operace na udržení míru zabránila rozšíření konfliktu za hranice dotčeného státu.
4.	Operace napomohla vyřešení konfliktu.

Zdroj: Autor na základě Pushkina 2006.

2.3. Evaluační rámec Virginie Page Fortny

Nejen Darya Pushkina, ale také Virginia Page Fortna ve své knize *Does Peacekeeping Work* přišla s vlastními evaluačními kritérii. Page Fortna vychází z přesvědčení, že operace na udržení míru OSN mají kauzální vliv na trvalost míru. K tomu ale musí být splněny čtyři podmínky. První z nich je, že peacekeepingová operace snižuje pravděpodobnost páchání násilí tím, že zvyšuje nákladnost války a zvyšuje výhody míru pro dosavadní strany konfliktu. Page Fortna (Page Fortna 2008: 86) tvrdí, že mírová operace narušuje spirálu strachu a vzájemné nedůvěry tím, že omezuje nejistotu jednotlivých stran konfliktu ohledně záměrů druhé strany. Mírové operace dále zabraňují tomu, aby se stávaly

incidenty, a pokud se stanou, tak aby eskalovaly do podoby války. Mírová operace může jedné z konfliktních stran zabránit, aby nechala zbankrotovat politickou dohodu nebo aby politickou dohodu jednostranně zneužila ve svůj prospěch.

Page Fortna (Page Fortna 2008: 87-88) dále argumentuje, že přítomnost mírové operace může měnit motivace jednotlivých aktérů. Schopnost mírových jednotek odstrašit agresi do značné míry závisí na typu mise. Page Fortna proto správně rozlišuje mezi operacemi, jejichž mandát se zakládá na kapitole VI Charty a mírovými operacemi s vynucovacím mandátem, který je legitimován kapitolou VII. Je pravděpodobné, že velká mise s vynucovacím mandátem, která má možnost v případě nutnosti aktivně proti agresi zasáhnout, bude pro zneprátelené strany dostatečně silným odstrašujícím faktorem. V případě vypuknutí ozbrojeného střetnutí tak agresor nebude muset bojovat pouze proti zneprátelené straně samotné, ale postaví se proti němu také intervenující armáda OSN. Page Fortna je natolik přesvědčena o efektivitě mírových operací, že tvrdí, že také přítomnost lehce vyzbrojených jednotek OSN může zvýšit nákladnost napadení této síly.

Mírové jednotky mohou motivace zneprátelených stran měnit pomocí metody cukru a biče. V literatuře je zastoupen názor, že zaměřením pozornosti světového veřejného mínění na daný konflikt, se stává agrese méně pravděpodobnou. Page Fortna (Page Fortna 2008: 89-91) tvrdí, že jak vláda, tak i rebelové mohou být do značné míry závislí na různých formách pomoci přicházející zvenčí. Pokud je poskytnutí asistence podmíněno dobrým chováním zneprátelených stran, poté mají bojující strany dodatečný důvod a motivaci spolupracovat s jednotkami OSN. Zejména pro organizace rebelů může být šance být chován jako legitimní politický aktér, uznaný vnějším světem, často klíčovým důvodem, proč se snaží před vnějším světem omezovat úroveň agresivních činů. Proto i přítomnost lehce vyzbrojených pozorovatelů může zabránit rebelům ve znovu zahájení

vojenských operací. Mírové jednotky také mohou metodou cukru a biče materiálně motivovat strany konfliktu. Jsou to často právě mírové operace OSN, které do válkou zmítaných oblastí přinášejí rozsáhlé zdroje finančního a ekonomického charakteru. Mírové mise často do oblastí poničených válkou dovážejí humanitární pomoc včetně potravin a dodávek léků. Mise OSN také zaměstnávají dělníky pocházející z místních komunit. Ti v mírových misích často působí jako řidiči, překladatelé nebo úředníci. Také tímto mechanismem mohou jednotky OSN ovlivňovat, jakým způsobem k nim budou jednotlivé strany konfliktu přistupovat.

Už samotná monitorovací mise může omezovat nejistotu a strach ohledně plánovaných akcí zneprátelených stran. V případě, že se v průběhu konfliktu mezi jednotlivými stranami sporu rozmáhá vzájemná nedůvěra a obavy z toho, že je jejich protivník chce oklamat a podvést, mírová mise může tuto obavu snížit. Bývalí bojovníci se obávají, že se jejich oponent může odmítnout odzbrojit nebo může čas příměří využít pro další útok. Přítomnost nestranných pozorovatelů může jednotlivé strany ujistit o tom, že jejich protivník jedná v dobré vůli. Omezování nejistoty ohledně záměrů jednotlivých stran sporu je mimořádně citlivou otázkou zejména v případě odzbrojovacích procesů. V jejich průběhu může přítomnost mírových jednotek ujistit obě strany konfliktu o tom, že druhá strana neschovává žádné zbraně a tato informace může být verifikována nezávislými jednotkami OSN. Přítomnost nestranných pozorovatelů dává oběma stranám konfliktu spolehlivou a snadno ověřitelnou informaci ohledně chování jednotlivých skupin. Přítomnost mise OSN tak může narušit spirálu strachu a vzájemné nedůvěry a riziko, že některé kroky zneprátelených jednotek budou mylně interpretovány, jsou tak eliminovány. Příslušníci mírových jednotek také mohou znepráteleným subjektům napomoci při jejich vzájemné komunikaci a mohou usnadňovat výměnu informací. Mírové jednotky mohou sehrávat roli mediátora. Tím, že strany sporu

přijímají monitorovací aktivity mírové operace, vysílají jasný a pochopitelný signál namířený do vnějšího prostředí, že mají v budoucnu zájem mezi sebou budovat mírové vztahy (Page Fortna 2008: 93-96).

V období bezprostředně následujícím po ukončení vnitrostátního konfliktu mohou také malé rozmíšky a jiné téměř zanedbatelné incidenty vést k obnovení konfliktu. Existuje několik způsobů a přístupů, kterými mohou mírové jednotky snížit četnost výskytu těchto událostí a dále pak mohou zabránit, aby se z nich stala záminka pro novou válku. Příslušníci mírových jednotek sehrávají důležitou roli při řešení konfliktů na nízké úrovni (konflikty mezi členy dvou komunit). Těmito postupy jsou schopni identifikovat problémy v jejich zárodku a dokáží tak zabránit jejich rozvinutí do hůře zvladatelné podoby. V případě, že se do konfliktu nezapojí žádná mírová operace, mají při porušení příměří strany konfliktu pouze dvě možnosti. Buď mohou na agresi reagovat a riskovat tak eskalaci konfliktu nebo mohou toto porušení přijmout jako danou věc. V druhé situaci však riskují, že budou vypadat jako slabý aktér bez dostatečného odhodlání, což by mohlo vést k růstu sebevědomí oponenta. Pokud je ale v konfliktu přítomna třetí síla v podobě mírové operace OSN, existují ještě další varianty řešení. Případné narušení příměří může být pozorovatelům nahlášeno a ti jej mohou nechat prošetřit. Takto se dá zabránit vzniku nových spirál eskalace a násilí (Page Fortna 2008: 96-98).

Přítomnost mírové operace může zabránit tomu, aby jedna strana konfliktu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla, čímž by způsobila návrat ozbrojeného střetnutí. V případě ukončení války mohou mít rebelové obavu, že případné vládní vítězství by mohlo vést k jejich likvidaci. Pokud země není rozdělena na dva nezávislé státy, je v post-konfliktní situaci nutné vybudovat novou armádu, která bude sestávat z příslušníků obou dříve válčících skupin. Mírové jednotky mohou tento proces pouze externě monitorovat, nebo do něj mohou aktivně zasahovat.

„Modré přilby“ tak mohou dohlížet na to, že vytváření nové armády respektuje veškeré mezinárodní standardy. V určitých situacích mohou „modré přilby“ dohlížet na registraci voličů, průběh volební kampaně a samotného volebního aktu, čímž můžou zabránit volebním podvodům a mohou tak ujistit obě strany konfliktu, že volby proběhly bez problémů a lze je považovat za legitimní. Mírové jednotky mohou napomoci vojenským uskupením s jejich transformací do politických subjektů, které se budou schopny účastnit voleb (Page Fortna 2008: 98-101). Hlavní závěry plynoucí z diskuse evaluačních kritérií Virginie Page Fortna jsou shrnuty v následující tabulce. Třetím evaluačním rámcem, který tato diplomová práce představuje a v následujících kapitolách také aplikuje, je přístup Paula Diehla a Daniela Druckmana.

Tabulka 2: Kritéria úspěšnosti mírových operací podle Virginie Page Fortna
1. Operace na udržení míru snižuje pravděpodobnost páchání násilí tím, že zvyšuje nákladnost války.
2. Přítomnost mírové operace může měnit motivace jednotlivých aktérů.
3. Mírové jednotky zabraňují tomu, aby se z malých incidentů stala příčina obnovené války.
4. Přítomnost mise na udržení míru může zabránit tomu, aby jedna ze stran sporu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla.

Zdroj: Autor na základě Virginia Page Fortna 2008.

2.4. Evaluační rámec Diehla a Druckmana

Paul Diehl a Daniel Druckman (Diehl; Druckman 2010) vyhodnocují úspěšnost mírových operací na základě pěti dimenzí. Mluví o tzv. stakeholders (ti, kteří jsou aktivitami mírové operace dotčeni), poté o časové perspektivě, tzv. baselines (ve vztahu

k čemu je úspěšnost mírové operace vyhodnocována), lumping (kombinace všech procedur mise⁹) a typech misí. Diehl s Druckmanem (Diehl; Druckman 2010: 12-15) ve své analýze upozorňují na zdánlivě banální, avšak často přehlížený fakt. Svou práci začínají tvrzením, že při vyhodnocování úspěšnosti mírových operací musí být vždy jasně specifikováno, na kterého z aktérů mezinárodního společenství se úspěšnost či neúspěšnost vztahují. Úspěch pro jednoho aktéra totiž může znamenat neúspěch pro jiný subjekt mezinárodních vztahů. Musí být definováno, zda se úspěch vztahuje k mezinárodnímu společenství jako takovému, k státům poskytujícím vojáky, k angažovaným či dotčeným státům nebo třeba k rebelům, kteří bojují proti centrální vládě. Mezinárodní společenství jako takové v konfliktu sleduje zájmy, které jsou často diametrálně odlišné od přímo zúčastněných států. Mezinárodní společenství může cítit zájem o posilování mezinárodně uznávaných norem, zatímco rebelové úspěch svých činů definují odlišně. Současně také jednotliví členové mezinárodního společenství mohou sledovat své vlastní zájmy, a tak úspěch mírové operace pro jeden stát může znamenat porážku pro jinou zemi. Dalším specifickým aktérem, jehož zájmy jsou pro mírovou misi důležité, jsou státy poskytující příslušníky mírových jednotek. Země, které personálně kryjí poptávku po mírových jednotkách, usilují zejména o to, aby byla ochráněna bezpečnost jejich státních příslušníků. Země poskytující vojáky také nemusí mít zájem na změně lokálních podmínek v pozitivním směru. Tyto země mohou úspěšnost vyhodnocovat podle množství výcviku a nových zkušeností, které jejich vojáci získají. Při vyhodnocování úspěšnosti mírové operace musíme brát v potaz také zájmy primárních aktérů. Ti svůj úspěch mnohdy vyhodnocují na základě kalkulace ve smyslu hry s nulovým součtem. Zisk a tím pádem úspěch pro jednoho z aktérů se rovná ztrátě a neúspěchu druhého z aktérů. Pro vyhodnocení celkové úspěšnosti mírové operace je třeba vzít

---

⁹ Blíže k tomuto tématu Diehl, Druckman 2010: 22-23.

v potaz také místní civilní populaci. Ačkoli se sociální vědci jsou schopni shodnout na obecném závěru, že konec bojů výrazně zlepšuje kvalitu života civilního obyvatelstva, vstup mírových jednotek do konfliktu může mít také negativní důsledky. Přítomnost mírových jednotek může mít vliv na lokální ekonomiku (Ammitzboell 2007). Vojáci také mohou přispět k šíření pohlavně přenosných chorob jako např. HIV/AIDS a jejich přítomnost může vést k nárůstu počtu případů znásilnění (Kent 2007).

Při vyhodnocování úspěšnosti mírové operace je podle Diehla a Druckmana (Diehl; Druckman 2010: 15-18) potřeba vzít v úvahu také časový rámec. Tvrdí, že úspěch či neúspěch mírové mise bude záviset od toho, zda na mírovou operaci budeme nahlížet v krátkodobé nebo dlouhodobé perspektivě. Z krátkodobého pohledu může být mise hodnocena jako úspěch, pokud se jí podaří naplnit odsouhlasený mandát. Na mírovou operaci a její vliv na stát, v němž se nachází, může být nahlíženo také z dlouhodobé perspektivy. Je tudíž třeba studovat podmínky, které panují v zemi po odchodu mírové operace v řádu let či desetiletí po jejím skončení. Může se tak stát, že mírová mise, kterou bylo možné v krátkodobém horizontu popsat jako úspěch, se v dlouhodobém horizontu projeví jako neúspěch.

Diehl a Druckman (Diehl; Druckman 2010: 18-22) dále argumentují, že pro vyhodnocování úspěšnosti mírových operací je třeba nadefinovat tzv. baselines. Ty jsou chápány jako referenční body – když vědec tvrdí, že mírová operace byla úspěšná, vždy by podle nich za tímto tvrzením měla následovat otázka „ve srovnání k čemu?“ Podle jejich názoru není bez tohoto postupu možné úspěšnost mírové operace vyhodnotit.

Všechny typy mírových operací jsou kombinací rozmanitých postupů a procedur. Způsob, jakým jsou tyto postupy a procedury nakombinovány, Diehl a Druckman nazývají „lumping“ (Diehl; Druckman: 22-25). Podle nich je potřeba se podívat na to, která z částí peacekeepingové operace byla úspěšná, a která nikoli.

Různé mise mají za úkol naplňovat různé mandáty. Díky tomu je také při vyhodnocování jejich úspěšnosti nutno používat odlišná kritéria. Pokud je například cílem mise snížit úroveň násilí v dané společnosti, je potřeba se podívat na to, jestli násilí ve společnosti reálně pokleslo.

Diehl a Druckman (Diehl; Druckman 2010: 29-36) dále tvrdí, že všechny mise sdílejí určité znaky. Všechny mise plní to, co oni nazývají „core peacekeeping goals“. Mezi tyto klíčové úkoly plněné mírovými operacemi patří: *violence abatement*, *violence containment a conflict settlement*. Violence abatement chápou jako snížení ozbrojeného násilí a tvrdí, že mírové operace jsou do oblasti konfliktu vysílány s cílem zabránit jeho opětovnému vypuknutí. Zabránění znovuvzplanutí ozbrojeného konfliktu je předpokladem pro splnění dalších cílů mírových operací. Bez omezení ozbrojeného násilí není například možné navrátit uprchlíky do jejich domovů. Mírová operace by měla zabránit rozšiřování konfliktu jak v geografickém smyslu, tak zároveň přibírání nových stran do sporu samotného. Tuto situaci Diehl a Druckman nazývají conflict containment (Diehl; Druckman 2010: 36-42). Mírová operace by měla zabránit přelití konfliktu do sousedních států a zároveň by měla zabránit zapojení nových aktérů, ať už státního nebo substátního charakteru.

Jak bylo uvedeno výše, konflikt se může také rozšířit co do počtu zapojených aktérů. Sečtení počtu jednotlivých aktérů konfliktu se může zdát jasné a rychlé. Ve většině případů tomu tak skutečně je. Mnohdy je ale těžké přiřknout zodpovědnost za jednotlivé činy konkrétním ozbrojeným skupinám. Sčítání stran konfliktu může být dále komplikováno faktem, že rebelové často nemusí nosit uniformy a mohou tudíž snadno splynout s civilním obyvatelstvem daného státu. Mohou být použity také další indikátory expanze konfliktu. Indikátorem expandujícího konfliktu může také být zapojení sousedních států do konfliktu. Dosavadní výzkum naznačuje, že chování sousedních států může mít kritický vliv na úspěch mírové operace (Diehl 2008: 143-

145). Přímé intervence států sousedících se státem nacházejícím se v konfliktu zvyšují pravděpodobnost konání násilných akcí. Do konfliktu také mohou zasahovat globální a regionální velmoci. Tyto intervence mohou mít jak negativní, tak pozitivní dopady. Britská invaze do Sierry Leone například byla schopná podpořit úsilí mise OSN (UNAMSIL) v této zemi. Státy rovněž mohou do konfliktu vyslat neoficiální síly v podobě žoldáků a příslušníků soukromých vojenských společností (Bureš 2006: 143-157).

Úspěch mírové operace při zabránění šíření konfliktu může být naznačen snížením počtu aktivně zapojených stran konfliktu. Mandátem některých misí je například podpora stažení cizích jednotek z území daného státu. Úspěch v tomto ohledu může být měřen na základě počtu a typu zbraní, které jsou do země pašovány. Mírová operace je úspěšná, pokud se jí v porovnání s dobou před vstupem mírové operace podaří snížit množství zbraní přicházejících do země. Mandátem některých misí je také odzbrojování. Například ONUMOZ měl za úkol přispívat k odzbrojení (Diehl; Druckman 2010: 41-42).

Při vyhodnocování úspěšnosti mírových operací je důležité si položit otázku, jestli se stranám konfliktu podařilo vyřešit spornou otázku, kvůli níž spor v první řadě vypukl a probíhal. Je důležité si uvědomit, že násilí mohlo ze vzájemných vztahů vymizet, ale klíčová otázka, kvůli níž konflikt primárně vypukl, může zůstat nevyřešena. V takové situaci hrozí reálné riziko, že boje mohou při nejbližší příležitosti vypuknout znovu. V tomto ohledu je například možné odkázat na osud mise UNEF I, která byla vyslána do oblasti Blízkého východu v době po Suezské krizi. UNEF I byla sice schopna snížit úroveň páchaného násilí mezi jednotlivými stranami sporu, ale v žádném případě nebyla schopna přispět k vyřešení konfliktu mezi Izraelem a Egyptem (Diehl; Druckman 2010: 42-43). Pokud má být konflikt vyřešen, prvním předpokladem pro zahájení tohoto procesu je, aby strany

sporu spolu usedly k jednacímu stolu¹⁰. To, že jsou strany sporu spolu schopné a ochotné mluvit ještě neznamená, že konflikt bude vyřešen, ale dávají alespoň naději, že strany konfliktu mají zájem na jeho vyřešení. Jednou z možností, jak hodnotit úroveň pokroku v probíhajících jednáních, jsou tzv. progress reports, které pravidelně předkládá kancelář generálního tajemníka. Ukazatelem vyřešení vnitrostátního konfliktu také může být znovusjednocení dané země pod autoritou centrální vlády (Lake 2002: 8-9). Příkladem tohoto způsobu ukončení konfliktu je například kooperace mezi FRELIMO a RENAMO v Mozambiku. Je ale důležité si uvědomit, že dosažení a sepsání formální dohody ještě nutně neznamená, že tato dohoda bude v praxi naplňována.

Po ukončení bojů se obvykle konají v novém kontextu první poválečné volby. Je potřeba, aby nad těmito volbami nestranný aktér vykonával dohled. V postkonfliktních společnostech hrají první volby kritickou roli. Příkladem dohledu nad průběhem voleb může být mise ONUMOZ v Mozambiku. Výsledek prvních voleb po skončení ozbrojeného střetnutí může mít dalekosáhlé a dlouhodobé důsledky pro vývoj situace v dotčené zemi. V odborné literatuře se nadále diskutuje o době uplynuté od ukončení konfliktu po konání voleb, která je vhodná pro postkonfliktní stabilizaci společnosti (Paris 2004).

Jedním z indikátorů, kterým se dá podle Diehla a Druckmana (Diehl; Druckman 2010: 64-67) měřit úspěch v tomto ohledu, je počet nebo podíl občanů registrovaných k volbám. Volby nemohou být považovány za reprezentativní a legitimní, pokud byla významnému segmentu populace znemožněna možnost se voleb svobodně zúčastnit. V případě, že je určitá sociální nebo etnická skupina vyloučena z volebního procesu, se dá očekávat, že období míru nebude mít dlouhého trvání a že po krátké době dojde k obnovení konfliktu. Pokud se volby konaly, okamžitým ukazatelem úspěchu je volební účast nebo podíl registrovaných voličů, kteří se k volbám dostavili. Úspěšnost mírové operace

---

¹⁰ Blíže k procesu vyjednávání mezi znepřátelenými stranami např. Stein 1989.

v tomto ohledu lze hodnotit až po mnohem delší době, protože spolu s volebním výsledkem následnou poválečnou situaci spoluovlivňuje kombinace další řady faktorů.

Mírové mise také mohou mít za cíl přispívat k demokratizaci společnosti. K tomu nestačí pouze, aby proběhly první volby po ukončení konfliktu. Musí být zajištěno, aby občané měli možnost se účastnit politických rozhodnutí, a aby volby byly soutěživé. Mírová operace se tudíž musí více angažovat v oblastech jako je vytváření institucí a rozšiřování povědomí o demokratických normách. Pokud se podaří mírové operaci uspět v demokratizaci poválečných společností, pak se dá očekávat, že v dlouhodobém horizontu se tato počáteční investice mezinárodnímu společenství vrátí, protože stabilizované demokratické režimy jsou méně náchylné k válčení s dalšími státy (Russett; Oneal 2001), demokratizované státy jsou méně náchylné k vypuknutí vnitrostátního konfliktu (Hegre a kol. 2001).¹¹ Ale Paris (Paris 2004) upozorňuje na fakt, že předčasná demokratizace politického procesu může mít destabilizující účinky. Předpokladem úspěšné demokratizace je rozsáhlé zapojení obyvatel do politického procesu. Občané mohou volit nejen na národní či celostátní úrovni, ale měla by jim být zaručena politická reprezentace také na substátní úrovni. Úroveň demokratizace a její trendy v dlouhodobém horizontu mohou být pozorovány na základě volební účasti. V etnicky rozdělených státech je důležité pamatovat na to, aby i etnické menšiny měly zajištěn přístup k politickým institucím. V případě, že národnostní menšiny nejsou vyslyšeny, hrozí reálné riziko, že mírová dohoda nemusí být naplňována. Úspěch mírové operace v oblasti demokratizace může být vyhodnocován například na základě toho, do jaké míry mírová operace dokázala přispět k zakořenění hodnot demokratické soutěživosti v občanech dané země. Nejsnazší

---

¹¹ Tezi tvrdící, že demokratické státy jsou méně náchylné k válčení s ostatními demokratickými zeměmi rozpracovává tzv. teorie demokratického míru, jejíž kořeny je možné vysledovat až k dílům Immanuela Kanta. Úvod k teorii demokratického míru je možné nalézt např. v Doyle 1983, Doyle 1986.

metodou, jak mohou výzkumníci získat přehled o názorovém přesvědčení jednotlivých segmentů populace, je za použití výzkumů veřejného mínění (Diehl; Druckman 2010: 67-71).

Po ukončení ozbrojeného konfliktu je nezbytné zajistit, aby byli bývalí bojovníci demobilizováni a reintegrovaní zpět do společnosti. Pouze tak může být zajištěn dlouhodobý a stabilní mírový poválečný vývoj. Mise ONUMOZ v Mozambiku napomáhala po skončení ozbrojeného konfliktu při evidenci a zpětném odběru zbraní a při jejich následném ničení (UN SC Resolution 850). Proces DDR také probíhal v Sierra Leone. Úspěch či neúspěch mírových operací v tomto ohledu může být vyhodnocován na základě dvou otázek. První se týká aktuálního geografického výskytu vojsk a ptá se, zda došlo ke stažení vojáků z předem určených oblastí. Jako zdroj informací o tomto vývoji se nejčastěji používají reporty dodávané vojáky mírové operace nebo pozorovateli třetích stran, kteří navštíví blíže určenou oblast a vyhodnotí, zda došlo k avizovanému stažení vojenských jednotek. Ačkoli se může zdát, že tento úkol je snadno splnitelný, často tomu tak není, jelikož bojovníci pocítují nutnost se schovat nebo nenahlásit zbraně. Vojenské jednotky se také často mohou změnit z pravidelných, uniformovaných příslušníků na nepravidelné a neuniformované. Jejich nalezení je pro mírové jednotky tímto komplikováno. Druhým a souvisejícím problémem je to, že zatímco jednotky bojovníků mohou s mírovými jednotkami spolupracovat, to se může snadno změnit. Oblasti, u nichž bylo dříve prokázáno, že se na nich žádní vojáci již nenacházejí, se snadno mohou dostat pod kontrolu těchto jednotek. Jak již bylo zmíněno výše, mírová operace může být pověřena, aby napomohla reintegraci bývalých komбатantů do poválečné společnosti. S tím souvisí také to, že mírové jednotky mohou vojákům asistovat při návratu do jejich domovských oblastí. Při něm však hrozí riziko, že po návratu velkého množství bojovníků může být neadekvátně zvýšen tlak na lokální pracovní trh. V případě, že se vojákům nepodaří v určitém

časovém horizontu nalézt práci, je pravděpodobné, že při první příležitosti uvítají možnost k zahájení nového ozbrojeného povstání. Mezi příslušníky mírových jednotek také panuje obava, že navracející se bojovníci mohou znovu rozdmýchat právě ukončený konflikt. Tato obava byla zřejmá mezi příslušníky mise UNAMSIL v Sieře Leone. Zde panovala obava zejména s ohledem na chování vojáků, kteří se vraceli ze souvisejícího konfliktu v Libérii. S reintegrací souvisí také další otázka a to sice množství odevzdaných zbraní. Indikátorem v tomto případě může být počet zbraní, které mírové jednotky posbíraly od bojovníků. Největším problémem v tomto ohledu je zejména určení počtu zbraní, které byly v oběhu před zahájením odzbrojovacího procesu (Diehl; Druckman 2010: 74-77).

Mírové operace patřící do kategorie tzv. operací druhé generace mohou také plnit funkci ochrany místních obyvatel, kteří mohou být během probíhajícího ozbrojeného konfliktu ohrožováni na životě. Příslušníci mírových jednotek tak mohou těmto skupinám obyvatel napomoci zejména vytvářením nárazníkových zón nebo chráněných enkláv. „Modré přilby“ také mohou dohlížet na naplňování příměří. Příkladem mise, která měla za úkol chránit ohrožené civilisty, je např. UNPROFOR v Bosně a Hercegovině. Zde však snaha ochránit bosenské Muslimy nebyla úspěšná a v roce 1995 došlo ke známému masakru ve Srebrenici. Mírové mise mají chránit civilní obyvatelstvo před zločiny, jejichž přehled se nachází v Konvenci o prevenci a trestání genocidy: např. zabíjení, nucený odsun, závažné poškození fyzického a duševního zdraví (Convention 1948). Indikátorem úspěchu či neúspěchu je v tomto případě počet, případně jeho snížení, porušení lidských práv v době, kdy do post-konfliktní situace vstoupila mírová jednotka. Dále se pak můžeme ptát, zda mírová operace uspěla v ochraně předem jasně nadefinovaných bezpečných nárazníkových zón, enkláv atd., v nichž mělo být místní obyvatelstvo chráněno před útokem ozbrojenců (Diehl; Druckman 2010: 77-80).

Tabulka 3: Kritéria úspěšnosti mírových operací podle Paula Diehla a Daniela Druckmana (výběr)
1. Úspěšnost operace na udržení míru z pohledu různých aktérů (mezinárodní společenství, země poskytující vojáky, rebelové). Pro koho je mírová operace úspěšná (mezinárodní společenství, státy poskytující vojáky, dotčené státy, rebelové...).
2. Úspěšnost mírové operace lze hodnotit z krátkodobé nebo z dlouhodobé perspektivy.
3. Při vyhodnocování úspěšnosti operace na udržení míru je třeba věnovat pozornost tomu, kterou část mandátu se podařilo splnit.
4. Operace na udržení míru plní tzv. core peacekeeping goals – snížení násilí, zabránění geografickému rozšiřování konfliktu a vyřešení konfliktu.
5. Mise dohlížela na průběh demobilizace a odzbrojení.
6. Mise monitorovala průběh voleb.

Zdroj: Autor na základě Diehl; Druckman 2010.

Tři výše zmíněné perspektivy budou v následujících sekcích aplikovány na případy nasazení mírové operace v Sieře Leone, Mozambiku a Rwandě. Předtím, než tato práce bude schopna aplikovat tyto evaluační rámce na situaci v Sieře Leone, je nutné se podívat na to, které faktory k vypuknutí tohoto konfliktu přispěly.

3. Konflikt v Sieře Leone a nasazení mise UNAMSIL

Následující podkapitola nebude věnována historické analýze příčin vypuknutí konfliktu. Pro přehlednost je na tomto místě vhodné pouze stručně shrnout nejdůležitější vnitrostátní a vnější faktory, které přispěly k vytvoření konfliktní situace v Sieře Leone. Bez odkazu na kombinaci vnitřních a vnějších faktorů si není možné vysvětlit vypuknutí konfliktu v této západoafrické zemi, který probíhal v letech 1991 – 1999 mezi centrální vládou sídlící v hlavním městě Sierry Leone Freetownu a Revolutionary United Front – RUF (Revoluční sjednocená fronta). Ačkoli se tento konflikt ve své počáteční fázi do Sierry Leone do značné míry přelil ze sousední Libérie, jeho vypuknutí by bylo nemyslitelné bez existence určitých vnitřních podmínek. Nejdůležitější podmínky vedoucí k vypuknutí tohoto konfliktu jsou přehledně shrnuty v následujících bodech.

3.1. Vnitrostátní příčiny konfliktu v Sieře Leone

Špatně fungující byrokracie a špatný stav ozbrojených složek

Přesto, že země disponovala rozsáhlým nerostným bohatstvím, neměla vláda k dispozici dostatek finančních prostředků, z nichž by byla schopna zaplatit efektivně fungující byrokracii. Na druhé straně je také třeba upozornit na fakt, že díky absenci fungující byrokracie nebyla vláda schopna získávat daně z vytěžených nerostů (Keen 2005: 9).

Také centrální armáda Sierry Leone byla v důsledku vlastního historického vývoje oslabená, byla špatně vyzbrojená zastaralými zbraněmi, její výcvik nebyl dostatečný a stejně tak logistická podpora jednotek v poli byla špatně nastavená. V době vypuknutí konfliktu bylo do armády zapojeno 3 000 špatně vyzbrojených vojáků (Reno 2001: 219). Vojáci navíc nedostávali dostatečný plat a ti, kteří ze svého žoldu nebyli schopni uživit ani sebe, ani

své rodiny, uvítali chaos, který vznikl v důsledku ozbrojené invaze jednotek RUF, a snažili se z těchto podmínek co nejvíce ekonomicky vytěžit. V tomto kontextu vznikl fenomén tzv. sobels (Agier 2008: 22), což je označení pro bojovníky, kteří jsou v průběhu dne součástí vládních jednotek a přes noc spolupracují s rebely. Důvodem rozmachu tohoto fenoménu jsou zejména neuspokojivé platové podmínky vojáků sdružených v jednotkách oficiální armády.

Rozsáhlá korupce v systému Siaky Stevense

V době vlády Siaky Stevense¹² došlo k rozvoji sítě klientelistických vazeb mezi prezidentem a jeho loajálními podporovateli (Mbaku 2010: 319). Díky nim si zajišťoval politickou podporu. Stevens svým loajálním podporovatelům zajistil imunitu pro nelegální těžbu diamantů. Navíc vládní úředníci často přimhuřovali oči nad nelegálním pašováním diamantů a často se ho dokonce aktivně účastnili (Keen 2005: 21). Proto politický režim Siaky Stevense a jeho nástupce Josepha Momoha zemi zvandalizoval a pouze privilegované elity benefitovaly z jejich kroků, přičemž většinová společnost v důsledku těchto rozhodnutí trpěla.

Snadná dostupnost nerostů

Sierra Leone patří k zemím, které disponují rozsáhlými zásobami nerostného bohatství. Mezi komodity, které jsou v této zemi k dispozici, patří zejména diamanty, zlato a další drahé kovy. Zejména diamanty se v době průběhu ozbrojeného střetnutí staly komoditou, kvůli níž byli rebelové ochotni zabíjet (Hirsch 2001: 25). Ekonomové odhadují, že v průběhu 80. let docházelo k pašování až 95 % (Sesay 1993: 293-294) vytěžených diamantů ze Sierry Leone. Výnosy z nelegálního prodeje diamantů byly využívány pro další financování bojových aktivit. Je třeba si

---

¹² Siaka Stevens se svou stranou All People's Congress (APC) vyhrál volby v roce 1967.

uvědomit, že diamanty se nestaly primárním důvodem vypuknutí ozbrojeného konfliktu, ale sehrály spíše roli jeho akceleratoru a také konflikt udržovaly v běhu.

Ekonomicko-sociální krize 80. let

Ačkoli v období následujícím ihned po získání nezávislosti byla Sierra Leone zemí, u níž se očekával poklidný vývoj (Hirsch 2001: 95), v průběhu 80. let došlo k rozvinutí ekonomicko-sociální krize. V tomto období došlo k dvojnásobnému nárůstu cen zboží každodenní potřeby (Jalloh 2008: 225). Důvodem tohoto vývoje bylo zejména snížení produkce potravin způsobené rozšířením těžby nerostů. To vedlo na jedné straně ke snižování plochy vhodné k zemědělství, na straně druhé klesal počet zaměstnanců, kteří pracovali na polích, a naopak rostl počet lidí pracujících v diamantových dolech. Ve druhé polovině 80. let se ekonomicko-sociální krize také projevila poklesem výdajů na zdravotnictví a vzdělání (Adebajo 2002: 81).

Rozsáhlá chudoba a slabé vyhlídky osobního rozvoje

Ekonomicko-sociální krize se dále spojila s rozsáhlou chudobou a slabými vyhlídkami osobního rozvoje¹³. Tento problém byl citelný zejména pro mladé obyvatelstvo. Ačkoli v literatuře nepanuje shoda ohledně toho, zda za rozvojem RUF stáli mladí muži z městských nebo venkovských oblastí¹⁴, lze tvrdit, že mládež byla frustrována nedostatkem pracovních příležitostí a možností osobního rozvoje a stala se tak přístupná pro nabídky, které k nim

---

¹³ Nejen v průběhu konfliktu, ale také na počátku nového tisíciletí se Sierra Leone opakovaně objevovala na jedné z posledních příček tabulek zachycujících index lidského rozvoje, které formou ročenek vydává Rozvojový program OSN (UNDP 1999, UNDP 2005, UNDP 2014).

¹⁴ Abdullah (Abdullah, 1998, 2004) tvrdí, že za vznikem a rozvojem konfliktu je třeba hledat městský element, který charakterizoval jako tzv. lumpen proletariát. Tuto tezi odmítá Paul Richards (1996) a tvrdí, že většina bojů se odehrávala v rurálním prostředí a RUF převážně rekrutovala své bojovníky z velkého množství mladých, nezaměstnaných lidí, kteří neměli žádné vyhlídky na uplatnění ve společnosti.

mířily ze strany Foday Sankoha a Charlese Taylora, kteří této situaci dokázali využít pro rozvoj RUF.

3.2. Regionální kontext

Rozpoutání konfliktu v Sieře Leone by nebylo nikdy realizováno, kdyby nepanovaly vhodné podmínky na regionální úrovni. Vypuknutí konfliktu bylo do značné míry ovlivněno paralelně probíhajícími konflikty v Libérii (Richards 2005: 381), Pobřeží Slonoviny a Guinei. Zejména válka v Libérii měla přímé důsledky, jelikož se tento konflikt v roce 1991 přelil do sousední Sierry Leone. Přelití bylo do značné míry způsobeno tím, že hraniční prostor mezi Libérií a Sierou Leone postrádal jakoukoli kontrolu pohybu a do Sierry Leone se tak dostávali liberijští uprchlíci, mezi nimiž se skrývali také rebelové z NPFL. Výše zmíněné přelití konfliktu proběhlo v březnu 1991, kdy rebelové z RUF pod vedením Foday Sankoha vstoupili na území Sierry Leone. V literatuře však nepanuje shoda ohledně počtu rebelů, kteří v této době do Sierry Leone vstoupili.¹⁵

3.3. Globální kontext

Ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN se v Sieře Leone nejvíce angažovala Velká Británie. Díky své koloniální minulosti Londýn udržoval s Freetownem blízké vztahy. Velká Británie podporovala diplomaticky, humanitárně a finančně subregionální pokusy o udržování míru ve formě jednotek ECOMOG (Kargbo 2006: 286), ale dlouhou dobu se bránila větší vojenské roli. Jediným obdobím, kdy Velká Británie sehrála důležitou roli v Sieře Leone i ve vojenské oblasti, bylo období po roce 1999.

Politiku vlády Spojeného království je možné charakterizovat jako konstantní v průběhu celého konfliktu v Sieře Leone. Londýn se nedomníval, že by jednotky ECOMOG v čele

---

¹⁵ Richards (Richards 1996: 5) přichází s tvrzením, že v jednotkách RUF se nacházelo 100 rebelů. Se stejným číslem přichází i Koroma (Koroma 1996: 139), nebo Virginia Page Fortna (Page Fortna 2008: 56). Huband však dospěl k počtu 300 (Huband 1998: 206), k témuž číslu dospěl Olonisakin (Olonisakin 2008: 9).

s nigerijskými vojáky byly schopné obnovit mír v Sieře Leone, a proto se zasazoval o zřízení operace na udržení míru na půdě OSN. Když se jednotky OSN dostaly v průběhu května 2000 do problémů, reagoval Londýn na nastalou situaci zřízením operace Palliser, jejímž cílem byla evakuace britských občanů (Dobbins a kol. 2008: 34). Britské jednotky původně do země přijely za účelem zachránit vlastní civilní obyvatelstvo nacházející se v této africké zemi. Britský velitel David Richards ale rychle rozšířil paletu úkolů, které měly britské jednotky pomoci řešit (Reese; Woods: 2008: 77). Nasazení britských vojáků bylo původně prezentováno jako omezující se pouze na evakuaci britských občanů, jeho role se postupně rozšířila na obranu hlavního města Freetownu a mezinárodního letiště. Hirsch (Hirsch 2004: 529) tvrdí, že přítomnost britských vojáků ve Freetownu a v blízkosti mezinárodního letiště Lungi byla považována za znamení psychologického ujištění. Později se britské jednotky přítomné v Sieře Leone zaměřily na výcvik a školení nově vytvořených Ozbrojených sil republiky Sierra Leone (Berman; Labonte 2006: 163). Význam britské operace byl patrný i po odchodu britských jednotek, protože část britského vybavení a personálu byla ponechána v Sieře Leone a byla využita pro účely výcviku nově vytvořené armády Sierra Leone. Britské námořnictvo také zůstalo umístěno nedaleko pobřeží a britské vojenské patroly byly v následujících měsících viditelné ve Freetownu (Berman; Labonte 2006: 181-182).

Ačkoli britská vojenská akce byla mnohými politiky schvalována, pro jednotky OSN se jejich přítomnost stala problematickou, jelikož tím, že Britové ukázali, že jsou schopni nasadit sílu proti rebelům, ohrožovali důvěryhodnost operace na udržení míru OSN. Hrozilo, že britská akce spíše než posílí důvěru v jednotky UNAMSIL, tak ji sníží, protože předvede, že jednotky UNAMSIL nedisponují žádnými mocenskými prostředky. Je proto pochopitelné, že po květnové krizi z roku 2000 se UNAMSIL a

Rada bezpečnosti úporně snažili o obnovení důvěryhodnosti této organizace (Olonisiakin 2008: ix)

3.4. Zapojení soukromé bezpečnostní agentury Executive Outcomes

Roku 1992 se v nekrvavém vojenském převratu moci v Sieře Leone zmocnil mladý vojenský kapitán Valentin Strasser. Zatímco zpočátku byla tato vláda schopna zastavit postup rebelů a dokázala získat zpět některé jimi držené oblasti (např. oblasti bohaté na diamanty na jihovýchodě země), na počátku roku 1995 získala RUF zpět oblasti s bohatými nalezišti diamantů a zahájila postup na Freetown. Na jaře 1995 si Strasser uvědomil komplikovanost situace, v níž se kvůli oslabené armádě země nacházela, a obrátil se na jihoafrickou firmu nabízející bezpečnostní služby Executive Outcomes. Za služby této společnosti vláda zaplatila částečně penězi a zčásti ve formě koncesí na těžbu diamantů (Olonisakin 2008: 15). Úkolem této bezpečnostní agentury bylo zejména napomoci s výcvikem a logistickou podporou armádních jednotek a příslušníků civilní obrany. Ke stažení Executive Outcomes došlo v lednu 1997 v důsledku rostoucího tlaku ze strany Mezinárodního měnového fondu, který usiloval o snížení vládních výdajů.

3.5. Dětsíí vojáci v Sieře Leone

Do konfliktu bylo zapojeno velké množství dětí, ať už k tomu byli donuceni silou, nebo se do konfliktu zapojili „dobrovolně“. Počet dětí, které byly do konfliktu angažovány, není možné jednoznačně stanovit. Autoři McKay a Mazurana (McKay; Mazurana 2004: 92) usuzují, že do ozbrojeného střetnutí bylo rekrutováno 48 000 dětí. Otázkou však zůstává, zda je vůbec možné odhadnout přesný počet rekrutovaných dětí, protože je velmi pravděpodobné, že mnoho dětí během bojových operací zahynulo a další z nich vůbec nemusely být identifikovány. Paul Richards a Peters Krijn (Richards; Krijn 1998: 183) tvrdí, že

organizace, které se zabývají péčí o mladé bojovníky, nahlíží na dětské vojáky jako na oběti, jako nástroje v rukou nedemokratických vojenských režimů nebo brutálních warlordů. Titíž autoři však zároveň tvrdí, že mnoho dětí bojuje s očima otevřenýma a jsou dokonce pyšné na to, že se rozhodly pro angažmá v boji. Jejich angažmá je totiž nutné chápat v kontextu zničených rodinných vazeb a nefunkčního vzdělávacího systému. V tomto kontextu tak spolupráce s rebely nabízí mladým lidem možnost a šanci, jak přežít v tomto světě. Klíčovým momentem na cestě k ukončení ozbrojeného konfliktu se pro Sierra Leone stalo uzavření mírové dohody z Lomé v roce 1999.

3.6. Uzavření mírové dohody z Lomé

V průběhu roku 1999 dosáhla válka mezi sierraleonskou armádou a rebely z RUF svého vrcholu. Obě strany byly z probíhajícího konfliktu unaveny, a proto uvítaly nabídku k uzavření příměří, které bylo podepsáno v květnu roku 1999 v hlavním městě Toga Lomé. Dohoda byla podepsána prezidentem Kabbahem a vůdcem rebelů Fodayem Sankohem. Jednání v Lomé, která podepsání této dohody předcházela, se účastnili také zástupci Organizace africké jednoty, ECOWAS a OSN (Mutwol 2009: 305). Finální mírová dohoda byla podepsána 7. července 1999 a stala se základem pro rozšířenou přítomnost OSN, ačkoli i v samotné Sierra Leone bylo mnoho politiků a obyvatel, kteří s touto dohodou nebyli spokojeni. Občané vnímali jako políček fakt, že Sankohovi a jeho následovníkům byly prominuty násilné činy a dále to, že se představitelé RUF dostali do předních mocenských pozic (Olonisakin 2008: 39). Vůdce RUF Foday Sankoh se stal viceprezidentem a předsedou komise pro řízení strategických zdrojů, díky čemuž RUF získala kontrolu nad nerostným bohatstvím Sierra Leone (Adebajo 2011: 149). Foday Sankoh tak dosáhl jednoho z cílů, kvůli němuž celé válečné běsnění rozpoutal. Dalším kontroverzním bodem byl fakt, že členové RUF získali amnestii, ačkoli v průběhu války byli zapojeni do

rozsáhlého porušování lidských práv a kriminálních činů (Berman; Labonte 2006: 160). Předchozí stránky demonstrovaly hlavní aspekty ozbrojeného konfliktu mezi vládou ve Freetownu a rebely sdruženými v RUF. Nyní je potřeba věnovat pozornost formě angažování se OSN v tomto konfliktu a zejména pak misím UNOMSIL a UNAMSIL, které do tohoto válečného střetnutí byly vyslány.

3.7. Zapojení OSN

7. října 1997 Rada bezpečnosti přijala první rezoluci týkající se situace v Sieře Leone. Rezoluce 1132 (UN SC Resolution 1132), na jejímž přijetí byla zainteresována především Velká Británie jako dřívější koloniální velmoc, podpořila aktivity Hospodářského společenství států západní Afriky (ECOWAS), které se snažilo o zneplatnění vojenského převratu v Sieře Leone. Angažovanost OSN se projevila také v létě 1998, když OSN posílila svou pozici v zemi ustavením mise UNOMSIL na základě přijetí rezoluce 1181 (UN SC Resolution 1181). Tato mise byla ustavena v červenci roku 1998. Podle mandátu mělo do této mise být zapojeno maximálně 70 vojenských pozorovatelů, kteří pro svou bezpečnost spoléhali na jednotky ECOMOG. Jejich úkolem bylo monitorovat a dokumentovat porušování lidských práv a dále měli asistovat stranám konfliktu při odzbrojování. V čele této mise stál zvláštní zmocněnec generálního tajemníka Francis Okelo. Ačkoli mise UNOMSIL znamenala nárůst zapojení OSN do konfliktu, stále to byla pouze poměrně málo početná jednotka¹⁶. OSN v této době hrála vedle přibližně 13 000 (Page Fortna 2008: 58) vojáků ECOMOG pouze druhotnou roli. Navíc vznikalo napětí mezi lépe placenými vojáky OSN a hůře vybavenými vojáky mise ECOMOG (Adebajo 2011: 149). Pro členské státy OSN nebylo vitálním zájmem vysílat větší a lépe vyzbrojenou jednotku do tohoto konfliktu, protože v této době bylo zřejmé, že se v konfliktu budou angažovat regionální aktéři a navíc pozornost

---

¹⁶ V říjnu 1999 bylo do této mise zapojeno 192 vojenských pozorovatelů (UNOMSIL).

mezinárodního společenství byla směřována zejména do oblasti bývalé Jugoslávie. Navíc po neúspěšných operacích ve Rwandě a v Somálsku bylo možné ze strany OSN pozorovat větší zdrženlivost s ohledem na ustavování nových mírových misí (Diehl 2008: 52), v nichž hrozí riziko, že by mohly ohrozit zdraví a bezpečnost nasazených vojáků, a že by přinesly velké dodatečné náklady pro vysílající státy. Změnu tohoto trendu lze poté vysledovat až od roku 1999, kdy OSN ustavila nové mise v Kosovu nebo ve Východním Timoru.

Velký vliv na situaci v Sieře Leone a na nasazení mírových jednotek měl vnitropolitický vývoj v Nigérii. Zavedení demokratického režimu v Nigérii vedlo k dalekosáhlým důsledkům na operaci ECOMOG. Po smrti Saniho Abacha v roce 1998 byl do čela země zvolen prezident Obasanjo. Jak poukazuje Olonisakin (Olonisakin 2008: 30-31), tak zatímco v Nigérii samotné a v zahraničí se spousta lidí radovala z jeho náhlé smrti, Sierra Leone byla snad jedinou zemí, v níž tato zpráva vyvolala ne-li zděšení, tak alespoň znepokojení. Nigérie pod vedením prezidenta Obasanja již nebyla příliš ochotná riskovat životy svých vojáků. Jak připomíná Virginia Page Fortna (Page Fortna 2008: 58), demokratická Nigérie byla v porovnání s předchozí dobou méně ochotná platit krví za operace na udržení míru v Sieře Leone. Vnitropolitický vývoj v Nigérii měl vliv na formu zapojení jednotek OSN v zemi. Když začalo stahování mise ECOMOG, UNOMSIL byl přetransformován z malé monitorovací mise do podoby větší operace na udržení míru. Tato transformace byla doprovázena také změnou jména mise. Nově se mise nazývala UNAMSIL. Již od začátku jejího působení byli její příslušníci vystaveni rychle se proměňujícímu a nebezpečnému prostředí. Narušování příměří bylo běžnou denní záležitostí, RUF odmítala umožnit jednotkám UNAMSIL přístup do mnohých oblastí, které se nacházely pod jejich ochranou (Page Fortna 2008: 59).

Operace UNAMSIL byla ustavena rezolucí 1270 (UN SC Resolution 1270) z 22. října 1999, která zároveň ukončila působení předchozí mise UNOMSIL. UNAMSIL převzal mimo jiné z mise UNOMSIL její pozorovatelskou funkci. Vedení mise UNAMSIL se ujal zvláštní vyslanec generálního tajemníka Oluyemi Adeniji z Nigérie, který dříve působil na stejné pozici ve Středoafričské republice (Adebajo 2002: 100). Mezi vojáky, kteří se po stažení ECOMOG stali členy UNAMSIL, byli vojáci nejen z Nigérie, ale i Ghany a Guiney a dalších afrických zemí. Tito vojáci prošli tzv. procesem změny baretů (Olonisakin 2011: 18-19), který byl velmi náročný. Je pochopitelné, že vojáci, kteří pocházejí z různých zemí, mají v sobě zakořeněny různé hodnoty a na probíhající události nahlízejí z různých úhlů pohledu. Stejně jako řadoví vojáci pocházeli z rozličných zemí, také původ vedení celé mise byl různorodý. V čele mise stál zvláštní vyslanec generálního tajemníka Oluyemi Adeniji, zatímco vojenským velitelem byl Ind Jetley. Někteří jeho podřízení, kteří pocházeli z Nigérie, tvrdili, že by se velitelem jednotek měl stát Nigerijec, protože jejich země poskytla největší množství vojáků, a navíc měli z důvodu delšího nasazení v zemi lepší znalost místních poměrů (Alao 2007: 137). Budoucnost měla ukázat, že vnitřní pnutí v rámci mise mezi příslušníky jednotlivých národních jednotek je neméně nebezpečné než útoky rebelů. Zatímco post velitele mise obsadil Ind, zástupcem velitele byl Nigerijec generál Garba. Mezi ním a generálem Jetleyem panovalo napětí. To se projevovalo také v každodenních rutinních záležitostech. Garba tak například místo toho, aby reportoval svému přímému nadřízenému, kterým byl Jetley, raději reportoval zvláštnímu vyslanci generálního tajemníka, který byl také Nigerijec (Olonisakin 2008: 83). Více pozornosti interním problémům mise bude věnováno v jedné z následujících podkapitol. Dříve je třeba věnovat pozornost úkolům, k jejichž plnění byl UNAMSIL povolán.

3.7.1. Mandát mise UNAMSIL

Mise UNAMSIL byla ustavena na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti z 22. října 1999. Rezoluce 1270 počítala maximálně s 6 000 vojáky, mezi nimiž mělo být 260 vojenských pozorovatelů (UN SC Resolution 1270). Podle tohoto dokumentu měla mise UNAMSIL zejména asistovat vládě Sierra Leone v implementaci odzbrojovacího, demobilizačního a reintegračního plánu a zajistit svobodu pohybu a bezpečnost členů jednotek OSN. Dále bylo úkolem této mise monitorovat, zda obě strany konfliktu dodržují příměří. UNAMSIL měl také napomáhat při doručování humanitární pomoci. Rezoluce 1270 (UN SC Resolution 1270) umožnila misi UNAMSIL použít v případě potřeby sílu. Mandát této mise spočíval na kapitole VII Charty OSN. UNAMSIL byl autorizován nejen k nasazení síly v případě ohrožení svých vlastních jednotek, ale také v případě, že dojde k ohrožení civilního obyvatelstva.

Primárním úkolem mise bylo monitorování uzavřeného příměří. Mandát mise UNAMSIL upravila Rada bezpečnosti v průběhu února 2000 v očekávání stažení jednotek ECOMOG ze Sierry Leone. Rezoluce 1289 (UN SC Resolution 1289), přijatá na začátku února 2000, představovala revizi mandátu mise tak, aby lépe odpovídal poměrům v oblasti nasazení. Tato rezoluce počítala s 11 100 členy vojenského personálu. Rada bezpečnosti schválila navýšení v civilní, policejní a administrativní sekci mise. UNAMSIL měl zajišťovat volný pohyb lidí, zboží a humanitární pomoci (UN SC Resolution 1289). 19. května 2000 byla přijata rezoluce 1299 (UN SC Resolution 1299), která vedla k navýšení počtu vojáků na 17 500 (Berman; Labonte 2006: 164-165).

Mise UNAMSIL měla rovněž napomáhat ve shodě s dohodou z Lomé a s následně přijatými rezolucemi OSN upravujícími mandát mise implementaci programu zaměřeného na demobilizaci, odzbrojení a reintegraci bývalých bojovníků. Taky snaha o reintegraci bývalých bojovníků byla problematická a tyto

aktivity musely být několikrát dokonce pozastaveny z důvodu nedostatku finančních prostředků a UNAMSIL rovněž nebyl schopen vytvořit program, který by přímo adresoval potřeby ženských příslušnic ozbrojených frakcí (Berman; Labonte 2006: 185).

Tabulka 4: Nejdůležitější rezoluce přijaté v souvislosti se Sierrou Leone	
Rezoluce	Její význam
1132	Podpora aktivit ECOWAS v Sieře Leone
1181	Vytvoření mise UNOMSIL s monitorovacím mandátem
1270	Ukončení činnosti mise UNOMSIL, zahájení činnosti UNAMSIL
1289	Rada bezpečnosti schválila navýšení v civilní, policejní a administrativní sekci; UNAMSIL měl zajistit volný pohyb lidí
1299	Zvýšení počtu vojáků na 17 500

3.7.2. Nepřátelský postoj RUF

Generální tajemník pravidelně Radě bezpečnosti reportoval o vývoji situace v této západoafrické zemi. Jeho třetí zpráva k této zemi názorně ukazuje problémy, s nimiž se mírová operace UNAMSIL musela potýkat. Zejména se musela vyrovnávat s odporem kladeným rebely, kteří mírové jednotky odmítali vpustit do oblastí bohatých na nerostné bohatství, které byly pod jejich kontrolou. Ve třetí zprávě generální tajemník (UN 2000a) popisuje, že k 1. březnu 2000 bylo v zemi 7 391 vojáků, přičemž příslušníci mise OSN se snažili vstoupit také do oblastí Koidu a Kailahun, avšak tyto pokusy byly neúspěšné. Za hlavní důvod

nemožnosti vstoupit do této oblasti je považován odpor kladený ze strany jednotek RUF, které tyto oblasti střežily zejména za účelem uchránění vlastních ekonomických zdrojů. Je však potřeba připomenout, že odpor kladený rebely nebyl novým fenoménem. Jednotky OSN se již brzy po příjezdu do Sierry Leone dostaly do potíží. Jednou ze situací, kde se jasně projevil napjatý charakter vztahů mezi UNAMSIL a RUF byla nemožnost nasazení vojáků do oblasti nálezů diamantů, které kontrolovaly jednotky rebelů. Nejenže příslušníkům nebylo umožněno do těchto regionů vstoupit, ale jejich příslušníci se stali také terčem útoku rebelů. Počínaje květnem 2000 rebelové z RUF útočili na jednotky OSN, přičemž při nich došlo k usmrcení některých z příslušníků mírových jednotek OSN a k zabití několika stovek jejich kolegů. Rebelové se v těchto útocích zmocnili také těžkých zbraní a armádní techniky (Adebajo 2011: 151). Mírovým jednotkám se však postupně podařilo rozmístit své vojáky také do těchto oblastí. V září 2001 byly jednotky UNAMSIL vyslány do oblasti Kono, Kailahun a Tonga, v nichž se nacházela bohatá naleziště diamantů. V prosinci 2001 se podařilo této operaci na udržení míru rozmístit své jednotky po celém území Sierry Leone. Vedle těchto problémů se musela mise UNAMSIL vyrovnávat také s problémy endogenního charakteru.

3.7.3. Endogenní problémy mise

UNAMSIL se také musel vypořádávat se značnými problémy v rámci mise samotné. Aby se operace na udržení míru byly schopny efektivně vypořádávat se svými endogenními problémy, podléhají pravidelným vnitřním kontrolám ze strany jiných orgánů struktury OSN. Mise tohoto typu byla vyslána také do Sierry Leone, aby zjistila, jak fungují interní mechanismy v rámci UNAMSIL. Tato evaluační mise podle Adebaja (Adebajo 2002: 101) zjistila zásadní manažerské problémy v misi UNAMSIL a nedostatečné vzájemné pochopení a modus operandi mezi jednotkami. V průběhu této evaluační návštěvy bylo rovněž

zjištěno, že některé jednotky před odjezdem na misi UNAMSIL neprošly odpovídajícím školením a jiným jednotkám zase chybělo potřebné vybavení. Sama OSN (UN Secretary General 2000b) v létě roku 2000 došla k závěru, že jednotky OSN před svým nasazením neprošly dostatečným výcvikem, a že jim také chybělo dostatečné vybavení. Ačkoli nedostatečné vybavení může ovlivnit efektivní nasazení operace v dané zemi, také vztahy mezi kontingenty jednotlivých zemí mohou do značné míry ovlivnit efektivitu, s níž jsou dané jednotky schopné působit. Některé členské státy a jejich představitelé mohou svými aktivitami ovlivnit charakter vztahů mezi jednotlivými kontingenty.

O charakteru vztahů mezi jednotkami sdruženými pod jednotným velením indického generála Jetleyho také svědčí zpráva, kterou Jetley sepsal a poslal do centrály OSN v New Yorku (Jetley). Jetley v této zprávě obvinil vysoce postavené příslušníky nigerijské armády a politického establishmentu této země ze snahy sabotovat aktivity mise OSN v Sieře Leone. Tato zpráva tvrdila, že nigerijští vojáci spolupracují s rebely z RUF, a že tímto chováním prodlužují probíhající konflikt a záměrně zabraňují jeho vyřešení, protože se snaží profitovat z pokračujících ozbrojených střetnutí a ze souvisejícího nelegálního obchodu s diamanty. Nigérie odmítla ponechat své jednotky pod velením Jetleyho a následně také Indie v reakci na tento krok ohlásila stažení svých vojáků (Bah 2012: 105).

UNAMSIL se musel dále vypořádávat s logistickými, politickými a administrativními problémy a zároveň muselo být velké množství energie vynakládáno na vypořádání se s rebely z RUF, kteří útočili na příslušníky OSN. V pozdější době se rovněž projevilo, že zatímco některé kontingenty chápaly svou misi jako operaci s mandátem legitimizovaným kapitolou VII, ostatní kontingenty své úkoly spíše chápaly jako úkoly tradičního peacekeepingu podle kapitoly VI Charty OSN (Olonisakin 2008: 63). Mandát mise tak byl různě interpretován, a zatímco některé jednotky chtěly své aktivity omezovat pouze na úkoly tradičního

peacekeepingu, jiné země se nezdřáhaly umožnit svým vojákům použít násilí v případě potřeby. Jednotlivé jednotky se také stavěly odlišně k otázce loajality vůči jednotnému velení mise. Ačkoli by se jednotky poskytnuté jednotlivými státy měly řídit rozkazy velení OSN, musel se UNAMSIL také vypořádat se skutečností, že některé jednotky odmítaly přijímat rozkazy od generála Jetleyho (Gberie 2005: 169). Aby byly jednotky schopné efektivně naplňovat svůj mandát, mělo by být zajištěno, aby pokyny dostávaly pouze od jednoho velitele dosazeného z centrály z New Yorku. Praxe mírových operací nejen v Sierra Leone, ale i v jiných zemích ukazuje, že tento požadavek je v mnoha případech pouze zbožným přáním. Vojáci, kteří jsou součástí mírových jednotek OSN tak mnohdy plní úkoly, které nevzešly z vedení mise, ale spíše z hlavních měst jednotlivých států.

Závěrem lze říci, že misi UNAMSIL nescházela robustní mandát, ale spíše technické prostředky, aby tento mandát mohl být podpořen silou. Jednání se zeměmi, které disponovaly útočnými helikoptéry a jiným potřebným vybavením, byla stíhána prodlevami, a proto vybavení, které bylo nutné pro efektivní fungování mise, nebylo v době vstupu jednotek do Sierra Leone k dispozici. Také příjezd vojáků byl pomalý. Tento vzorec napodoboval ostatní podobné mise, které se téměř vždy potýkaly s pomalou reakcí členských států OSN (Oloniskain 2008: 47-48). Klíčovou otázkou, kterou je nutné zodpovědět, zůstává, zda byla mise UNAMSIL schopna přinést mír a usmíření mezi bývalé bojovníky? Jak lze hodnotit úspěšnost respektive neúspěšnost této operace? Lze rozlišit období, kdy je možné misi považovat za spíše úspěšnou a na druhé straně také doby, v níž byla její akceschopnost spíše limitována? Jaká kritéria je třeba vzít v potaz, abychom byli schopni co nejlépe vyhodnotit úspěšnost této operace? Tyto a mnohé další otázky, které souvisí s misí UNAMSIL, budou zodpovězeny na následujících stránkách této práce.

3.8. Hodnocení úspěšnosti operace UNAMSIL

Jak bylo demonstrováno výše, různí autoři mohou při použití odlišných vyhodnocovacích kritérií dosáhnout diametrálně odlišných výsledků při hodnocení úspěšnosti či neúspěšnosti totožných mírových operací. Tato podkapitola postupně představuje pozice jednotlivých autorů, kteří ve svých dílech nabízejí kritéria sloužící k evaluaci úspěšnosti mírových operací. Obecné evaluační rámce používané jednotlivými vědci byly představeny již v předchozích kapitolách. Tato kapitola sumarizuje jejich závěry a aplikuje je na případ nasazení mírové mise UNAMSIL v Sieře Leone. Darya Pushkina a autorská dvojice Diehl a Druckman se ve svých článcích a monografiích explicitně nevyjadřují k hodnocení mírové operace v Sieře Leone. Nabízejí pouze obecná evaluační kritéria. Virginia Page Fortna ve své knize *Does Peacekeeping Work* z roku 2008 nejdříve představuje vlastní kritéria pro vyhodnocení úspěšnosti mírových operací a v téže monografii je poté aplikuje na případ mise UNAMSIL. Sekce věnující se pohledu Page Fortny na úspěšnost mírové operace v Sieře Leone tudíž vychází z jejích vlastních závěrů prezentovaných v tomto díle. Jako první budou aplikována evaluační kritéria Daryi Pushkiny.

3.8.1. Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMSIL

Darya Pushkina se ve svém prvním kritériu zaměřuje na to, jestli mise byla schopna omezit násilí velkého rozsahu, jestli napomohla dodržování dohod o příměří, a zda dokázala díky svému nasazení snížit počet obětí ozbrojeného střetnutí. Na tomto místě je třeba upozornit na fakt, že Pushkina do jednoho kritéria směřuje příliš mnoho aspektů, čímž je komplikována operacionalizace proměnných. Pushkina směřuje dohromady snahu zabránit většímu násilí, snahu snížit počet obětí a také chce věnovat pozornost odzbrojovacímu procesu. Je potřeba pohlížet kriticky na tento přístup a je třeba si uvědomit možná rizika,

kteřá z této formy operacionalizace plynou. Když však pomineme tuto kritiku, je možné zaměřit pozornost na to, jakým způsobem by Pushkina vyhodnotila úspěšnost mírové operace UNAMSIL v Sieře Leone. Na začátku je třeba připomenout, že i po vstupu mise UNAMSIL na území Sierry Leone ozbrojený konflikt mezi zneprátelenými stranami pokračoval a nelze tak tvrdit, že mise dokázala zabránit násilí velkého rozsahu. Nejenže konflikt probíhal bez zastavení dál, dokonce i samotní příslušníci jednotek UNAMSIL se stali terčem útoku, když v průběhu roku 2000 bylo několik desítek až stovek jejích příslušníků zajato rebely. Postupně se však misi UNAMSIL dařilo vytlačovat rebely z jejich pozic a dařilo se zlepšovat bezpečnostní situaci v zemi.

Ačkoli lze souhlasit s tvrzením, že se UNAMSIL snažil o dodržování dohod o příměří, je třeba si uvědomit, že jednotlivé strany sporu i nadále pociťovaly, že porušením příměří mohou v konfliktu získat víc, než kdyby ho neporušily. Dále lze souhlasit s tvrzením, že nasazení operace OSN v Sieře Leone snížilo počet obětí konfliktu. V roce 1995 podle Uppsala Conflict Data Program (UCDP Dataset 2014) zahynulo 1472 lidí a v roce 1998 2901 osob. V roce 1999 tento počet poklesl na 2644. V roce 2000 se hodnota pohybovala na úrovni 382 a v roce 2001 klesla na 48.

Aby podle Pushkiny bylo možné mírovou operaci vyhodnotit jako úspěšnou, měla by OSN v čele s „modrými přilbami“ být schopná zamezit násilí páchanému na civilním obyvatelstvu. Přes určité problémy lze konstatovat, že mírová mise byla v dlouhodobém horizontu schopna zamezit tomu, aby docházelo k páchání násilností na civilním obyvatelstvu. Na počátku roku 1999, ještě předtím, než byla do Sierry Leone vyslána mise UNAMSIL, rebelové z RUF téměř porazili jednotky ECOMOG a hrozilo, že obsadí Freetown, v kterém zavraždili 6 000 civilistů (Beigbeder 2005: 114). Jednotky UNAMSIL byly ve spolupráci s britskými vojáky schopny zajistit bezpečí civilního obyvatelstva ve Freetownu a v jeho blízkém okolí. Tato aliance však nebyla

schopna efektivně chránit civilní obyvatelstvo v oblastech kontrolovaných RUF. Do jara roku 2001 civilní obyvatelstvo v oblastech kontrolovaných rebely trpělo tím, co generální tajemník eufemisticky nazval „škodlivými efekty“ (harmful effects) kontroly oblasti jednotkami RUF (United Nations 2000c: 7). V těchto oblastech docházelo k popravám, znásilňování a jiným formám sexuálního násilí. Od května 2001 začala mise UNAMSIL s postupným obsazováním pozic po celé Sieře Leone, v jehož průběhu docházelo k odzbrojování rebelů, díky čemuž byla odstraněna hlavní hrozba ohrožující civilní obyvatelstvo (Lamp; Trif 2009: 12).

Ačkoli se konflikt do Sierry Leone ve svém počátku přelil ze sousední Libérie, je možné argumentovat, že po nasazení operace UNAMSIL nedošlo k rozšíření konfliktu do dalších, dříve sporem nezasažených zemí. V tomto ohledu je možné mírovou operaci hodnotit jako úspěšnou, jelikož se jí podařilo zabránit infikování nových oblastí a zatažení nových aktérů do konfliktu. Ačkoli se v období následujícím po ukončení sporu zdá být zřejmé, že v Sieře Leone došlo k výraznému snížení násilí, je potřeba upozornit na nedostatky mírového procesu. I několik let od oficiálního konce sporu zůstává Sierra Leone jednou z nejchudších zemí na světě. Při narození v této zemi mají lidé naději na dosažení velmi nízkého věku. Možnost sociálního rozvoje, získání vzdělání a možnosti sociální mobility jsou zde taktéž limitovány. Primární důvod, kvůli němuž konflikt vypukl, to znamená nedostatek příležitostí pro venkovskou a městskou mládež, tak mírová operace OSN nebyla schopna efektivně řešit a existuje reálná možnost opětovného obnovení konfliktu po určité době. K zabránění znovuvypuknutí konfliktu by bylo potřeba, aby došlo k rozsáhlým transformacím jeho podstaty. Již byla představena hlediska, která jsou k hodnocení mírové operace použita Daryou Pushkinou, následující podkapitola aplikuje kritéria navržená Virginií Page Fortna.

Přiložená tabulka shrnuje aplikaci kritérií navržených Daryiou Pushkinou na případ mise UNAMSIL v Sieře Leone.

Tabulka 5: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMSIL podle kritérií Daryi Pushkiny	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Mise zamezila páchání násilí velkého rozsahu, napomohla dodržování dohod o příměří, pomohla snížit počet obětí konfliktu.	Částečný úspěch
Mise na udržení míru dokázala snížit lidské utrpení.	Částečný úspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Úspěch
Operace napomohla vyřešení konfliktu.	Neúspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMSIL.

3.8.2. Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMSIL

Page Fortna (Page Fortna 2008: 137-143) v souvislosti se Sierrou Leone tvrdí, že případ mise UNAMSIL velmi jasně demonstruje, že použití nebo hrozba použití síly ze strany operace samotné může měnit motivace jednotlivých aktérů konfliktu. Po uzavření dohody o příměří z Abidjanu nebyli do konfliktu vysláni žádní příslušníci mírových sborů. Bez jejich přítomnosti tak žádná ze stran nebyla motivována k neobnovení ozbrojeného střetnutí. Page Fortna uznává, že ihned po uzavření dohody z Lomé a vytvoření mise UNAMSIL tyto jednotky nepředstavovaly důvěryhodný nástroj odstrašení. Mise UNAMSIL byla schválena na základě kapitoly VII Charty OSN, přesto v tomto období sehrála pouze omezenou odstrašující roli. Po krizi z května 2000 došlo k rozšíření mandátu a jednotky OSN mohly odstrašovat útoky a v případě potřeby se s rozhodností mohly postavit proti

narušitelům dohod. V Sieře Leone existovala snaha o odzbrojení, demobilizaci a reintegraci bývalých bojovníků. Program reintegrace byl brzděn nízkou úrovní ekonomického rozvoje a vysokou mírou nezaměstnanosti. Odzbrojení bojovníci tak měli pouze malé množství pracovních příležitostí. Bojovníci byli materiálními pobídkami motivováni k odzbrojení. Příklad mírové operace v Sieře Leone je také příkladem situace, v níž byla mezinárodní rozvojová pomoc využita jako nástroj vytváření tlaku na zúčastněné konfliktní strany. UNAMSIL vyvíjel na zneprátené strany tlak skrze rozvojovou pomoc, dále také tím, že dohlížel na realizaci veřejně prospěšných staveb. V neposlední řadě plynuly výhody také velitelům ozbrojených složek a také řadovým vojákům.

Dalším přínosem mírových operací je podle Page Fortna (Page Fortna 2008: 151-154) fakt, že omezují nejistotu ohledně záměrů protivníků. UNAMSIL byl zejména schopen zajistit, aby v průběhu odzbrojovacího procesu byly adresovány obavy jednotlivých zneprátených stran. V případě, že by nebyla přítomna mírová operace, je pravděpodobné, že by úroveň nedůvěry mezi stranami konfliktu byla na mnohem vyšší úrovni. Pro odstranění nedůvěry byla důležitá zejména monitorovací funkce mise. Je důležité také uznat, že přítomnost jednotek OSN usnadňovala komunikaci mezi dříve zneprátenými stranami.

Úspěch mise UNAMSIL se dá také demonstrovat na základě faktu, že napomohla zabránit tomu, aby se z malých ozbrojených incidentů staly rozsáhlejší konflikty, které by mohly ohrozit mírový proces. Na UNAMSIL bylo nahlíženo jako na neutrální sílu, která je v případě nutnosti schopna uklidnit místní poměry. Největší obava o zachování pořádku panovala v oblastech těžby diamantů. Nový konflikt mohl klidně vzniknout jako důsledek rozporů v těchto částech země. Znatelná byla také obava o chování bývalých mladých bojovníků. Ti měli často snadný přístup ke zbraním a hrozilo tudíž riziko, že by tyto skupinky

mohly rozdmýchat konflikt v oblastech bohatých na diamanty (Page Fortna 2008: 159-161).

Podle Virginie Page Fortna (Page Fortna 2008: 166) lze zabránit zneužití politických institucí jednou ze stran konfliktu budováním nových post-konfliktních institucí. Mise UNAMSIL a po krizi v květnu 2000 také Velká Británie začaly klást velký důraz na obnovu a budování státních institucí. Aktivity tohoto druhu se koncentrovaly zejména na poskytování sociálních služeb a na vzdělávání. Velká Británie zaměřila svou pozornost na přebudování a výcvik armády Sierry Leone. Divize CIVPOL patřící do mise UNAMSIL usilovala o posílení schopností a kapacit místních policejních jednotek. V důsledku války se rozpadl také soudní systém této země. Na konci ozbrojeného konfliktu nebyl v zemi dostatečný počet věznic a soudům chyběly náležitě kvalifikované osoby. Jedním z největších problémů poválečné společnosti v Sieře Leone je velké množství nevzdělaných a nezaměstnaných mladých lidí. Mnozí z nich prošli válkou a mají tudíž rozsáhlé válečné zkušenosti. Tento fakt zůstává pravděpodobně největší hrozbou pro poválečnou Sierru Leone. Page Fortna (Page Fortna 2008: 170) dochází k závěru, že je zřejmé, že přítomnost jednotek OSN dokázala zabránit centrální vládě, aby zneužila svého mocenského postavení, což by případně mohlo vést k obnovení konfliktu. Aplikaci evaluačních kritérií navržených Virginií Page Fortna na případ mise UNAMSIL v Sieře Leone přehledně shrnuje následující tabulka. Další podkapitola aplikuje kritéria Diehla a Druckmana na případ mise UNAMSIL.

Tabulka 6: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMSIL podle kritérií Virginie Page Fortna	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Operace na udržení míru snižuje pravděpodobnost páchání násilí tím, že zvyšuje nákladnost války.	Úspěch
Přítomnost mírové operace může měnit motivace jednotlivých aktérů.	Úspěch
Mírové jednotky zabraňují tomu, aby se z malých incidentů stala příčina obnovené války.	Úspěch
Přítomnost mise na udržení míru může zabránit tomu, aby jedna ze stran sporu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla.	Úspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMSIL

3.8.3. Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise UNAMSIL

Podle autorské dvojice Diehl a Druckman je nutné se při vyhodnocování úspěšnosti operací na udržení míru vždy ptát na to, na koho se úspěch vztahuje. Úspěch pro jednoho angažovaného aktéra může představovat neúspěch pro jiný stát nebo skupinu aktérů. Je potřeba věnovat pozornost jak mezinárodnímu společenství, tak také dalším angažovaným aktérům. Jako první se tato analýza věnuje úspěchu mírové operace z pohledu mezinárodního společenství. Nelze jednoznačně tvrdit, že pro mezinárodní společenství byla mise úspěšná nebo úplně neúspěšná. Spíše je blíže pravdě tvrzení, že mírová operace měla v tomto ohledu smíšený výsledek. Zatímco

v některých oblastech, jako např. odzbrojení, je i přes nízký počet zabavených zbraní možno tuto misi považovat za úspěch, existovaly další dimenze post-konfliktní situace, v nichž by si nepochybně mezinárodní společenství přálo dosáhnout pozitivnějších výsledků. Mezinárodní společenství by nepochybně hodnotilo jako neúspěch nemožnost dosáhnout po reintegraci plného pracovního vytížení bývalých bojovníků. Mnoho bývalých bojovníků i dlouho po ukončení konfliktu nedosáhlo možnosti získat práci a hrozilo, že se budou angažovat v jiných válečných střetnutích v regionu s cílem nalézt uplatnění. Pro mezinárodní společenství lze za neúspěch považovat také neschopnost přispět k dlouhodobému rozvoji této západoafrické země, protože i po konci ozbrojeného střetnutí se nijak významně neprodloužila očekávaná délka života při narození, kterou je možné považovat za indikátor kvality života. Nejen široce definované mezinárodní společenství, ale také země vysílající vojáky do mise, mohou odlišně hodnotit úspěšnost dané operace. Pro některé státy poskytující vojáky tato mise byla úspěšná, pro jiné byla spíše opakem, a proto se rozhodli její řady opustit. Stalo se již běžnou tradicí, že velkou část nákladů mise nesou rozvinuté západní státy, zatímco personální obsazení mise většinou připadá na země z rozvojových regionů. Mnohé rozvojové země využívají možnosti vyslat svá vojska na mírovou misi, protože domovské vládě poté odpadá starost s jejich výcvikem a ubytováním. Pro tyto státy byla mírová operace vítanou příležitostí k vyslání svých jednotek. Na druhé straně se poté objevily státy, jejichž vojáci byli po prvotním nasazení z důvodu vnitřních rozporů staženi. To byl případ Indie, jejíž vztahy s Nigérií vygradovaly až do podoby, kdy byly indické jednotky z mise odveleny. Paradoxně se může rovněž stát, že země poskytující vojáky pro personální zaplnění mise nemusí mít zájem na pozitivním vyřešení konfliktu. V Sieře Leone byla například Nigérie kritizována za svou údajnou snahu prodloužit konflikt s cílem vlastního obohacení. Dalším aktérem, který byl mírovou operací

také zasažen, byli rebelové. Z jejich strany je možné mírovou operaci hodnotit jako neúspěšnou, jelikož mise UNAMSIL byla přes počáteční problémy a neochotu rebelů opustit některé provincie bohaté na diamanty schopna dosáhnout nasazení v celé zemi a byla schopna si proti rebelům vydobýt pozici, z níž mírové jednotky mohly plnit mandát, jehož plněním byly pověřeny.

Diehl s Druckmanem také upozornili na fakt, že pro vyhodnocení úspěšnosti mírových operací je potřeba vzít v potaz místní obyvatelstvo a zejména pak, jaký dopad měla přítomnost mírové operace právě na něj. Lze tvrdit, že přítomnost jednotek UNAMSIL měla smíšený vliv na místní obyvatelstvo. UNAMSIL měl vliv na lokální ekonomiku. Na jedné straně vojáci do země přinášeli žádoucí materiální zdroje, na druhé straně jednotky disponující finančními zdroji v této chudé africké zemi napomohly rozmachu šedé ekonomiky. Místní populace v Sieře Leone často nebyla schopna rozpoznat, který voják patřil k misi ECOMOG, a který patřil k misi OSN. Je proto velmi komplikované určit rozsah, ve kterém byli příslušníci mise UNAMSIL zodpovědní za nárůst počtu infikovaných HIV/AIDS. Z dostupných dat není možné jasně určit, zda vojáci mise UNAMSIL přispěli k rozšíření nákazy HIV/AIDS. Je tedy sporné, zda vojáci UNAMSIL přispěli k šíření pohlavně přenosných chorob, a je možné tvrdit, že v době nasazení této mírové operace nedošlo k nárůstu počtu znásilnění, z něhož byli podezřelí příslušníci mise OSN. Organizace Human Rights Watch zaznamenala několik případů znásilnění, z něhož byli podezřelí členové mise UNAMSIL. Lze ale konstatovat zdrženlivost na straně UNAMSIL ve směru snahy o vyšetření těchto zločinů. Za většinu znásilnění v průběhu konfliktu nesou zodpovědnost příslušníci rebelů. Vojáci sierraleonské armády také páchali znásilnění, i když v daleko menší míře než rebelové (Human Rights Watch 2003: 26-28). Nezisková organizace Physicians for Human Rights (War-Related Sexual Violence 2002: 4) odhaduje, že v průběhu konfliktu bylo sexuálním násilím zasaženo 215 000

– 257 000 žen a dívek. Mise UNAMSIL však měla také pozitivní vliv na místní obyvatelstvo a to zejména s ohledem na zvýšení lokální bezpečnosti a na proces odzbrojování.

Mise UNAMSIL měla krátkodobé a dlouhodobé dopady na místní obyvatelstvo. Z krátkodobého hlediska je úspěšnost mise hodnocena na základě toho, jestli se jí podaří naplnit mandát. Mise UNAMSIL svůj mandát splnila zejména v oblasti dohledu nad přípravou a realizací voleb, v procesu odzbrojení a zvýšení bezpečnosti místního civilního obyvatelstva. Méně úspěšná byla zejména v oblasti reintegrace bývalých bojovníků do poválečné společnosti. Často kritizován bývá zejména fakt, že mírová operace nebyla schopna přijít se strategiemi, které by se přímo věnovaly ženským příslušnicím bojových jednotek (Berman; Labonte 2006: 185). Mírová operace UNAMSIL dále nebyla schopna přispět k dlouhodobému rozvoji této západoafrické země. Z dlouhodobého hlediska lze tvrdit, že mise UNAMSIL byla neúspěšná v následujících dimenzích. Ačkoli lze považovat odzbrojovací a reintegrační proces za úspěšný, z dlouhodobého hlediska je možné konstatovat jeho některé nedostatky. Mírová mise UNAMSIL nebyla ve spolupráci s místními aktéry schopna vytvořit nebo nalézt vhodné zaměstnání pro bývalé bojovníky z obou znepřátelených táborů. Díky nedostatku pracovních příležitostí tak v Sieře Leone po skončení bojů hrozila nestabilita. Pro dlouhodobou stabilitu je klíčové, aby všechny sociální skupiny v zemi měly dostatečné ekonomické příležitosti pro rozvoj v rámci legálních struktur. V případě opaku hrozí destabilizace společnosti a reálnou se stává možnost opětovného vypuknutí konfliktu. V případě dlouhodobého nedostatku pracovních příležitostí existuje reálná hrozba nespokojenosti obyvatelstva a možnost, že bývalí bojovníci se raději chopí zbraní než pracovních nástrojů.

Podle Diehla s Druckmanem všechny mírové operace plní tzv. core peacekeeping goals. Patří mezi ně to, co nazývají snížením násilí (violence abatement), zadržením násilí (violence

containment) a vyřešením konfliktu (conflict settlement). V souvislosti s prvním kritériem lze tvrdit, že nejdříve po vstupu jednotek UNAMSIL do konfliktu válčení pokračovalo bez omezení dál. V pozdější fázi se však misi UNAMSIL přes určité problémy dařilo snižovat míru násilností, které byly páčány na civilním obyvatelstvu. Úroveň bezpečí civilního obyvatelstva se zlepšovala zejména v souvislosti s postupem jednotek UNAMSIL do oblastí dříve kontrolovaných rebely. Mírová operace by dále měla zabránit rozšiřování konfliktu ve smyslu geografickém a zároveň by neměla umožnit vstup nových stran do konfliktu. Ačkoli vypuknutí konfliktu v Sieře Leone bylo do značné míry ovlivněno konfliktním kontextem v sousední Libérii, lze tvrdit, že po vstupu mírových jednotek OSN do Sierry Leone nedošlo k rozšíření sporu ve smyslu chápaném Diehlem a Druckmanem. Po ustavení mise UNAMSIL nedošlo ve srovnání s předchozí situací k rozšíření konfliktu ve smyslu geografickém. Stejně tak do něj nebyly zataženy další konfliktní strany. Diehl s Druckmanem dále tvrdí, že pro vyhodnocení úspěšnosti mírové operace je klíčové, zda byla schopna přispět k vyřešení otázky, kvůli níž spor v první řadě vypukl. Konflikt v Sieře Leone vypukl kvůli nedostatku ekonomických příležitostí a možností sociálního rozvoje pro mladé lidi z venkovského i městského prostředí. Ve vědecké literatuře nepřevládá jednota ohledně toho, jestli byl konflikt vyjádřením a snahou o řešení materiálního nedostatku na straně vesnické nebo městské mládeže. Z důvodu napětí přetrvávajícího v zemi i po odchodu mírové mise UNAMSIL se lze domnívat, že v tomto ohledu mírová operace UNAMSIL nebyla úspěšná, protože nedokázala přispět k vyřešení společenského rozporu, který primárně vedl k jeho vypuknutí. Podle Diehla s Druckmanem lze vyhodnotit úspěšnost mírové operace také na základě toho, zda došlo k demobilizaci a následnému odzbrojení stran konfliktu.

Mise UNAMSIL byla schopna přispět k demobilizaci a odzbrojení bývalých vojáků z obou zneprátelených táborů. UNAMSIL byl

schopen přispět k vytvoření a řízení několika demobilizačních center, v nichž došlo k odzbrojení a demobilizaci 71 000 bývalých kombatanů. Platby, které měly za úkol usnadnit reintegraci do poválečné společnosti, byly vyplaceny v 54 000 případech (Disarmament 2005: 23). Tyto benefity přicházely zejména v podobě rekvalifikačních kurzů a formálního vzdělání. Bývalým bojovníkům se také dostalo podpory v oblasti zemědělství a podnikání. Stejně tak ex-kombatanti dostali sadu pracovních nástrojů. Dokumenty Světové banky (Světová banka 2002: nestránkováno) hovoří o odzbrojení, demobilizaci a následné reintegraci 72 500 bojovníků. V průběhu tohoto procesu bylo sesbíráno 42 330 zbraní a více než 1,2 milionů kusů munice. Nejen v tomto případě, ale i v dalších je sporné, zda zbraně sesbírané v rámci tohoto procesu představují množství všech zbraní, které byly v průběhu konfliktu v oběhu. Přesto, že se může zdát, že byl demobilizační a reintegrační proces úspěšný, je potřeba upozornit na jeho některé nedostatky. V určitých fázích musel být demobilizační proces dokonce úplně pozastaven, zejména pak z důvodu nedostatku finančních prostředků. Mise UNAMSIL také bývá někdy kritizována, protože nebyla schopna vytvořit program odpovídající speciálním potřebám ženských příslušnic ozbrojených složek (MacKenzie 2012: 72). V rámci demobilizačního a reintegračního procesu bylo zapojeno pouze 4 751 žen (Solomon; Ginifer 2008: 7). Největším problémem demobilizačního programu zůstal fakt, že se často bývalým bojovníkům nepodařilo sehnat práci. Velká většina z nich tedy rozšířila již tak rozsáhlé řady nezaměstnaných. Velké množství nezaměstnaných lidí s bojovými zkušenostmi představuje stále přítomnou hrozbu pro vládu v Sierra Leone. Ačkoliv bývalí bojovníci mohli úspěšně projít demobilizačním a reedukačním procesem, v případě, že nenajdou práci, mohou tito bojovníci celý program a jeho úspěšnost posuzovat pouze na základě toho, jestli se jim podaří po jeho absolvování nalézt práci. Aplikace kritérií

Diehla a Druckmana na případ mise UNAMSIL v Sieře Leone je přehledně shrnuta v následující tabulce.

Tabulka 7: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMSIL podle kritérií Diehla a Druckmana	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Úspěšnost pro mezinárodní společenství	Ani ryzí úspěch, ani neúspěch
Úspěšnost pro země vysílající vojáky	Úspěch i neúspěch odvislý od úhlu pohledu
Úspěšnost operce z pohledu rebelů	Neúspěch
Vliv operace na místní obyvatelstvo	Kombinace úspěchu a neúspěchu
Krátkodobá úspěšnost z pohledu splnění mandátu	Kombinace úspěchu a neúspěchu
Dlouhodobá úspěšnost	Kombinace úspěchu a neúspěchu
Mise přispěla ke snížení násilí.	Částečný úspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Úspěch
Mise přispěla k vyřešení konfliktu.	Neúspěch
Mise přispěla k demobilizaci.	Částečný úspěch
Mise přispěla k odzbrojení.	Částečný úspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Diehla a Druckmana na případ mise UNAMSIL

4. Konflikt v Mozambiku a nasazení mise ONUMOZ

Jedním z konfliktů, do jehož řešení bylo OSN na počátku 90. let zapojeno, byla válka v Mozambiku. Ačkoli by vznik tohoto sporu nebyl možný bez přítomnosti místních jasně definovaných znepřátelených skupin, lze tvrdit, že bez probíhající studené války a související podpory, která k jednotlivým stranám sporu mířila z USA, resp. ze Sovětského svazu, by konflikt nikdy nedosáhl takové intenzity a míry utrpení, kterého mezinárodní společenství bylo ve skutečnosti svědkem. Pro pochopení kontextu, do něhož na počátku 90. let vstoupila mírová mise OSN pod jménem ONUMOZ, je nejprve nutné pochopit dynamiku samotného konfliktu, který probíhal po šestnáct let mezi organizacemi FRELIMO (Frente de Libertacao de Macambique) a RENAMO. Každá z nich získávala podporu z jedné ze znepřátelených stran v době studené války. Nejprve je třeba věnovat pozornost vnitrostátním příčinám konfliktu v Mozambiku.

4.1. Vnitrostátní příčiny konfliktu v Mozambiku

Příklon k socialismu na straně FRELIMO

Organizace FRELIMO již od doby 60. let začala inklinovat k socialistickým myšlenkám. Od 70. let její vedení začalo přijímat marxisticko-leninskou ideologii a její premisy. Tento vývoj dosáhl svého vrcholu v únoru 1977, když se konal Třetí kongres FRELIMO, na němž FRELIMO deklarovalo svůj záměr být marxisticko-leninskou stranou (Salomons 2003: 87). FRELIMO popisovalo charakter sociálních vazeb v Mozambiku v přísně marxisticko-leninských termínech. Na sociální realitu v zemi nahlíželi jako na boj mezi dvěma třídami. Na jedné straně podle nich stály reakcionářské skupiny vykořisťovatelů, které byly reprezentovány jejich odpůrci. Na druhé straně stály pokrokové síly, které hájily revoluční zájmy lidu. Ty byly

reprezentovány právě organizací FRELIMO (Hall; Young 1997: 61).

Kriminalizace opozice a postoj k příslušníkům koloniálního režimu

Po deseti letech osvobozené války bylo mezi organizací FRELIMO a portugalskou vládou dosaženo tzv. Lusackých dohod, které byly uzavřeny v roce 1974 (Mazula 2004: 184). Mozambik na jejich základě získal nezávislost v roce 1975. Bezprostředně po získání nezávislosti začalo nové politické vedení kriminalizovat opozici a veškerou moc si ponechalo ve svých rukou. Také obyvatelé Mozambiku začali pociťovat změněné poměry. FRELIMO nutilo občany Mozambiku k návštěvám reedukačních center pro domnělé kontrarevoluční aktivity. Obzvláštěmu pohrdání byli vystaveni členové ozbrojených složek, policie a armády, kteří byli činní v dřívější době. Pozornosti FRELIMO neunikli ani příslušníci zpravodajských služeb (Weinstein; Francisco 2005: 162).

Elitisticko-intelektuální povaha organizace FRELIMO

Elitisticko-intelektuální povaha organizace FRELIMO vedla k uzavření se před vnějším světem a kritika běžných občanů směřující k této skupině zesílila. Navíc mnoho lidí v severních oblastech Mozambiku vnímalo FRELIMO jako organizaci, která byla pod vlivem jižanských skupin obyvatelstva (van der Lijn 2006: 145). Náhlý odchod portugalských kolonizátorů ze země však zásadním způsobem zasáhl mozambickou ekonomiku a také administrativní struktury. Mozambiku chyběla vzdělaná a vyškolená vrstva obyvatelstva, která by se mohla ujmout řízení země.

4.2. Regionální kontext

Když se v roce 1975 dostalo k moci FRELIMO, Mozambik sousedil s dvěma bílými koloniálními režimy, které se vypořádávaly s vlastními interními problémy v podobě ozbrojených bojů povstalců proti nim. Jednou z nich byla Rhodesie, a druhou pak režim apartheidu v Jihoafrické republice. V Rhodesii, které vládl Ian Smith, vycházelo hlavní nebezpečí ze strany Zimbabwe African National Union (ZANU), jejíž armáda od počátku 70. let operovala zejména z území Mozambiku (Newitt 1995: 559). Mozambické ozbrojené síly podporovaly rhodéské hnutí odporu. Rhodesie na to reagovala bombardováním uprchlických táborů a center odporu uvnitř Mozambiku. V roce 1976 začala Rhodesie usilovat o ustavení síly, která by byla uvnitř Mozambiku schopna porazit guerilly ZANLA. Rhodesie současně usilovala o oslabení a destabilizování Mozambiku, a proto vytvořila organizaci RENAMO (van der Lijn 2006: 145), jejíž předchůdce se nazýval Mozambický národní odpor – MNR. Své členy začala rekrutovat mezi Mozambičany žijícími v Rhodesii. Mezi jejími členy se nacházeli zejména příslušníci tajných služeb, koloniální armády a policie, tedy ty sociální skupiny, které byly režimem FRELIMO ostrakizovány a vylučovány ze společenského života (Salomons 2003: 88-89). Rhodesie těmto oddílům pomáhala s výcvikem, vyzbrojováním a dokonce jim i platila mzdu. V počáteční fázi povstání byla strategie MNR založena na časově krátkých vpádech na území Mozambiku, zároveň také usilovali o ničení ekonomické infrastruktury. Za cílem ochrany těchto ekonomických subjektů byly do konfliktu zapojeny také další africké státy. Mezi nimi například Zimbabwe, které bylo jedním z nejbližších spojenců FRELIMO. Od roku 1982 zimbabwské ozbrojené síly bránily tzv. beirský koridor proti útokům RENAMO. Tato geografická oblast byla klíčová pro ekonomiku Mozambiku, protože se v ní nalézala železniční trať vedoucí z vnitrozemí na pobřeží Indického oceánu (Phillips 2014: 72).

Na konci 70. let režim v Rhodesii padl a Zimbabwe na základě Lancasterské dohody (Lancaster House Agreement) získalo nezávislost. V důsledku toho MNR ztratilo zdroj finanční a organizační podpory. V důsledku rozpadu MNR došlo ke vzniku nové skupiny nazvané RENAMO. Ačkoli tato organizace získala nový název, bylo možné vypořádat určité kontinuity v personálním obsazení MNR a RENAMO. Do struktur RENAMO přešli také někteří z vrcholných velitelů MNR. Přes určité personální kontinuity byla tato organizace v porovnání s MNR autonomnější a její členové si tak sami byli schopni zvolit žádoucí strategii boje. V důsledku získání nezávislosti Zimbabwe došlo k přesunutí zbývajících rebelů z MNR do Jihoafrické republiky. RENAMO bylo inkorporováno do struktur Jihoafrických obranných sil (SADF), takže mohlo profitovat z dodávek zbraní, výcviku a logistické podpory (Weinstein; Francisco 2005: 167).

FRELIMO se velmi zmýlilo, když si myslelo, že s opadávající podporou ze strany Rhodesie dojde k oslabení rebelů. Vakuum vzniklé po zániku Rhodesie zaplnila Jihoafrická republika, jejíž režim převzal podporu rebelů (Gastrow 1994: 14). Zahraniční politika Mozambiku se v této době vyznačovala podporou hnutí nezúčastněných a svým radikálním antiimperialismem se řadila mezi radikálnější členské státy tohoto hnutí (Abrahamsson; Nillson 1995: 45). Současně také politika socialistické transformace vyznávaná FRELIMO vedla ke vzniku rozsáhlých nepředpokládaných důsledků, které RENAMO neumožnily pouze přežít, ale rozvíjet se.

Na počátku 80. let RENAMO sdružovalo asi 6 000-7000 bojovníků (Page Fortna 2008: 47), kteří byli zapojeni do guerillové taktiky boje. Příslušníci RENAMO útočili na železniční tratě, energetickou infrastrukturu, školy a nemocnice. RENAMO bylo brutální a špatně disciplinovanou organizací, která unášela civilní obyvatelstvo, prováděla popravy nebo zaživa upalovala své oběti (Dinerman 2006: 54). Dále pak plenila

vesnice v Tanzánii a Zambii, což vedlo v roce 1988 zambijskou armádu k nasazení svých jednotek proti pozicím rebelů v Mozambiku (Vines 1991: 61). Rebelové z RENAMO se také ukrývali v Malawi. V důsledku jejich aktivit v této zemi trpělo zejména zdejší civilní obyvatelstvo, které se stávalo terčem útoku rebelů. Malawi bylo dále dotčeno pohybem mozambických uprchlíků, kterých se v zemi nacházel přibližně jeden milion (Vines 1991: 55-58).

4.3. Globální kontext

Již výše bylo naznačeno, že obě strany konfliktu v době probíhající studené války získávaly podporu z opačných stran tohoto sporu. Zatímco FRELIMO se mohlo spolehnout na podporu Sovětského svazu, RENAMO bylo podporováno rozmanitější skupinou států a organizací. RENAMO získávalo podporu z celé řady pravicově smýšlejících organizací ze zemí západního světa. Navzdory Reaganově doktríně, podle níž se USA zavázaly podporovat všechny síly, které se postavily proti sovětské expanzi ve třetím světě, RENAMO bylo jedinou anti-komunistickou organizací, která nedostávala pomoc z USA. Není možné tvrdit, že by administrativa USA zastávala v přístupu k této problematice jednotnou politiku. Zatímco Ministerstvo obrany a Central Intelligence Agency (CIA) podporovaly hnutí rebelů, tak Ministerstvo zahraničí prosazovalo spíše zdrženlivější přístup vůči rebelům, zejména pak kvůli jejich vazbám na režim apartheidu v Jihoafrické republice (Cohen 2000: 181-184). Je tedy pochopitelné, že k ukončení konfliktu by nedošlo, pokud by neskončila studená válka. Zároveň by válka v Mozambiku nikdy neskončila, pokud by na jejím skončení neměli zájem jednotliví znepřátelení oponenti v rámci státu samotného.

4.4. Vzdávající únava z probíhajícího konfliktu a mírová jednání v Římě

Roku 1987 začalo jak FRELIMO, tak i RENAMO pociťovat cenu pokračujícího ozbrojeného konfliktu. V průběhu 80. let došlo k usmrcení přibližně jednoho milionu lidí (Tarp a kol. 2002: 25), přičemž několikanásobně vyšší počet byl vnitřně přesídlen v rámci státu. Velká část hospodářské infrastruktury byla tímto sporem poničena. Stejně jako v případě konfliktu v Sieře Leone také v Mozambiku docházelo k rozsáhlému nasazení dětských vojáků (Drumbl 2012: 76). Tato aktivita se neomezovala pouze na jednotky RENAMO, ale také vládní jednotky rekrutovaly dětské vojáky (Dobbins a kol. 2005: 96).

Od roku 1985 FRELIMO začalo opouštět svou marxisticko-leninskou ideologii a začalo se přiklánět k politické a ekonomické liberalizaci, jejíž splnění bylo klíčovou podmínkou pro získání půjček Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. V roce 1990 se Jihoafrická republika stáhla z Namibie a F. W. de Klerk, poslední prezident pocházející z bílé menšiny, začal proces předávání moci černé většinové společnosti. Současně Washington vyvíjel tlak na Pretorii, jehož cílem mělo být ukončení vojenské pomoci RENAMO (Cohen 2000: 193-194). Na FRELIMO byl vyvíjen tlak zejména ze strany Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Jeho cílem bylo motivovat konfliktní strany, aby zahájily jednání. Tlak v této podobě vedl ke změnám světového názoru na straně FRELIMO. V roce 1990 se strana zřekla své marxisticko-leninistické ideologie. Je důležité upozornit na fakt, že k této změně nedošlo v důsledku personálních změn ve vedení FRELIMO. Pod vedením prezidenta Chissana se FRELIMO bylo schopné odklonit od socialistických ideí a bylo ochotné přijmout zásady tržní ekonomiky. Jak se blížil konec studené války a komunistické režimy po celém světě se postupně otevíraly vnějšímu světu, pragmatický politik Joaquim Chissano dokázal urychlit přiblížení se Mozambiku k Západu a jeho ekonomickým strukturám. Tím, že Mozambik přijal půjčky

od IMF a Světové banky (Gross 2009: 196), bylo FRELIMO nuceno zamyslet se nad a posléze zrevidovat některé ze svých nedemokratických postupů. FRELIMO bylo nuceno změnit se z pokrokového hnutí vedeného skupinou oddaných ideologů na vládu, která bude více responzivní vůči potřebám vlastních občanů. Tlak mezinárodních ekonomických institucí tak napomohl vytvoření politických podmínek, které umožnily zahájení mírových jednání mezi zneprátenými stranami. Ta se konala od roku 1990. Mírová jednání ale také byla umožněna tím, že konflikt v Mozambiku se v této době nacházel ve fázi, v níž ani jedna ze stran nebyla schopna převládnout.

Konflikt se v této době dostal do fáze, v níž žádná ze stran při daném početním stavu jednotek nebyla schopna svého oponenta porazit. William Zartman tuto fázi vnitrostátních konfliktů nazývá tzv. mutually hurting stalemate (Zartman 2001: 4). Ta se vyznačuje mimo jiné zvýšenou ochotou konfliktních stran k zahájení jiných vzájemných kontaktů než pouze těch bojových. Zartman (Zartman 1989) také hovoří o tom, že konflikt je v určité své fázi zralý k vyřešení (ripe for resolution). Pokud aktéři zapojení do tohoto konfliktu dokáží rozpoznat tento zralý okamžik a zasáhnou v pravou chvíli, je pravděpodobné, že konflikt se podaří vyřešit. Výjimkou nebyl ani Mozambik, kde RENAMO nabídlo FRELIMO zahájení rozhovorů. Ačkoli byl vnitrostátní kontext, resp. neschopnost jedné strany porazit svého protivníka, důležitý, nebyl by posun směrem k vyřešení konfliktu možný, pokud by souběžně nedocházelo k dalekosáhlým změnám v mezinárodním kontextu. Důležitým faktorem vedoucím k ukončení konfliktu tedy byl konec studené války, který vytvořil vhodné výchozí podmínky pro konání mírových rozhovorů mezi RENAMO a mozambickou vládou v Římě, v jejichž průběhu byla vytvořena a následně podepsána Všeobecná mírová dohoda.

Po dobu dvou let od léta roku 1990 se konala přímá jednání mezi zástupci RENAMO a FRELIMO v Římě. Katolická organizace Sant Egidio ve spolupráci s italskou vládou usilovala o dosažení

diplomatického kompromisu (Moore 2014: 84). Byla to právě katolická církev, která se hrávala důležitou roli v mírovém procesu a podařilo se jí přesvědčit strany konfliktu, aby namísto dalších bojů zahájily mírové rozhovory. Sdružení Sant Egidio sídlící v Římě se stalo důležitým facilitátorem mírových jednání (Bartoli 2011: 111). Mírová dohoda byla podepsána 4. října 1992 v Římě. Skládala se ze sedmi protokolů a čtyř příloh. Vytvořila základ pro vyslání mírové mise OSN. Ta byla ustavena na základě rezoluce 797 (UN SC Resolution 797) Rady bezpečnosti OSN a byla označena jako United Nations Operation in Mozambique (ONUMOZ). V jejím čele stál zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN Aldo Ajello. Podepsáním mírové smlouvy byla ukončena šestnáctiletá občanská válka mezi těmito dvěma frakcemi. Ačkoli byla ukončena občanská válka, Mozambik stál před mnohými výzvami, s nimiž se musel vypořádat. Jednou z těchto výzev byla i transformace organizace RENAMO v politickou stranu schopnou účasti na politickém procesu. „Roku 1992, když vláda pod vedením FRELIMO podepsala mírovou dohodu s RENAMO, a tím ukončila šestnáctiletou občanskou válku, bylo těžké si představit více nepravděpodobného kandidáta pro úspěšnou demokratizaci“ (Manning 2002: 5). Pravdivost tohoto tvrzení je dále posílena, když si uvědomíme, že Mozambik byl jednou z nejchudších zemí Afriky a postrádal téměř všechny sociální, ekonomické a politické podmínky, které jsou potřebné pro úspěšný rozvoj demokracie. Dalším komplikujícím faktorem bylo také to, že země se pyšnila dlouhou historií politické netolerance a sociálního napětí. Následující léta však měla ukázat, že i přes určité problémy je RENAMO schopné se přetransformovat v politickou stranu. Druhou stranou, která podepsala mírovou dohodu, bylo FRELIMO. K uzavření mírové dohody tuto stranu vedlo několik důvodů.

FRELIMO bylo v době podpisu mírové dohody podle van der Lijna (van der Lijn 2006: 151) motivováno k jejímu uzavření zejména třemi vzájemně propojenými důvody. V první řadě je

třeba si uvědomit, že regionální podpora jejích aktivit se oslabovala. Pro sousední země již nebylo dále výhodné udržovat v Mozambiku nestabilitu a po skončení studené války sousedé Mozambiku spíše uvítali stabilitu v regionu. Tanzanie už v roce 1988 rozhodla o stažení svých vojsk z území Mozambiku a Zimbabwe tentýž krok učinilo v roce 1992. Bez regionálních velmocí podporujících jednotlivé strany sporu nemělo již ani pro domácí aktéry v Mozambiku smysl dále pokračovat v ozbrojených střetech. Nejen regionální kontext, ale také únava příslušníků jednotlivých bojujících frakcí přispěla k ukončení konfliktu právě v tomto okamžiku. Když v roce 1990 konflikt v Mozambiku kulminoval, RENAMO kontrolovalo velkou část území státu a FRELIMO bylo schopno vykonávat suverénní moc pouze nad velkými městy. Tento fakt se pojil s nízkou bojovou morálkou vládních jednotek. Posledním důvodem byla oslabená sovětská vojenská a hospodářská pomoc, čímž byla výrazně omezena schopnost dále pokračovat s ozbrojeným střetnutím. Navíc je důležité si uvědomit, že po mnoha letech vnitrostátního konfliktu byla mozambická společnost válkou vyčerpaná a že byla odhodlána přispět k zachování míru. Jednotlivé komunity začaly náročný proces usmiřování. Bez něj však žádná ze zemí, které za sebou zanechávají násilnou minulost, nemůže žít. Dříve znepřátelené komunity musí nalézt cesty ke vzájemnému odpuštění a toleranci. Aby tento proces mohl úspěšně proběhnout, je nutné, aby byla postkonfliktní společnost stabilizována. Jedním z nástrojů, který má mezinárodní společenství k dispozici, a který byl také využit v případě Mozambiku, jsou mírové operace pod vedením OSN. Následující podkapitola se tedy věnuje misi ONUMOZ a jejímu mandátu. Na tuto podkapitolu poté navazuje sekce, která se specificky věnuje vyhodnocení úspěšnosti této mírové operace z hlediska evaluačních rámců renomovaných sociálních vědců věnujících se tomuto oboru.

4.5. Mise ONUMOZ a její mandát

Jak bylo naznačeno výše, předpokladem vytvoření mírové operace OSN byla mírová smlouva uzavřená v roce 1992 mezi zástupci FRELIMO a RENAMO. Ačkoli byl sekretariát OSN zpočátku při vytváření nové mise zdrženlivý, protože se obával vytvoření velké a nákladné operace (van der Lijn 2006: 148), mise byla nakonec v říjnu 1992 Radou bezpečnosti OSN schválena a na základě rezoluce číslo 797 (UN SC Resolution 797) byla vyslána operace, která se skládala z politické, vojenské, humanitární, volební a policejní sekce. Nejdůležitějším orgánem mise byla Dohlížecí a monitorovací komise (Supervision and Monitoring Commission), která od FRELIMO převzala výkon pravomocí v oblastech, které byly klíčové pro úspěšné splnění podmínek stanovených v mírové smlouvě (Adebajo 2011: 127). Do čela mise ONUMOZ se postavil italský diplomat Ajello v pozici speciálního vyslance generálního tajemníka. Krátce po ustavení mise OSN začala být bezpečnostní situace v Mozambiku napjatá, když se obě strany konfliktu navzájem začaly obviňovat z narušování příměří. Přesto, že mírová mise patřila svou velikostí spíše k misím střední velikosti, dokázala přispět k uklidnění situace. Do mise ONUMOZ byly zapojeny také policejní jednotky. Ty sehrávaly v postkonfliktní situaci nezastupitelnou roli, a proto v červnu 1994 Rada bezpečnosti odsouhlasila rozšíření policejní mise. Počet jejích členů se zvýšil ze 128 na 1087 (Dobbins a kol. 2005: 98). Policejní jednotky patřící pod misi OSN měly dohlížet na mozambickou policii a měly hlásit porušování lidských práv. Je však nutné podotknout, že většina policistů patřících pod misi ONUMOZ neměla adekvátní zkušenosti a trénink pro tento typ mise. Ačkoli tito policisté byli rozmístěni na různých místech napříč celou zemí, nebyli ozbrojení, a proto nebylo v jejich silách aktivně zabránit porušování lidských práv. Jejich schopnost omezit mozambickou policii v páchání zločinů byla také omezená (Dobbins a kol. 2005: 101). Mise ONUMOZ se však neomezovala pouze na plnění

monitorovacích úkolů. ONUMOZ se také zapojoval do aktivit vedoucích k návratu vnitřně přesídlených osob. Jak připomíná Christopher Saunders (Saunders 2013: 167), důležitým úkolem pro ONUMOZ bylo napomáhat vnitřně přesídleným občanům v návratu do jejich původních domovů. Tato aktivita se stala velkou výzvou pro misi ONUMOZ, jelikož musela asistovat při návratu 3,7 milionů vnitřně přesídlených osob a dalšího 1,3 milionu (Bureš 2007: 69) uprchlíků, kteří se nacházeli v sousedních zemích. V postkonfliktních situacích, v nichž hrozí opětovné vzplanutí konfliktu, sehrávají mírové mise důležitou roli v procesu odzbrojení, demobilizace a následné reintegrace bývalých komatantů do poválečné společnosti.

Takzvaný proces DDR se stal klíčovou etapou pro mnoho zemí, které v dřívější době prošly ozbrojeným konfliktem. Také v Mozambiku mise ONUMOZ plnila úkoly z této oblasti a demonstrovala, že je schopna se poučit z chyb, které OSN učinila v jiných postkonfliktních situacích. ONUMOZ dal jasně najevo, že na rozdíl od situace v Angole se nebudou volby konat dřív, dokud neproběhne demobilizace obou stran konfliktu. V případě, že proběhnou volby dříve, než dojde k úplné demobilizaci, hrozí, že se v případě neúspěchu jedna ze stran opětovně chopí zbraní a způsobí tak krach mírového procesu. V této souvislosti je vhodné ocitovat Rolanda Parise, který se ve své knize *At the War's End* věnuje otázce vztahu mezi demobilizací jednotek a konáním prvních demokratických voleb. Paris (Paris 2004: 188-189) tvrdí, že je vhodnější, aby bylo konání prvních svobodných voleb odloženo až na dobu po ukončení demobilizačního procesu. Součástí demobilizačního programu v Mozambiku byly také snahy o vytvoření jednotné armády, která by se skládala z příslušníků obou dříve znepřátelených frakcí. Podle rezoluce 850 Rady bezpečnosti OSN (UN SC Resolution 850) byl mandát mise v roce 1993 rozšířen také právě o tyto oblasti. ONUMOZ tedy dohlížel na proces vytváření jednotných ozbrojených složek. Role nezávislého pozorovatele je v tomto kontextu nesmírně důležitá,

protože může snižovat strach jednotlivých dříve zneprátelených jednotek ohledně záměrů protivníka. Mírová operace tak může přispívat ke snižování tzv. vnitřního bezpečnostního dilematu, kdy se jednotlivé strany sporu mnohdy odmítají odzbrojit, protože se obávají, že při odzbrojení budou zranitelní v případě útoku protivníka. Přítomnost mírových jednotek může napomoci tento strach redukovat. I přesto mohou jednotlivé strany konfliktu cítit potřebu ponechat si v záloze muže pro případ nenadálého útoku. Toho byly mírové jednotky svědky i v Mozambiku.

I po ukončení demobilizačního procesu si obě strany zachovaly několik tisícovek vojáků, aby se tak byly schopné efektivně bránit v případě obnovení ozbrojeného konfliktu. Zatímco demobilizační proces je možné hodnotit jako úspěšný, odzbrojovací proces byl méně úspěšný. ONUMOZ byl schopný posbírat 200 000 zbraní, mnoho z nich však bylo nefunkčních a ve špatném stavu (Berman 1996: 72-73). Samotný zvláštní zmocněnec OSN Aldo Ajello uznal, že světová organizace byla v tomto ohledu neúspěšná (Ajello 1999: 639). Miliony AK-47 i po stažení této mise zůstaly v oběhu a v zemi, která byla poseta minami, nebyl realizován žádný souhrnný odminovací program. Mnohé z vybraných zbraní byly ve skladech velmi špatně střeženy, protože na ně dohlíželi pouze neozbrojení příslušníci jednotek OSN. Mnohé zbraně skončily v rukou zlodějů a našly si tak cestu zpět na černý trh.

Jak bylo naznačeno již výše, mise ONUMOZ se vedle programu demobilizace a reintegrace bývalých komбатantů podílela také na přípravách a realizaci prvních post-konfliktních svobodných voleb. První post-konfliktní svobodné volby sehrávají pro společnosti s živou zkušeností vnitrostátního konfliktu důležitou roli, protože jejich průběh, výsledek a chování sporných stran v průběhu volebního aktu samotného a v období bezprostředně po něm následujícím má potenciál ovlivnit stabilitu post-konfliktní situace. Z tohoto důvodu je potřeba věnovat pozornost také

průběhu volebního aktu, jeho výsledkům a tomu, jakým způsobem dříve zneprátené strany jejich výsledek přijaly.

Zatímco v případě Angoly se volby konaly ještě před ukončením demobilizačního a reintegračního procesu, v Mozambiku byla úspěšná demobilizace předpokladem pro konání voleb. Ačkoli mírová dohoda byla podepsána již v roce 1992, samotný volební akt se konal až o dva roky později. V roce 1994 proběhly jak parlamentní, tak i prezidentské volby. Oba volební procesy proběhly pod dohledem 1200 nestranných volebních pozorovatelů (Beigbeder 1994: 216). Volby se konaly na konci října 1994 při volební účasti 88 procent (Manning 2002: 172). Ačkoli před plánovanými volbami hrozilo, že by se RENAMO volebního procesu vůbec nemuselo zúčastnit kvůli obavám o narušení voleb, volby se nakonec konaly v poklidném duchu bez zásadnějších narušení. V parlamentních volbách podle Mozaffara (Mozaffar 2010: 88) FRELIMO získalo 44 % hlasů a těsnou většinu v novém parlamentu, který měl 250 členů. V prezidentských volbách se do čela dostal reprezentant FRELIMO Chissano, když obdržel 53 % hlasů. Vůdce RENAMO Dhlakama získal 34 %. Rada bezpečnosti výsledky těchto voleb akceptovala formou přijetí rezoluce 960 (UN SC Resolution 960). Ačkoli se obě strany po volbách vzájemně obviňovaly z podvodů, v konečném důsledku obě strany volební výsledky respektovaly. Vysoká volební účast naznačovala, že mozambičtí občané byli odhodláni konečně po letech konfliktu udržet ve své zemi mír.

Ačkoli se v období po prvních volbách objevily v některých provinciích náznaky výbuchů násilí, země se do obnoveného konfliktu již nepropadla. V této souvislosti lze nepochybně tvrdit, že zásadní vliv na tento vývoj situace měla přítomnost mírových jednotek. Mírové sbory mají vliv na chování jednotlivých aktérů a dokáží zabránit, aby se malé a lze říci nevýznamné incidenty staly záminkou a důvodem k rozsáhlejší násilnostem. Mírová mise dokáže ovlivnit chování jednotlivých sporných stran. V roce 1999 se konaly další volby a Chissano byl potvrzen v úřadě.

Ačkoli neexistovala žádná ústavní překážka, která by Chissanovi bránila v další opakované kandidatuře, v roce 2004 se rozhodl, že se o úřad prezidenta již opětovně ucházet nebude. Tímto byl ustaven důležitý precedent. Z výše uvedeného vyplývá, že i přes pravidelně konané volby vyhrál vždy kandidát FRELIMO. Zástupci RENAMO nikdy legitimitu tohoto výsledku nezpochybovali a dokázali tak zemi po dlouholetém konfliktu opět stabilizovat.

Tabulka 8: Nejdůležitější rezoluce přijaté v souvislosti s Mozambikem	
Rezoluce	Její význam
797	Vytvoření mise ONUMOZ na základě Všeobecné mírové dohody uzavřené v Římě
850	Vyzývá vládu FRELIMO a rebely sdružené v RENAMO k zahájení demobilizace; ONUMOZ bude dohlížet na vytváření jednotné armády
960	Rada bezpečnosti touto rezolucí akceptovala výsledky voleb

4.5.1. Nedostatky při realizaci mise ONUMOZ

Ačkoli je mise ONUMOZ považována za úspěch, lze konstatovat některé nedostatky při její realizaci. Většina kontingentů jednotek OSN začala do oblasti nasazení přijíždět až od března 1993 a jejich rozmístění trvalo sedm měsíců. Navíc italské a uruguayské jednotky byly nařčeny ze sexuálního zneužívání mladých děvčat (Synge 1997: 158). Posláním mírových jednotek by měla být ochrana civilního obyvatelstva. Případné napadání místního obyvatelstva může vést k diskreditaci nejen samotné mírové mise, ale i dalších podobných misí v dalších zemích. Mise ONUMOZ a speciální vyslanec generálního tajemníka stojící v čele mise Ajello se nemusel vypořádávat pouze s aktivitami

jednotek patřících do jeho mise. Také aktéři z Mozambiku samotného mnohdy přispívali k růstu napětí mezi svými příslušníky a zástupci mise ONUMOZ. Například vůdce RENAMO Alfonso Dhlakama působil jako klasický spoiler. Krátce poté, co do země přijeli první zástupci světové organizace, Dhlakama znovuobnovil bojové operace a narušil tak dohodnuté příměří. Podle Huma (Hume 1994: 142) v lednu 1993 Dhlakama odmítl demobilizovat své jednotky až do doby, než OSN rozmístí své jednotky po celé zemi a požadoval, aby 65 % mírových jednotek bylo vysláno do oblastí kontrolovaných RENAMO. V březnu 1993 Dhlakama odmítl spolupracovat s jednotkami OSN a rozhodl se bojkotovat proces demobilizace až do doby než bude přislíbeno více finančních prostředků na proces transformace jeho hnutí na politickou stranu. RENAMO na tyto účely získalo 17,5 milionu dolarů (Ajello 1999: 633). Většinu těchto prostředků poskytla italská vláda. Dále pak přispěly vlády USA, Velké Británie, Portugalska a skandinávské země (Ajello 1999: 637). I přes tyto kroky činěné Dhlakamou lze o této mírové operaci tvrdit, že byla úspěšná. Tento názor je obecně zastoupen v literatuře. Někteří sociální vědci s ním však nesouhlasí a tvrdí opak.

Zatímco mise ONUMOZ je hodnocena převážně jako úspěch, britský pozorovatel Richard Synge (Synge 1997: 145-167) tvrdí, že mezinárodní přítomnost měla spíše negativní než pozitivní dopady na vládní struktury a zvýšila vládní závislost na mezinárodní finanční a humanitární pomoci. FRELIMO si navíc stěžovalo na omezování mozambické suverenity ze strany OSN. Synge dále tvrdí, že dlouhodobé ekonomické zájmy Mozambiku se staly obětí snahy OSN dosáhnout krátkodobého úspěchu. Podle Synge také ONUMOZ zanechal řadu problémů nevyřešených. Nedostatky šlo pozorovat zejména v oblasti sbírání zbraní, vytváření nové armády, v oblasti reintegrace bývalých bojovníků a odminování.

4.6. Hodnocení úspěšnosti operace ONUMOZ

Již z předchozí diskuse v kapitole věnující se konfliktu v Sieře Leone a misi UNAMSIL vyplynulo, že různí autoři kladou při použití různých evaluačních kritérií důraz na odlišné aspekty mírových misí. Také v kapitole věnující se Sieře Leone byly postupně představeny přístupy k evaluaci úspěšnosti mírových operací tří autorů. Cílem této kapitoly je aplikace kritérií představených v kapitole obecně se věnující vyhodnocování úspěšnosti mírových operací na případ nasazení mise ONUMOZ v Mozambiku. Virginia Page Fortna se ve své knize nevěnuje pouze představení vlastních evaluačních kritérií sloužících k vyhodnocení úspěšnosti mírové mise, ale sama je taky aplikuje na případ Mozambiku a mise ONUMOZ. Podkapitola věnující se aplikaci evaluačního rámce Page Fortny na situaci v Mozambiku tudíž vychází z její kapitoly týkající se této země. Práce však byla komplikovanější u Daryiy Pushkiny a evaluačních kritérií dua Diehl, Druckman, jelikož každý z nich představuje vlastní obecný evaluační rámec, ale již se ve svých knihách nebo člancích explicitně nevyjadřují k hodnocení mírové operace v Mozambiku. Jako první budou aplikována evaluační kritéria Daryi Pushkiny.

4.6.1. Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise ONUMOZ

Pushkina ve svém prvním kritériu zkoumá, zda mise dokázala zamezit páchání násilí velkého rozsahu, dále pak zda přispěla k dodržování dohod o příměří, a jestli svou přítomností dokázala snížit množství obětí ozbrojeného konfliktu. Vstup mise ONUMOZ do konfliktu v Mozambiku proběhl až po uzavření mírové dohody mezi zneprátelenými stranami. ONUMOZ svými aktivitami dokázal přispět k ukončení střetu mezi FRELIMO a RENAMO. Na rozdíl od situace v Sieře Leone se mírové jednotky OSN nestaly rukojmími bojů.

V souvislosti s misí ONUMOZ je možné tvrdit, že v dlouhodobém horizontu tato operace na udržení míru dokázala zamezit páchání násilí velkého rozsahu a po jejím nasazení nedocházelo k násilnostem v takovém rozsahu, jakého byl Mozambik svědkem v době probíhajícího ozbrojeného konfliktu. Přesto je ale potřeba pamatovat na to, že i přes nasazení operace na udržení míru nebyl pozitivní výsledek zajištěn. Alfonso Dhlakama se totiž choval jako narušitel příměří a také po rozmístění mírové operace v Mozambiku došlo k obnovení bojových operací. Navíc na začátku roku 1993 Dhlakama odmítl realizovat demobilizaci svých jednotek. Primárním důvodem, který ho k tomuto rozhodnutí vedl, byla obava o osud vlastních vojáků. Na jaře téhož roku navíc Dhlakama odmítl dále pokračovat v procesu odzbrojování a to až do doby, než RENAMO získalo od italské vlády finanční prostředky, které měly zajistit přerod hnutí rebelů v politickou stranu.

V sekci věnující se obecnému představení jednotlivých evaluačních rámců bylo vysvětleno, že podle Pushkiny by mírová operace měla zamezit násilí páchanému na civilním obyvatelstvu. Ačkoli je zřejmé, že z dlouhodobého hlediska mise ONUMOZ dokázala zamezit násilí, které jednotlivé zneprátelené frakce páchaly na civilním obyvatelstvu v rámci aktivních bojových operací, civilní obyvatelstvo se také často stávalo obětí akcí samotných příslušníků mírové mise. ONUMOZ tak byl kritizován zejména za to, že jejich příslušníci napomohli rozšíření prostituce také mezi mladými ženami. Tyto akce sice neohrožovaly fyzickou bezpečnost žen a dívek, nicméně kroky příslušníků vojenských jednotek omezovaly jejich lidskou důstojnost.

Třetím kritériem, které Pushkina využívá pro hodnocení úspěšnosti mírové operace, je to, zda mise dokázala napomoci zabránění rozšíření konfliktu za hranice daného státu. V tomto ohledu je možné argumentovat, že mírová mise byla úspěšná. Mise dokázala zabránit tomu, aby se konflikt po vytvoření mise ONUMOZ rozšířil. Věcí budoucí diskuse je však

otázka týkající se toho, do jaké míry je možné zabránění budoucího šíření konfliktu připisovat nasazení samotné operace na udržení míru. Ačkoli mírová mise v tomto ohledu sehrála důležitou roli, neméně důležitou roli sehrály regionální státy a jejich partneři, kteří se po skončení studené války rozhodli ukončit podporu jednotlivým znepřáteleným frakcím. Mise ONUMOZ by v tomto ohledu nebyla natolik efektivní, kdyby nedošlo ke stažení podpory získávané ze strany regionálních států.

Pushkina tvrdí, že pro úspěšnost mírové operace je důležité, aby nedošlo pouze k ukončení aktivních bojů mezi dříve znepřátelenými stranami, ale aby byl konflikt vyřešen. V tomto ohledu je možné tvrdit, že mírová mise ONUMOZ byla úspěšná. Válečné střetnutí mezi FRELIMO a RENAMO po celou dobu svého trvání bylo motivováno snahou organizace RENAMO získat vliv na politické rozhodování v Mozambiku. Po podepsání mírové dohody v Římě v roce 1992 a následném ustavení mírové operace byly vytvořeny podmínky, v nichž mohlo dojít ke transformaci podstaty sporu. Zatímco po celou dobu trvání válečného střetnutí jednotlivé strany konfliktu usilovaly o dosažení žádoucího výsledku cestou bojů, po podpisu mírové smlouvy došlo k transformaci podstaty sporu a jednotlivé frakce již mezi sebou nesoupeří na válečném poli, ale usilují o přízeň voličů u volebních urn. Následující tabulka shrnuje způsob aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise ONUMOZ v Mozambiku.

Tabulka 9: Hodnocení úspěšnosti mise ONUMOZ podle kritérií Daryi Pushkiny	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Mise zamezila páchání násilí velkého rozsahu, napomohla dodržování dohod o příměří, pomohla snížit počet obětí konfliktu.	Úspěch
Mise na udržení míru dokázala snížit lidské utrpení.	Částečný úspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Úspěch
Operace napomohla vyřešení konfliktu.	Úspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise ONUMOZ

4.6.2. Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise ONUMOZ

Virginia Page Fortna (Page Fortna 2008: 127-129) v souvislosti s misí ONUMOZ v Mozambiku tvrdí, že na začátku nasazení této operace nešlo nalézt u dříve válčících stran politickou vůli řešit konflikt mírovými prostředky, ale že tato vůle byla v průběhu času vytvářena samotnou mírovou operací a zejména pak ekonomickými motivátory. Aldo Ajello, zvláštní zmocněnec generálního tajemníka OSN, v tomto kontextu sehrál důležitou roli, protože měl významnou moc nad vládou Mozambiku, a to zejména proto, protože měl vliv na poskytovatele mezinárodní pomoci. Případná agrese FRELIMO tak hrozila přerůst v omezení dodávek humanitární pomoci. V situaci sucha, které Mozambik zasáhlo na začátku 90. let, by bylo uzavření tohoto důležitého ekonomického zdroje pro zemi velmi citlivé. Vedle poskytování humanitární pomoci měla mise OSN také vliv na situaci v Mozambiku tím, že přinášela peníze a také od místních obyvatel poptávala práci, za kterou dostávali zapláceno. Peníze také posloužily ke zlepšení kvality zdravotnických zařízení a na

opravu silnic poničených válečným konfliktem. Aby si mise ONUMOZ zajistila náklonnost a spolupráci ze strany vedení organizace RENAMO, přistoupila k jeho „uplacení“. OSN poskytla RENAMO a jeho vůdci Dhlakamovi finanční prostředky, z nichž byl financován přerod ozbrojeného hnutí na politickou stranu (Page Fortna 2008: 130-131). Řadoví vojáci byli motivováni k demobilizaci a odzbrojení finančními prostředky. Demobilizovaní vojáci získali šestiměsíční plat, dále jim byla zaplácena doprava kamkoli v rámci Mozambiku a za účelem dlouhodobé stabilizace jim bylo také poskytnuto pracovní školení tak, aby si co nejrychleji a nejjednodušeji mohli nalézt práci (Page Fortna 2008: 132).

Dalším mechanismem, kterým může OSN ovlivňovat post-konfliktní situaci, je tím, že snižuje nejistotu a strach dříve zneprátelených stran. Tento mechanismus působil také v případě nasazení mise ONUMOZ v Mozambiku. ONUMOZ napomáhal vytvářet atmosféru jistoty v situaci vzájemné podezřívavosti a strachu. Díky tomu byla omezena nejistota, kterou každá ze stran měla z toho, jak se bude chovat jejich dosavadní oponent. Přítomnost jednotek OSN také napomáhala zesílit pocit bezpečnosti pro obě strany, a to zejména v období demobilizace, což je situace, v níž je vnitrostátní bezpečnostní dilema nejakutnější. Bezpečnostní dilema bylo snižováno přítomností jednotek OSN u demobilizačních center. ONUMOZ také ulehčoval vzájemnou komunikaci mezi zástupci FRELIMO a RENAMO a díky tomu docházelo ke snižování vzájemné nedůvěry (Page Fortna 2008: 144-145). Důležitost mise ONUMOZ se také projevila v situaci vytváření nové, jednotné armády. ONUMOZ nebyl zpočátku do aktivit komise dohlízející na vytváření nové armády zapojen. Po tuto dobu byla činnost komise zablokována, protože jednotlivé strany měly strach ze záměrů dosavadního oponenta. Poté, co došlo k zapojení ONUMOZ do činnosti této komise, byla její činnost odblokována (Page Fortna 2008: 146).

Page Fortna (Page Fortna 2008: 155) také tvrdí, že mírové mise zabraňují tomu, aby se malé incidenty rozvinuly do podoby rozsáhlejších konfliktů. Tento mechanismus fungoval také v případě Mozambiku. Jak FRELIMO, tak RENAMO uznávaly, že přítomnost jednotek OSN umožňující vzájemnou komunikaci zabránila tomu, aby se z drobných konfliktů znovu rozhořel ozbrojený konflikt.

Přítomnost mírové mise OSN také zásadním způsobem přispěla k omezení vládní schopnosti zneužívat svého mocenského postavení v neprospěch organizace RENAMO. RENAMO nechtělo důvěřovat místní policii. Rozsah zapojení OSN do policejní kontroly Mozambiku byl předmětem jednání. Vláda usilovala o co nejomezenější roli OSN v této oblasti, zatímco RENAMO, které se obávalo toho, že vláda bude zneužívat své postavení, v jednáních prosazovalo více kompetencí pro policejní sekci mise ONUMOZ. Operace OSN také napomohla snížit strach ohledně volebních podvodů. RENAMO se totiž obávalo volebních machinací a hrozilo, že tyto obavy by mohly narušit období přechodu k míru. Dhlakama vyhrožoval, že se v průběhu voleb z procesu stáhne, ale díky intervenci Ajella, který se angažoval v tom, aby bylo při volbách zabráněno podvodům, mohla pokračovat cesta k míru bez zásadnějšího přerušení (Page Fortna 2008: 163-165).

Přehledné shrnutí aplikace kritérií Virginie Page Fortna na situaci v Mozambiku zachycuje následující tabulka.

Tabulka 10: Hodnocení úspěšnosti mise ONUMOZ podle kritérií Virginie Page Fortna	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Operace na udržení míru snižuje pravděpodobnost páchání násilí tím, že zvyšuje nákladnost války.	Úspěch
Přítomnost mírové operace může měnit motivace jednotlivých aktérů.	Úspěch
Mírové jednotky zabraňují tomu, aby se z malých incidentů stala příčina obnovené války.	Úspěch
Přítomnost mise na udržení míru může zabránit tomu, aby jedna ze stran sporu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla.	Úspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise ONUMOZ.

4.6.3. Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise ONUMOZ

Diehl a Druckman tvrdí, že úspěšnost mírové operace se vždy vztahuje na určitého aktéra mezinárodních vztahů. Zatímco mírová operace může být z pohledu jednoho dotčeného subjektu mezinárodních vztahů chápána a interpretována jako úspěch, jiný aktér nebo aktéři ji mohou považovat za neúspěšnou. Úspěšnost mírové operace nesmí být vyhodnocována pouze z pohledu primárních aktérů sporu, ale také z perspektivy širší komunity národů, tzv. mezinárodního společenství. Lze tvrdit, že mírovou operaci ONUMOZ lze považovat za příklad v tomto ohledu úspěšné mise. Mírová mise ONUMOZ dokázala přispět ke stabilizaci země, která vycházela z několikaletého vnitrostátního

ozbrojeného střetnutí. ONUMOZ zejména napomohl stažení cizích jednotek z území Mozambiku a dokázal napomoci ukončení vojenské pomoci, která mířila od regionálních a světových stran k jednotlivým stranám sporu. ONUMOZ dokázal využít změněné atmosféry po konci studené války a dokázal tak přispět ke stabilizaci země. Celková stabilizace země by nebyla možná pouze v důsledku ukončení podpory jednotlivých sporných stran znepřátelými stranami ve studené válce. První volby ve společnostech, v nichž právě došlo k ukončení válečného střetnutí, sehrávají klíčovou roli ve stabilizaci státu. Pro mezinárodní společenství bylo rozhodující, že došlo k odložení prvních voleb v mírových podmínkách až na dobu, kdy byl ukončen demobilizační proces. Tímto krokem mezinárodní společenství dosáhlo stabilizace společnosti v Mozambiku a první volby se tak nestaly začátkem období destabilizace, ale spíše předpokladem dalšího rozvoje země. Jako neúspěch z pohledu mezinárodního společenství je poté potřeba hodnotit neschopnost mírové mise přispět k dlouhodobému rozvoji země v ekonomické oblasti. I po ukončení válečného střetnutí na začátku 90. let zůstala země závislá na hospodářské pomoci mezinárodního společenství ztělesněného Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou (Jones 2006b: 146). Úspěšnost mírové operace se nevztahuje pouze na státy patřící do tzv. mezinárodního společenství. Dalším aktérem, který byl bezprostředně dotčen aktivitami mise ONUMOZ, byla organizace rebelů bojující proti vládě FRELIMO, RENAMO. Ačkoli se RENAMO v průběhu 80. a na začátku 90. let nepodařilo dosáhnout svého cíle, kterým bylo získání vládních postů, za přítomnosti mise ONUMOZ byl vytvořen volební mechanismus, který organizaci RENAMO umožnil účast na demokratických volbách, které měly zajistit pravidelnou alternaci u moci mezi RENAMO a FRELIMO. Ačkoli volby samotné nevedly k vítězství RENAMO, rebelové z RENAMO byli ochotni po skončení konfliktu se účastnit demokratického procesu. Ačkoli rebelové v průběhu 90. let ve

volbách ani jednou nedosáhli na vítězství, jejich neúspěch nebyl nikdy interpretován jako potřeba znovu se chopit zbraní. Rebelové dostávali od vnějších aktérů rozsáhlé finanční prostředky, které měly umožnit přerod RENAMO v politickou stranu. Tímto krokem si mezinárodní společenství získalo přízeň rebelů z RENAMO, a rebelové tudíž tuto aktivitu oceňovali.

Diehl s Druckmanem také při vyhodnocování úspěšnosti mírové operace upozorňují na to, že je potřeba věnovat pozornost tomu, jaký měla mírová mise dopad na civilní obyvatelstvo v místě nasazení. Stejně jako v případě nasazení operací na udržení míru v dalších postkonfliktních situacích, také v případě Mozambiku je zjevné, že operace ONUMOZ přispěla k rozšíření prostituce, zejména pak mezi mladými dívkami v době následující po podepsání mírové dohody. Vojáci příslušející k misi ONUMOZ platili dívkám ve věku od 12 do 18 let (Machel 1996: 24). Ačkoli není možné tvrdit, že přítomnost jednotek operace na udržení míru byla primárním důvodem vzniku fenoménu prostituce, je zjevné, že přítomnost relativně bohatých vojáků přispěla k rozšíření nabídky sexuálních služeb. Ačkoli je nutné vést v patrnosti tyto zavrženíhodné činy, je potřeba pamatovat na to, že operace na udržení míru měla v dlouhodobém horizontu pozitivní vliv na civilní obyvatelstvo v Mozambiku a to zejména tím, že mise ONUMOZ napomohla při demobilizačním procesu a dál asistovala při organizaci a realizaci prvních postkonfliktních voleb. Je možné tvrdit, že zejména díky odložení konání voleb na pozdější dobu bylo dosaženo stabilizace společnosti, která se projevila pozitivně také na úrovni jednotlivých obyvatel.

Úspěšnost mírových operací lze hodnotit také z pohledu toho, jaké krátkodobé a dlouhodobé dopady měly na místní obyvatelstvo. Vyhodnocení krátkodobého hlediska je dosaženo na základě toho, zda se misi podaří naplnit mandát. Misi ONUMOZ se podařilo naplnit mandát zejména v oblasti dohledu nad konáním voleb a při demobilizaci. Při organizaci voleb hrála důležitou roli zkušenost, kterou mírové jednotky získaly

v Angole. Tam došlo v krátké době po ukončení válečného střetnutí k organizaci voleb. Jejich konání bylo naplánováno ještě před datem dokončení demobilizačního procesu. V případě neúspěchu jedné ze stran tudíž hrozila opětovná destabilizace. Tento scénář se v Angole realizoval a měl tudíž důležitý vliv na průběh voleb v Mozambiku. Volby tak byly posunuty o téměř dva roky. Důvodem k tomu byla zejména snaha o zajištění plné demobilizace před konáním voleb. Tento krok byl motivován zejména snahou o zabránění opakování situace z Angoly. Před realizací voleb proběhla demobilizace jednotek obou zúčastněných stran. Demobilizační proces se dotkl 70 000 příslušníků vládních jednotek a 20 000 členů RENAMO (Kingma 1997: 3). Neúspěšná byla mise naopak v odzbrojovacím procesu. Misi ONUMOZ se podařilo posbírat pouze část zbraní z celkového množství munice v oběhu. Navíc zbraně, které již byly odebrány, se často nacházely ve špatně střežených skladech, u nichž hrozilo riziko, že by je strany sporu mohly získat zpět. Z dlouhodobého pohledu byla mise až na některé dílčí aspekty úspěšná. Základem jejího úspěchu bylo odložení prvních demokratických voleb na pozdější dobu. Díky tomu se od konání prvních voleb dokázaly obě dříve zneprátelené strany shodnout na mírovém modu operandi. V případě volebního neúspěchu jedné ze stran se nemusí druhá strana obávat opětovného obnovení konfliktu. Tato předvídatelnost povolebního chování přispívá k dlouhodobé stabilizaci společnosti v Mozambiku. Diehl s Druckmanem jsou přesvědčeni, že každá mírová mise plní tři vzájemně propojené úkoly, které nazývají tzv. core peacekeeping goals. Úspěšná mírová mise by měla snižovat násilí (violence abatement), zadržovat násilí (violence containment) a přispívat k celkovému vyřešení konfliktu (conflict resolution). V souvislosti s misí ONUMOZ je možné tvrdit, že snížila míru páchaní násilí a po nasazení této operace nedocházelo k násilnostem v takovém rozsahu, jakého byl Mozambik svědkem v době probíhajícího ozbrojeného střetnutí.

Mírová operace by měla zabránit rozšiřování konfliktu ve smyslu geografickém a zároveň by neměla umožnit vstup nových stran do konfliktu. Před vstupem ONUMOZ do Mozambiku byly do sporu angažovány také regionálně blízké státy, které se těmito událostmi cítily být ohroženy. Po vstupu mise ONUMOZ však nedošlo k zapojení nových regionálních aktérů. Pozorovatelný byl dokonce opak. Mnohé státy, které dlouhodobě podporovaly jednu nebo druhou stranu sporu, v důsledku ukončení studené války svou podporu ukončily, a přispěly tak k dlouhodobému vyřešení sporu. Stejně v rámci Mozambiku nedošlo k rozšíření probíhajícího konfliktu o nové strany sporu. Konflikt byl po celá 80. léta omezen pouze na dvě konfliktní strany, FRELIMO a RENAMO. Po vstupu ONUMOZ nepřibylo sporných stran a navíc ty stávající začaly být schopny řešit vzájemné animozity volební cestou.

Diehl s Druckmanem dále tvrdí, že pro vyhodnocení úspěšnosti mírové operace je klíčové, zda je schopna přispět k vyřešení otázky, kvůli níž spor v první řadě vypukl. Konflikt v Mozambiku vypukl v důsledku snahy dosáhnout obsazení vládních pozic. RENAMO nesouhlasilo s marxistickým směřováním strany FRELIMO, a proto za pomoci vnějších aktérů v kontextu studené války zahájilo válečné operace. Po vstupu mírové mise do země byla jeho podstata transformována do podoby volebního boje. Mise ONUMOZ asistovala při organizaci a konání prvních postkonfliktních demokratických voleb. Na jejich základě se konaly také volby následující, které potvrdily, že FRELIMO a RENAMO se nyní budou střetávat místo bojiště ve volební aréně. V tomto ohledu je tedy možné mírovou misi hodnotit jako úspěšnou. ONUMOZ pomohl při vyřešení podstaty sporné otázky. Přehled úspěšnosti mírové operace podle Diehla a Druckmana je shrnut v následující tabulce.

Tabulka 11: Hodnocení úspěšnosti mise ONUMOZ podle kritérií Diehla a Druckmana	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Úspěšnost pro mezinárodní společenství	Spíše úspěch
Úspěšnost operce z pohledu rebelů	Úspěch
Vliv operace na místní obyvatelstvo	Spíše úspěch
Krátkodobá úspěšnost z pohledu splnění mandátu	Úspěch
Dlouhodobá úspěšnost	Úspěch
Mise přispěla ke snížení násilí.	Částečný úspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Úspěch
Mise přispěla k vyřešení konfliktu.	Úspěch
Mise přispěla k demobilizaci.	Úspěch
Mise přispěla k odzbrojení.	Částečný úspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Diehla a Druckmana na případ mise ONUMOZ

Třetí případovou studií, které se tato práce věnuje, je angažmá OSN v podobě mírových operací ve Rwandě na začátku 90. let 20. století.

5. Konflikt ve Rwandě a nasazení mise UNAMIR

5.1. Vnitrostátní příčiny konfliktu a genocidy ve Rwandě Ekonomické příčiny konfliktu

Až do poloviny 80. let rwandská vláda dokázala hospodařit bez ekonomického dluhu. Waller (Waller 1996: 34) v této souvislosti tvrdí, že „ekonomika byla celkově dobře řízená. Měna byla stabilní a míra inflace, zahraničního zadlužení a korupce byla nízká“. I pro obyvatelstvo, které žilo na venkově, byly rwandské vládní orgány schopny zajistit přístup k pitné vodě, země disponovala rozvinutou infrastrukturou a nemocnice byly ve všech významnějších městských centrech. Také další služby, jako zajištění dodávek elektrické energie nebo základního školství, byly garantovány (Waller 1996: 9). Není proto divu, že tato země byla někdy nazývána jako „Švýcarsko Afriky“ (Záhořík 2012: 121). Situace se začala významně měnit, když mezi lety 1986-1987 začaly klesat ceny kávy a zisky z jejího prodeje se propadly ze 14 miliard na 5 miliard rwandských franků (Prunier 1995: 123). Zhoršující se ekonomická výkonnost byla svalována na Tutsie (Hehir 2013: 206), kteří zastávali klíčové pozice v obchodě a v intelektuálně laděných oborech. Profesní a ekonomický úspěch Tutsiů vzbuzoval závist ze strany Hutuů. Situace relativní ekonomické prosperity se však těsně před vypuknutím genocidy razantně změnila. V důsledku implementace programů strukturálního přizpůsobení z dílny Světové banky a Mezinárodního měnového fondu byla hodnota rwandské měny devaluována o 2/3 (Waller 1996: 33). Vedle těchto problémů ekonomického charakteru se země musela vypořádávat s nedostatkem potravin a příchodem uprchlíků ze sousedního Burundi (Hintjens 1999: 257).

Militarizace ekonomiky a korupce

V průběhu 80. let začaly být státní výdaje Rwandy směřovány do militarizace ekonomiky a zároveň se začala rozšiřovat korupce v řadách politických elit. Vojenská pomoc ze strany Francie ještě napomohla zhoršení korupce a na tyto účely byly vydávány finanční prostředky, které poté nemohly být využity pro pokrytí nákladů běžných státních výdajů. Finanční pomoc byla často využívána pro účely nákupu zbraní (Lemarchand 1994: 600). Ve Rwandě také v době před genocidou došlo k vytvoření stovek paramilitárních jednotek, které byly založeny s cílem bojovat proti Tutsiům a ti byli následně zabíjeni proto, „protože jednoduše byli Tutsii“ (Human Rights Watch 1994: 11).

Koloniální nadvláda Belgie

Roku 1878 byla Rwanda v důsledku Berlínského kongresu přidělena Německu a tato oblast se nazývala Rwanda-Burundi. Za první světové války se nacházela pod okupační správou Spojenců a roku 1923 ji Společnost národů jako tzv. mandátní území přidělila pod správu Belgie. Belgická koloniální správa zanechala na zemi znatelné stopy. V průběhu koloniální správy došlo k reformě státních institucí a byl ustaven mocenský monopol vládnoucího tutsijského etnika. Důvodem pro úzkou kooperaci mezi Belgičany a Tutsii byla zejména snazší ovladatelnost tohoto etnika, a pak také to, že v očích Belgičanů byli Tutsiové považováni za civilizovanější menšinu, a to také na základě vnějších fyziognomických rysů. Belgičané také v průběhu své koloniální nadvlády přistoupili k vytvoření identifikačních karet, na nichž byla uvedena také příslušnost ke konkrétní etnické skupině (Grünfeld; Huijboom 2007: 29). Etnické rozdělení společnosti ve Rwandě tak bylo tímto krokem ještě více

zdůrazněno. Dominance Tutsiů se projevovala nejen na úrovni státních institucí, ale také v církvi nebo ve vzdělávacím systému. Po druhé světové válce začalo být ve Rwandě patrné napětí mezi dosud vládoucími Tutsii a belgickou koloniální nadvládou. Belgičané v tomto období učinili změnu dosud praktikované politiky, když z Hutuů učinili vládnoucí vrstvu. Tento krok byl doprovázen masakry tutsijského obyvatelstva. Tutsiové byli nuceni těmito okolnostmi uprchnout do sousedních zemí.

Přelidnění malé země

Thomas Malthus se ve svých spisech zabýval vztahem mezi populací, která narůstala geometrickou řadou a produkcí potravin, která narůstala aritmetickou řadou z důvodu omezených přírodních zdrojů (zejména pak orné půdy). Podle této teorie populace roste rychleji než produkce potravin. V důsledku tohoto vývoje podle Malthuse dojde k hladomoru, válkám a podvýživě a logicky tak dojde ke snížení počtu obyvatelstva (Gibson 2012: 115). Tesi v této souvislosti tvrdí, že „důvodem, proč genocida byla realizována běžnými rolníky, byl zejména zvýšený tlak na omezené zdroje, kvůli němuž se hutujští rolníci obávali o bezpečnost svých polí. Hutujští extrémisté opakovaně říkali rolníkům, že „švábi“ přijdou a zaberou jim půdu.“ (Tesi 2000: 205).

Dlouhodobá nesnášenlivost mezi Hutuy a Tutsii

Klíčovým faktorem, který přispěl ke zformování podmínek ulehčujících vypuknutí genocidy ve Rwandě v roce 1994, byla nepochybně dlouhodobá nesnášenlivost pozorovatelná mezi příslušníky hutujského a tutsijského etnika. V období kolonialismu Tutsiové obsadili klíčové pozice, avšak poté, co Rwanda získala v roce 1962 nezávislost, došlo k vytvoření státu, jemuž dominovalo hutujské etnikum. Následující léta se stala svědkem páchání oboustranného násilí (Carney 2014: 121). Období vlády Juvénala Habayrimany bylo charakterizováno

vytvořením politického systému, který ještě více vedl k marginalizaci tutsijského obyvatelstva, které ještě zůstalo ve Rwandě. Podle Záhoříka (Záhořík 2012: 14) v této době v armádě působil jen jeden tutsijský důstojník, z celkového počtu 70 poslanců byli pouze dva z tutsijského etnika a ve vládě pracoval pouze jeden tutsijský ministr. Od této doby se centrální osobností celého politického systému stal prezident. Nejvyšší státní představitel určoval politické směřování země a jmenoval vysoké armádní představitele. Jeho politický režim byl charakteristický vysokou mírou personálních vazeb (Daniel; Hayes 1999: 115). Nástrojem sloužícím k ovládnutí celé společnosti se stala v roce 1974 založená politická strana Mouvement Révolutionnaire National pour le Développement – MRND).

5.2. Regionální kontext

Kontext války v oblasti Velkých jezer

Do oblasti Velkých jezer patří Demokratická republika Kongo, Keňa, Rwanda, Tanzánie a Uganda. U konfliktů probíhajících v každé z těchto zemí lze identifikovat řadu vnitřních faktorů, které přispěly k jejich vypuknutí a rozvoji. Tato práce jim však nemůže věnovat dostatečnou pozornost, a proto je potřeba se omezit pouze na konstatování, že jednotlivé konflikty se vzájemně ovlivňovaly a události v jedné zemi se často projevíly na stabilitě druhého státu. Všechny země v tomto regionu se musely vypořádávat s otázkou nedostatku půdy (Ansoms; Hilhorst 2014: 3), etnické a rasové nesnášenlivosti a koloniálního dědictví (Shyaka 2008: 6).

Tutsijští uprchlíci v sousedních zemích

Stabilitu jednotlivých států také ovlivňovaly přesuny uprchlíků z jednoho státu do druhého. Tento pohyb byl umožněn také neschopností jednotlivých zemí zabránit těmto skupinám

obyvatelstva v jejich přesunech. Spolu s uprchlíky však z jednotlivých států odcházeli také příslušníci organizací rebelů, kteří dále přispívali k další destabilizaci regionálního kontextu. Tyner (Tyner 2009: 163) odhaduje, že v době před vypuknutím genocidy žilo v sousedních zemích přibližně 900 000 uprchlíků ze Rwandy. Ti se zdržovali zejména v Ugandě, Burundi, Zaire a Tanzánii. Mnoho z nich se chtělo vrátit do svých původních domovů, ale Habayrimana tyto požadavky odmítal odkazem na přelidnění Rwandy.

5.3. Globální kontext

Na události ve Rwandě je třeba nahlížet nejen z úrovně lokálních a regionálních příčin, ale pro její vypuknutí a průběh měla nemenší vliv také rozhodnutí přijatá na úrovni globálních mocností, kdy každá z nich v konfliktu sledovala své partikulární zájmy. Mezi velmoci, které v průběhu konfliktu ve Rwandě sehrávaly klíčovou roli, byly Spojené státy americké, Belgie a Francie.

5.3.1. Americká zahraniční politika ve vztahu ke Rwandě

V důsledku katastrofy v Mogadišu, při níž došlo k usmrcení několika příslušníků americké armády, přijala administrativa Billa Clintona tzv. Presidential Decision Directive (PDD) 25. Ta určovala politiku administrativy ve vztahu k peacekeepingu a k humanitárním intervencím. PDD 25 vytvořila seznam kritérií, jejichž splnění mělo vést k růstu amerického angažmá v jednotlivých konfliktech. PDD 25 stanovila, že účast amerických jednotek v dané operaci na udržení míru bude možná pouze pokud: budou ohroženy americké zájmy, bude jasně stanoven cíl mise, která bude realizována za přijatelných nákladů. Tato operace dále měla být podpořena Kongresem a veřejným míněním (Presidential Decision Directive 25 1994). Tato direktiva se stala klíčovým dokumentem, který ovlivnil neaktivitu administrativy Billa Clintona v průběhu genocidy ve Rwandě a ta po dlouhou

dobu události v této středoafričské zemi odmítala označit jako genocidu (Cohen 2005: 66). Administrativa Billa Clintona chtěla nejen zabránit nasazení vlastních vojenských jednotek, ale chtěla taky zamezit jakékoli reakci na tento probíhající konflikt na půdě OSN. Madeleine Albrightová, která v době probíhající genocidy působila na postu stálé zástupkyně USA při OSN v New Yorku, odmítala požadavky Romeo Dallairea na personální posílení mise UNAMIR a usilovala o snížení počtu příslušníků této mise ve Rwandě. Madeleine Albrightová však administrativu ve Washingtonu přesvědčila, aby ve Rwandě dovolila ponechat alespoň personálně oslabenou misi UNAMIR (Burkhalter 1994/1995: 47).

5.3.2. Role Belgie při genocidě ve Rwandě

Mezi lety 1895 a 1916 byla Rwanda součástí německého koloniálního panství. V roce 1916 bylo Německo donuceno vzdát se správy tohoto území a bylo nahrazeno nejdříve mandátní správou Společnosti národů a poté Belgií. Po dobu následujících 45 let Belgie kontrolovala osudy Rwandy, Burundi a Konga. Belgie sehrávala roli v tomto konfliktu zejména podporou Habayrimanova režimu ve vojenské oblasti.

5.3.2.1. Vojenská pomoc

Belgie zahájila spolupráci se Rwandou ve vojenské oblasti krátce po zahájení vojenské invaze RPF v říjnu 1990. V témže období došlo k nasazení 535 (van der Lijn 2006: 203) belgických výsadkářů v Kigali nejen s cílem chránit belgické občany, ale také napomáhat Habayrimanovu režimu. Po jednom měsíci byly tyto jednotky ze Rwandy staženy a až do podepsání mírové dohody z Aruši nebyli Belgičané v zemi vojensky angažováni. Po jejím podepsání se belgičtí vojáci stali součástí mise UNAMIR. Ačkoli v dřívější době byla Belgie podporovatelem posílení mandátu mise UNAMIR, po této zkušenosti lobovali za její stažení. Po smrti belgických příslušníků mise UNAMIR došlo ke

stažení belgického kontingentu z této mise (Fleitz 2002: 153). V roce 1994 přestala Belgie být hlavním poskytovatelem zbraní rwandskému režimu a tuto činnost přebrala Francie.

5.3.3. Role Francie

5.3.3.1. Francouzská vojenská pomoc Habayrimanovu režimu

Francouzská pomoc Habayrimanovu režimu byla klíčová. Od doby invaze RPF do Rwandy Francie zesílila vojenskou pomoc jeho režimu. Francouzští vojáci nebyli pouze aktivně zapojeni do bojových operací na straně Habayrimanovy vlády proti jednotkám RPF, ale radili také ve vojenské oblasti prezidentovi Habayrimanovi a věnovali se výcviku nových členů armády. V důsledku francouzské asistence počet členů vládní armády stoupl z 5 000 na 28 000 (Melvern 2000: 48). V době před vypuknutím genocidy zahájila rwandská vláda program přezbrojování, do něhož byla také zapojena Francie. V roce 1993 Francie začala stahovat své jednotky. Po vypuknutí genocidy v dubnu 1994 se francouzské jednotky vrátily do Rwandy pod krycím názvem operace Amaryllis, jejímž cílem byla záchrana Evropanů ze Rwandy (Wallis 2006: 85).

5.3.3.2. Diplomatické úsilí Francie

Po ukončení arušského mírového procesu Francie nadále podporovala snahy o mírové iniciativy a podporovala vytvoření jednotné vlády. Francie si ale i v následujících obdobích chtěla spíše zachovávat svou pozici v tomto regionu a méně se poté starala o Tutsie a také se pouze omezeně snažila o to, aby zajistila, že pachatelé genocidy budou potrestáni. Francie se po fiasku operace UNAMIR zasadila o ustavení mise Turquoise, jejíž aktivity byly rozšířeny také na vynucování míru. Je sporné, zda tato mise byla vytvořena čistě z humanitárních důvodů, nebo zda měla zlepšit image Francie v oblasti, v níž tradičně působila. Proti Francii byla v této souvislosti také vznášena obvinění

týkající se toho, že napomohla úniku pachatelů genocidy (Scherrer 2002: 143).

5.4. Konflikt a genocida

1. října 1990 byla zahájena invaze Rwandské vlastenecké fronty (Rwandan Patriotic Front), v níž bylo zapojeno přibližně 4 000 mužů (Grünfeld; Hujiboom 2007: 32)¹⁷ z Ugandy do Rwandy. Ve sporu tak proti sobě stály dvě etnicky definované skupiny, jejichž spor se primárně týkal přístupu k moci a k vládním institucím. V reakci na realizovanou invazi získaly hutujské vládní jednotky vojenskou podporu ze strany Francie a společnými silami dokázali tuto invazi neutralizovat. Francouzští vojenští odborníci a instruktoři v zemi zůstali i v době po ukončení válečných střetů (Grünfeld; Hujiboom 2007: 32-33). V průběhu ozbrojeného střetnutí došlo ke spáchání mnoha masakrů, za něž nesly zodpovědnost obě strany sporu. Tato situace ještě přispěla k zesílení pocitu vzájemné animozity a strachu z příslušníků druhého etnika.

V průběhu konfliktu došlo k několika pokusům o vyřešení sporu formou jednání, ta však byla přerušována novými vlnami násilí. Nejvýznamnějším pokusem v tomto směru byla nepochybně mírová jednání v tanzanijské Aruši, která byla mediována skupinou tanzanijských mediátorů (Walter 2002: 143). V srpnu 1993 se konaly mírové rozhovory v tanzanijské Aruši. Tutsiové v nich požadovali změnu autoritářských praktik prezidenta Habayrimany (Walter 2002: 143). Podle uzavřené mírové dohody z Aruši mělo dojít k vytvoření jednotné rwandské armády, která se měla skládat z 60 % ze zástupců rwandské armády a ze 40 % z vojáků RPF (Záhořík 2012: 133). Tato mírová dohoda byla poměrně detailně propracovaná i v dalších oblastech a měla zajistit příslušníkům obou etnických skupin zastoupení

---

¹⁷ V literatuře je možné setkat se také s hodnotou 7 000 příslušníků RPF (např. Jones 2006a: 236).

v legislativním orgánu (Walter 2002: 143). V této dohodě se strany sporu dohodly na nasazení mezinárodních jednotek. K jejich vytvoření nakonec došlo v říjnu 1993, kdy byla ustavena operace na udržení míru s názvem UNAMIR, jejímž mandátem bylo napomáhat konfliktním stranám s naplňováním provizí obsažených v mírové dohodě z Aruši (UN SC Resolution 872). Podmínky vyjednané v průběhu arušských jednání však nepřinesly mír do Rwandy, namísto toho vedly k jedné z nejrychleji provedených genocid v novodobé historii lidstva.

Na počátku dubna 1994 (6. 4.) došlo při přistávacím manévru k sestřelení letadla¹⁸, v němž cestoval rwandský prezident Habayrimana spolu se svým burundským protějškem Cypriem Ntaryamirou. Letoun byl sestřelen v průběhu přistání střelami z místa nedaleko letiště.¹⁹ V jeho důsledku došlo k destabilizaci křehkého míru a k následné sto dní trvající genocidě, v jejímž průběhu došlo k usmrcení 800 000 lidí (Prunier 2011: 5). K násilí tohoto rozsahu zásadním způsobem přispěly dehumanizační procesy, kterými byli Tutsiové přirovnáváni k hadům a jiným škůdcům. Situace Tutsiů ve Rwandě na začátku 90. let je v literatuře přirovnávána k Židům v Německu před druhou světovou válkou, protože jak Židé, tak i Tutsiové byli „sociálně mrtvými lidmi“ (Piiparinen 2010: 14; Uvin 1997: 113). Vedle toho extrémisticky ladění Hutuové popisovali Tutsie jako pachatele genocidy na Hutuech.²⁰ Oběťmi genocidy se stali zejména Tutsiové a také umírnění Hutuové. Vedle usmrcení

---

¹⁸ Prezident Habayrimana se do vlasti vracel letounem Falcon 50, který byl osobním darem francouzského prezidenta Françoise Mitteranda.

¹⁹ Ihned po sestřelení letadla se začaly šířit spekulace o tom, kdo atentát provedl. Podle jedné z teorií za sestřelením letounu měli stát francouzští a belgičtí vojáci, kteří byli součástí mise UNAMIR a kteří měli na starost ochranu letiště. Proti platnosti této teorie však hovoří fakt, že jak francouzská, tak i belgická vláda měly blízko k prezidentovi Habayrimanovi a je tudíž nepravděpodobné, že by měli zájem na sestřelení jeho letadla. Druhá, a zdá se že pravděpodobnější verze je ta, že za útokem stály jednotky RPF, které měly jednoznačný zájem na odstranění prezidenta Habayrimany od centra moci. Stále otevřenou otázkou však zůstává, zda RPF měla zájem na sestřelení letadla v situaci uzavírání mírových dohod z Aruši, které jim nabízely mnohé ústupky. Další z variant je také ta, že do sestřelení prezidentského letounu mohla být zapojena také samotná prezidentská garda, která byla složena z extrémisticky laděných Hutuů.

²⁰ V této souvislosti se běžně v anglicky psané literatuře objevuje jednoslovné označení „génocidaires“

velkého množství civilního obyvatelstva došlo již v prvních dnech po zahájení genocidy k odchodu přibližně 250 000 obyvatel (Adebajo 2011: 72) do Burundi, Ugandy, Tanzánie a Demokratické republiky Kongo.

Reálně neexistují dokumenty, které by dokazovaly, že vyvražďování Tutsiů bylo předem naplánováno, protože doposud nebyly nalezeny dokumenty, ani zápisy ze zasedání rwandské vlády, které by toto dokazovaly (Cameron 2013: 42). Někteří autoři jsou však přesvědčeni o tom, že události ve Rwandě na jaře roku 1994 představují genocidu právě z toho důvodu, že plány na její realizaci byly vytvořeny již měsíce a možná i roky před tím, než genocida reálně proběhla (Hintjens 1999: 246). Tato domněnka je dále posílena ještě faktem, že již téměř hodinu po sestřelení prezidentského letadla došlo k budování prvních silničních zátarasů v Kigali (Scherrer 2002: 95), které byly obsazeny příslušníky milic interahamwe, a které se staly neslavným symbolem genocidy ve Rwandě. Při průjezdu nebo průchodu těmito kontrolními stanovišti musel každý prokázat svou etnickou příslušnost předložením svého občanského průkazu (Burnet 2009: 85). Násilí se však neomezovalo pouze na Tutsie, ale mezi oběťmi se nacházeli také umírnění Hutuové (Rombouts 2004: 183). Před samotným zavražděním byli lidé často mučeni a znásilňováni. Symbolem genocidy ve Rwandě se staly mačety, které sloužily jako vražedný nástroj. Masakry nepáchaly pouze ozbrojené milice, ale také davy zfanatizovaných občanů, kteří k těmto akcím byli svoláváni přes rádio RTL, které se stalo platformou, z níž se mohli extremisticky ladění Hutuové vyjadřovat k aktuální situaci, což přispívalo k růstu napětí ve společnosti (Mitchell 2012: 79). Po celou dobu probíhající genocidy byl v Radě bezpečnosti jako nestálý člen přítomen zástupce Rwandy, který se snažil rozptýlit pochybnosti o tom, že rwandská vláda páchala násilnosti na civilním obyvatelstvu (Scheffer 2012: 60-61). Rwandská vláda tak měla v rukou dostatek informací o nedostatečné vůli Rady bezpečnosti

zasáhnout proti pachatelům genocidy. V červnu téhož roku bylo Radou bezpečnosti schváleno ustavení mise s donucovacím mandátem podle kapitoly VII Charty OSN nazvané operace Turquoise (Khan 2001: 23). Ta napomohla k ustavení bezpečných zón na jihozápadě země. RPF byla posléze schopna získat pod svou kontrolu většinu území země a posléze sestavila vládu (Jones 2006a: 238-244).

Ani zkušenost rozsáhlé genocidy ve Rwandě nevedla ke stabilizaci míru v této zemi. Po konci genocidy Tutsiů docházelo také k páchání zločinů na hutujském civilním obyvatelstvu. Z důvodu pocitu provinění mezinárodní společenství před těmito excesy zavíralo oči (Jones 2010: 33) a činilo tak proto, protože RPF byla v jejich očích ceněna jako aktér, který napomohl ukončit násilnosti milicí interahamwe. Zatímco v předgenocidní Rwandě zastávala většinu vládních a veřejných pozic hutujská elita, v období po roce 1994 se tato rovnováha obrátila. Většina poslanců v parlamentu, většina pedagogů a vysokoškolských profesorů byla tutsijského původu. Stejně tak velitelé v armádě pocházeli převážně z tutsijské etnické skupiny. Jedinou výjimkou v tomto směru byla rwandská vláda, v níž některé pozice byly vyčleněny hutujským příslušníkům. Tento krok měl být symbolickým vyjádřením nově dosažené jednoty (Reyntjens 2013: 19).

Jednotky Hutuů našly nové útočiště v sousedním Kongu. Odtud poté realizovaly násilné výpady proti vládě Tutsiů v domovské Rwandě. Rwandská vláda Tutsiů se angažovala v bojích v Kongu. Její podpora tak směřovala zejména k povstalcům bojujícím proti konžské vládě, mezi nimi poté ke konžským Tutsiům (Haskin 2005: 77-78). V roce 1998 rwandští politici tvrdili, že se žádným způsobem do konfliktu v sousedním Kongu neangažují, a že tento spor je čistě vnitřní záležitostí samotného Konga. Rwandský ministr zahraničí v této souvislosti tvrdil, že „Rwanda má své vlastní problémy, které zkouší vyřešit a nemůže proto jít bojovat

do Konga. To je ryze vnitřní záležitostí Konga“ (Gasana, citován v Longman 2004: 130).

5.5. Zapojení OSN do řešení konfliktu ve Rwandě

Již výše bylo ukázáno, že začátek konfliktu ve Rwandě je možné sledovat od října 1990, kdy došlo k napadení Rwandy jednotkami RPF usazenými v sousední Ugandě. Lze však konstatovat, že na začátku tohoto válečného střetnutí se na snahách o jeho řešení podílely sousední státy, zejména pak Zair a Tanzánie, které zajišťovaly zprostředkování mírových rozhovorů (Jones 1999: 132-136). Dále se pak v konfliktu angažovala Organizace africké jednoty (OAU), která do Rwandy vyslala vojenskou pozorovatelskou misi NMOG I (Neutral Military Observer Group) a následně NMOG II (Owen 2000: 8).

První rezolucí OSN, která se věnuje situaci ve Rwandě, je rezoluce 812 (UN SC Resolution 812) ze 12. března 1993, která je reakcí na dopisy zástupců vlád Rwandy a Ugandy se žádostmi o ustavení pozorovatelské mise OSN na společných hranicích těchto dvou států. Rada bezpečnosti v této rezoluci také vyjádřila svůj zájem spolupracovat s regionálními organizacemi, a dále pak zájem vytvořit misi, jejímž účelem by bylo zajištění humanitární pomoci a dohledu nad dodržováním příměří. Pomalá reakce ze strany Rady bezpečnosti OSN dokazuje, že mezinárodní společenství nemělo dostatečný zájem na rychlejší vyřešení konfliktu ve Rwandě. Rwanda totiž byla „příliš malá, vzdálená, chudá a pravděpodobně příliš černá, než aby stála za to“ (Jones 2006a: 233).

Poté, co došlo k přijetí rezoluce 812, byla do Ugandy a Rwandy generálním tajemníkem vyslána tzv. technická mise (Adelman 1999: 196), jejímž úkolem bylo sesbírat informace a podklady k případnému nasazení mírové mise OSN. Další rezoluce věnovaná Rwandě byla schválena 22. června 1994 a byla označena jako rezoluce 846 (UN SC Resolution 846). Na jejím základě byla utvořena pozorovatelská mise UNOMUR, která měla

být nasazena na ugandské straně hranice. Jejím úkolem bylo pozorovat, monitorovat a ověřovat, aby do Rwandy neproudila žádná vojenská pomoc ve formě zbraní, munice a dalšího vojenského materiálu. Na začátku srpna 1993 došlo i přes opakované narušování jednání k podpisu mírových dohod z Aruši, v nichž se strany sporu shodly na vytvoření mechanismu sdílení moci. Dále bylo přijato rozhodnutí vytvořit na přechodnou dobu vládu, která měla být po necelých dvou letech vystřídána novou vládou, která by svou legitimitu odvozovala ze svobodných voleb. Mise UNAMIR byla zřízena v říjnu 1993. Její mandát se zakládal na rezoluci 872 (UN SC Resolution 872). Do struktury nově ustavené mise také přešly jednotky dříve patřící pod pozorovatelskou misi UNOMUR. Rozmístění příjíždějících jednotek UNAMIR bylo doprovázeno rychlým zhoršováním bezpečnostní situace v zemi, která se projevovala zabíjením tutsijského civilního obyvatelstva, a nadále byly do země pašovány zbraně, které byly využity pro vyzbrojování jednotek. Stejně tak docházelo k verbálnímu napadání příslušníků mise UNAMIR. Ta tak nebyla schopna plnit úkoly, které jí svěřila rezoluce 872, a mezi které patřilo zejména zajištění bezpečnosti v Kigali a zabezpečení, aby se do této oblasti nedostávaly žádné zbraně.

K zásadní změně a posílení mandátu došlo rezolucí 918 (UN SC Resolution 918), která byla přijata 17. května 1994. Nejdůležitější změnou, kterou tato rezoluce přinesla, bylo to, že dovolovala příslušníkům operace na udržení míru nasadit sílu nejen v případě sebeobrany, ale také v případě, že by byly ohroženy oblasti nacházející se pod jejich ochranou, a také v případě ohrožení životů civilního obyvatelstva. Toto opatření však bylo přijato až po celém měsíci od začátku genocidy ve Rwandě.

Další rezoluce byla přijata 8. června 1994 a jednalo se o rezoluci 925 (UN SC Resolution 925). Mandát mise byl změněn v tom smyslu, že byly rozšířeny humanitárně zaměřené cíle mise,

operace měla chránit uprchlíky a civilní obyvatelstvo a na jejím základě došlo k vytvoření bezpečných humanitárních zón a dále asistovala při distribuci humanitární pomoci.

Rezoluce č. 929 (UN SC Resolution 929) z 22. června 1994 vedla k vytvoření mise s donucovacím mandátem, která vznikla na základě společného návrhu Francie a Senegalu. Tato mise byla ustavena na základě kapitoly VII Charty OSN a měla splnit úkoly, jejichž splnění se původně očekávalo od mise UNAMIR. Touto rezolucí byla vytvořena mise Turquoise pod vedením Francie. Této misi se podařilo na jihozápadě země vytvořit humanitární zónu, která byla nazývána „tyrkysovou zónou“ (Záhořík 2012: 143). Do 18. července se RPF podařilo obsadit celou zemi s výjimkou zóny, která se nacházela pod kontrolu operace Turquoise a došlo k vyhlášení jednostranného příměří a konflikt byl ukončen.

Tabulka 12: Nejdůležitější rezoluce přijaté v souvislosti se Rwandou

Číslo rezoluce	Její význam
812	Vytvoření tzv. technické mise ve Rwandě, OSN zdůrazňuje snahu spolupracovat s regionálními organizacemi
846	Vytvořena pozorovatelská mise UNOMUR na ugandsko-rwandské hranici. Úkolem bylo monitorovat společnou hranici, aby do země neproudily zbraně
872	Vytvořena mise UNAMIR. Úkolem je zajistit bezpečnost Kigali a zabránit dodávkám zbraní do této oblasti, dále měla asistovat při realizaci dohod z Aruši
918	Příslušníkům mise UNAMIR dovoleno použít sílu nejen v případě sebeobrany
925	Rozšíření humanitárně zaměřených cílů, mise má chránit civilní obyvatelstvo a uprchlíky
929	Schválení mise Turquoise s donucovacím mandátem podle kapitoly VII Charty OSN

Zdroj: Autor na základě rezolucí Rady bezpečnosti OSN

5.5.1. Problémy mise UNAMIR

Nezájem států světového společenství o Rwandu se projevil také v situaci sestavování jednotek pro misi UNAMIR. V očích USA byla Rwanda zbytečnou misí, která odčerpávala pouze další finanční prostředky. Navíc je důležité podotknout, že v americkém rozhodování, zda se mají ve Rwandě angažovat, hrála důležitou roli zkušenost, kterou učinili v roce 1993 v Somálsku, kde bylo zabito 18 příslušníků americké armády. Američané tedy na situaci ve Rwandě nahlíželi prismatem zkušeností v Somálsku, a stavěli se negativně k otázce vytvoření

mírové operace v této středoafrické zemi (Adebajo 2011: 71). Tato pozice se také měla projevit v dubnu 1994, kdy se Velká Británie společně s USA snažily dosáhnout stažení celé mírové operace OSN. Ačkoli se jim nepodařilo dosáhnout stažení celé mírové operace, 270 příslušníků (Piiparinen 2010: 62), kteří zůstali v zemi, mohli být pouze svědky událostí a neměli možnost efektivně zasáhnout. Jedinou zemí, která o Rwandu projevovala konzistentnější zájem, byla Francie, která po dlouhou dobu podporovala režim prezidenta Habayrimany a tomuto režimu také po zahájení ofenzivy v roce 1990 poskytla vojenskou pomoc a dodávky vojenského materiálu. Francouzská vláda do Rwandy prodala zbraně v hodnotě 24,5 milionu dolarů (Tiersky 2000: 211). Další zemí, která byla ochotná do země vyslat jednotky, byla Belgie. Její příspěvky však nebyly vítány zejména v důsledku dřívějších koloniálních vazeb.

5.5.2. Akceschopnost mise

Ačkoli došlo k přijetí rezoluce zakládající operaci UNAMIR již na začátku října 1993, první jednotky začaly do Rwandy přijíždět až v prosinci tohoto roku. Také v případě pozdějších úprav mandátu operace je možné konstatovat pomalou akceschopnost států, které přispívaly do mise své vojáky. Vojáci do Rwandy přijížděli se zpožděním a v určitých situacích dokonce docházelo ke snižování počtu členů mise. Nedostatečný počet personálu nebyl jediným problémem, s nímž se musela operace na udržení míru ve Rwandě potýkat. Vojáci, kteří byli do mise svými vládami vysláni, disponovali často pouze nedostatečnou výzbrojí. Lehké zbraně často neodpovídaly úkolům, k jejichž plnění měly jednotky přispívat. UNAMIR se nemusel vyrovnávat pouze s nedostatkem zbraní a munice, ale chyběla mu také obrněná vozidla a další transportní technika. Je až úsměvné, v jakém stavu a s jakým vybavením do Rwandy jednotlivé jednotky přijížděly. Některé země třetího světa nebyly schopny své vojáky vybavit ani

dostatečným množstvím základních potřeb a elementárních potravin (Dallaire 2004: 107).

Mírová mise OSN se neskládala pouze z takto špatně vyzbrojených jednotek. Mezi její lépe vyzbrojenou součástí patřili zejména vojáci belgičtí. Ti však poté, co se snažili ochránit před vraždou rwandskou ministerskou předsedkyni, byli zajati, prošli mučením a nakonec tři z nich byli zavražděni na místě (Gharekhan 2006: 241). Belgická vláda v důsledku této události stáhla vojenský kontingent, který byl nejlépe vybavený a vyzbrojený ze všech jednotek sloužících pod misí UNAMIR (Záhořík 2012: 138).

Mise UNAMIR se musela potýkat také s dalším problémem. Tím bylo zjevné napětí, které panovalo mezi vojenským velitelem mise UNAMIR, kterým byl kanadský generál Romeo Dallaire, a zvláštním vyslancem generálního tajemníka Jaques-Roger Booh-Booh. Booh-Booh pocházel z Kamerunu a byl dlouholetým kamarádem generálního tajemníka Boutrose-Boutrose Ghaliho (Melvern 2006: 87) a jeho úkolem bylo podávat spolu s Romeo Dallairem společná hlášení do centrály OSN v New Yorku. Zatímco Dallaire se snažil zakládat informace, které posílal do New Yorku na sběru informací od hutujských informátorů, Booh-Booh věrohodnost těchto zpráv napadal a snažil se zpochybňovat míru plánovanosti organizovaného zabíjení (Human Rights Watch 2004). Booh-Booh nebyl často přítomný na velitelství mise v Kigali. Také se objevily pochybnosti ohledně jeho nestrannosti, jelikož byl blízkým přítelem rwandského prezidenta Habayrimany, ale udržoval také blízké vztahy s hutujskými extremisty (Bartrop 2012: 45-46) a při některých schůzkách jim dokonce sděloval, jaké informace ví o jejich chování (Dallaire 2004: 148).

5.6. Hodnocení úspěšnosti operace UNAMIR

Již v předchozích kapitolách věnujících se nasazení operací na udržení míru (případ Sierry Leone a Mozambiku) byla na konci každé z kapitol aplikována kritéria tří autorů. Zdůvodnění výběru kritérií prosazovaných těmito autory lze nalézt v kapitole věnující se představení jednotlivých evaluačních rámců a jejich výhodám resp. rizikům, která vznikají při jejich použití. Ačkoli ve Rwandě v průběhu 90. let 20. století došlo k vytvoření více misí na udržení míru, tato kapitola aplikuje evaluační kritéria pouze na případ mise UNAMIR. Ačkoli mise UNOMUR, která byla umístěna na hranicích mezi Ugandou a Rwandou a měla zabránit pašování zbraní do Rwandy, sehrála nepochybně přínosnou roli, tato mise byla pouze místně a časově omezená a po vytvoření mise UNAMIR se stala její součástí. Proto nebudou evaluační kritéria aplikována na případ mise UNOMUR. Stejně tak nebudou evaluační kritéria použita na případ mise Turquoise. Evaluační kritéria tato kapitola aplikuje pouze na případ mise UNAMIR.

Části předchozích kapitol věnující se vyhodnocení úspěšnosti misí UNAMSIL a ONUMOZ byly psány s odkazem na knihu *Does Peacekeeping Work* od Virginie Page Fortny, jelikož se tato autorka těmito misím ve své knize explicitně věnovala. Virginia Page Fortna se však případu Rwandy ve svém textu nevěnuje, a proto je tato kapitola založena na aplikaci kritérií Daryi Pushikiny, Virginie Page Fortny a Paula Diehla a Daniela Druckmana. Každý z těchto autorů věnuje pozornost jiným aspektům mise, a proto můžeme při současné aplikaci kritérií všech těchto tří autorů dosáhnout vyváženého pohledu, díky němuž můžeme pochopit jednotlivé aspekty úspěšnosti a neúspěšnosti mise UNAMIR ve Rwandě.

5.6.1. Aplikace kritérií Daryi Pushikiny na případ mise UNAMIR

Darya Pushkina ve svém prvním kritériu věnuje pozornost tomu, zda mise dokázala zabránit páchání násilí velkého rozsahu, zda

operace asistovala při naplňování dohod o příměří a zda její přítomnost snížila počet obětí ozbrojeného střetnutí. Na všechna tato tři kritéria lze odpovědět negativně. Mise nedokázala zabránit páchání násilí velkého rozsahu, nebyla schopna napomoci při naplňování dohod o příměří a její přítomnost nevedla ke snížení počtu obětí střetnutí mezi Hutuy a Tutsii.

UNAMIR nedokázal zabránit páchání násilí velkého rozsahu, protože UNAMIR byl vybaven mandátem, který neodpovídal poměrům v dané zemi a díky němuž působení mírových sborů ve Rwandě bylo velmi komplikováno. Navíc jednotky, které zajišťovaly personální naplnění mise, byly mnohdy velmi špatně vybaveny a pouze lehce vyzbrojeny. Zbraně, jimiž byli vojáci vybaveni, neodpovídaly svým charakterem poměrům charakterizujícím situaci v této zemi.

Ačkoli byla mise UNAMIR vyslána do Rwandy s cílem napomoci realizaci mírové dohody uzavřené mezi znepřátelenými Hutui a Tutsii, nebyla tato operace v tomto ohledu efektivní. Tato neschopnost se projevila smrtí téměř jednoho milionu civilního obyvatelstva.

Stejně tak lze tvrdit, že operace na udržení míru UNAMIR nedokázala snížit počet obětí ozbrojeného střetnutí. V průběhu nasazení této mise totiž od dubna roku 1994 docházelo k organizovanému a plánovanému zabíjení příslušníků tutsijské skupiny obyvatelstva a umírněných Hutuů, kteří se stavěli proti páchání násilí na Tutsiech. Lze tedy konstatovat neschopnost mise UNAMIR zabránit páchání násilí velkého rozsahu, neschopnost napomoci naplňování dohod o příměří a neschopnost přispět ke snížení počtu obětí mezi Hutuy a Tutsii.

Dalším kritériem je, zda mise na udržení míru dokázala zamezit rozšíření konfliktu na území nových států, resp. zda po vstupu jednotek OSN do země nedošlo k rozšíření konfliktu na nové aktéry působící v rámci daného státu. Také podle tohoto kritéria lze tvrdit, že mírová operace UNAMIR byla neúspěšná, protože po ukončení genocidy nebyla schopna zamezit rozšíření konfliktu

do sousedního Konga, kam milice interahamwe přesunuly své základny, odkud poté realizovaly překvapivé útoky na rwandské teritorium.

Posledním kritériem, na jehož základě Pushkina vyhodnocuje úspěšnost mírové operace, je to, zda operace na udržení míru dokáže přispět k vyřešení podstaty sporu (conflict resolution). Mise UNAMIR nebyla schopna vyřešit primární podstatu sporu. Tato neschopnost se projevila zejména po skončení genocidy, kdy mise UNAMIR nedokázala přispět k navržení a vytvoření vládních institucí, jejichž činnost by byla zajišťována jak příslušníky tutsijského, tak i hutujského etnika. Neschopnost tohoto charakteru se reálně projevila zejména monopolizací moci v rukou Tutsiů a marginalizací Hutuů v politickém životě Rwandy. Reálnou hrozbou tak nadále zůstávalo riziko další destabilizace země.

Aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMIR je shrnuta v následující tabulce.

Tabulka 13: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMIR podle kritérií Daryi Pushkiny	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Mise zamezila páchání násilí velkého rozsahu, napomohla dodržování dohod o příměří, pomohla snížit počet obětí konfliktu.	Neúspěch
Mise na udržení míru dokázala snížit lidské utrpení.	Neúspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Neúspěch
Operace napomohla vyřešení konfliktu.	Neúspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Daryi Pushkiny na případ mise UNAMIR

5.6.2. Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMIR

Virginia Page Fortna tvrdí, že mírová operace může svou přítomností měnit motivace primárních aktérů. Podle jejího názoru se zaměřením pozornosti světového veřejného mínění na danou konfliktní oblast stává agrese méně pravděpodobnou. Je zjevné, že operace na udržení míru ve Rwandě UNAMIR nebyla schopna přispět ke změnám v motivaci primárních aktérů sporu. Ačkoli se již v průběhu roku 1993 na veřejnost dostávaly zprávy o hrozícím nebezpečí vypuknutí konfliktu mezi Tutsii a Hutuy, stále tato africká země byla pro většinu mezinárodního společenství příliš vzdálená. Mise UNAMIR tedy svou přítomností v tomto ohledu nebyla schopna přispět k zabránění páchání genocidy. Virginia Page Fortna je dále přesvědčena, že i přítomnost lehce ozbrojených vojenských pozorovatelů může být efektivním nástrojem, který může ozbrojeným jednotkám zabránit v realizaci vojenských kroků. Situace ve Rwandě v průběhu roku 1994 tuto argumentaci nepodporuje, jelikož mise UNAMIR nebyla schopna zabránit spáchání genocidy. Naopak je možné tvrdit, že přítomnost lehce (a v mnoha případech dokonce neadekvátně) vyzbrojených příslušníků jednotek OSN byla jedním z faktorů, který přispěl k páchání násilí v rozsahu, kterého bylo mezinárodní společenství v této době svědkem. Je možné tvrdit, že v případě nasazení lépe vyzbrojených a lépe vycvičených jednotek by utrpení rwandského obyvatelstva nemuselo být tak obrovské, a že v průběhu genocidy nemusel zemřít téměř jeden milion obyvatel.

Podmínky reálně panující ve Rwandě v roce 1994 také nepodporují argument Virginie Page Fortny o tom, že mírová mise snižuje míru vzájemné nedůvěry. Mise UNAMIR nebyla schopna přispět ke zvýšení vzájemné důvěry a nebyla schopna stranám sporu napomoci při vzájemné komunikaci. Tato neschopnost se projevila nejen před konáním genocidy, ale také po ní, když posty ve státní správě byly obsazeny příslušníky

tutsijského etnika a nedůvěra mezi oběma skupinami se projevovala v přetrvávajícím napětí panujícím mezi nimi.

Page Fortna dále tvrdí, že mírová mise by měla zabránit tomu, aby se z malých sporů stala příčina obnoveného konfliktu. Ačkoli po ukončení genocidy Tutsiů a umírněných Hutuů nedošlo k obnovení násilí v rozsahu páchaném na začátku léta 1994, lze argumentovat, že mise UNAMIR nedokázala přispět ke stabilizaci míru v této zemi, a že také v tomto období docházelo k páchání zločinů na hutujském civilním obyvatelstvu. Také v přítomnosti mise UNAMIR hrozilo, že by lokální konflikty mohly vést k rozsáhlejší destabilizaci státu.

Posledním kritériem podle Virginie Page Fortny je to, že operace na udržení míru může svou přítomností zabránit tomu, aby jedna strana sporu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla a obsadila většinu vládních postů, čímž by zvýšila pravděpodobnost obnovení ozbrojeného střetnutí. Situace ve Rwandě tuto argumentaci nepodporuje. Ve Rwandě mise UNAMIR nebyla schopna zabránit tomu, aby Tutsiové monopolizovali ve svých rukou moc, a aby Hutuové byli z vládního rozhodování téměř vyloučeni. Na základě tohoto kritéria je nutné operaci na udržení míru UNAMIR ve Rwandě považovat za neúspěch.

Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMIR je zachycena v následující tabulce.

Tabulka 14: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMIR podle kritérií Virginie Page Fortna	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Operace na udržení míru snižuje pravděpodobnost páchání násilí tím, že zvyšuje nákladnost války.	Neúspěch
Přítomnost mírové operace může měnit motivace jednotlivých aktérů.	Neúspěch
Mírové jednotky zabraňují tomu, aby se z malých incidentů stala příčina obnovené války.	Neúspěch
Přítomnost mise na udržení míru může zabránit tomu, aby jedna ze stran sporu po jeho ukončení nad svým protivníkem převládla.	Neúspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ mise UNAMIR

5.6.3. Aplikace kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise UNAMIR

Předchozí podkapitoly aplikovaly kritéria Daryi Pushkiny a Virginie Page Fortna na misi UNAMIR ve Rwandě. Pouze pro připomenutí je nutno uvést, že Paul Diehl a Daniel Druckman ve své knize představují nejucelenější evaluační rámec. Jsou přesvědčeni o tom, že při vyhodnocování úspěšnosti mírové operace je vždy nutné specifikovat, na koho se úspěch či neúspěch vztahují. Situace vnímaná jako úspěch jedním aktérem, se druhému aktérovi může jevit jako ryzí neúspěch. Při vyhodnocování úspěšnosti operací na udržení míru je tudíž potřeba věnovat pozornost rozličným aktérům. Je třeba věnovat

pozornost státům mezinárodního společenství, které mohou mít jiné zájmy a jiný pohled na úspěch než státy poskytující vojenské jednotky.

Z pohledu mezinárodního společenství byla mise UNAMIR a její průběh neúspěchem. Zejména dva faktory vypovídají ve prospěch tohoto argumentu. Za prvé je důležité upozornit na fakt, že mezinárodní společenství se sice snažilo o řešení tohoto konfliktu a doufalo, že po předchozím neúspěchu v Somálsku bude mise ve Rwandě schopna napomoci stranám konfliktu implementovat klíčové pasáže mírové dohody z Aruši. Ve chvíli, kdy se začala rapidně zhoršovat bezpečnostní situace, nedokázala operace vybudovat a dát k dispozici kvalitně vybavenou jednotku složenou z dobře vycvičených vojáků, kteří by byli schopni zabránit takovému rozsahu katastrofy, jakého jsme byli svědky ve Rwandě na jaře roku 1994. Je tedy třeba zdůraznit, že mezinárodní společenství v tomto ohledu selhalo. Druhým, souvisejícím důvodem, proč je třeba misi UNAMIR považovat pro mezinárodní společenství za neúspěch, je otázka legitimacy. Legitimita existence a přijímaných kroků je pro každého mezinárodního aktéra důležitá. Mezinárodní společenství ztělesňované OSN však nebylo schopno adekvátně a včas zareagovat na vývoj situace ve Rwandě a díky neschopnosti zabránit usmrcení 800 000 – 1 000 000 Tutsiů a umírněných Hutuů došlo k dlouhodobému poškození reputace OSN, která se v následujících letech musela snažit o její nápravu.

Vedle široce definovaného mezinárodního společenství je třeba při evaluaci úspěšnosti mírových operací věnovat pozornost skupině států, které do mise vyslaly své jednotky. Zde je potřeba věnovat pozornost zejména Kanadě. Z Kanady pocházel velitel jednotek UNAMIR Romeo Dallaire. Hodnocení úspěšnosti z pohledu této země je poměrně komplikované. Ačkoli je v Kanadě pozitivně hodnoceno to, že Romeo Dallaire se ve Rwandě zachoval hrdinsky a chtěl v zemi setrvat i přes stále oslabovaný mandát mise UNAMIR a přes snižování počtu vojáků,

protože byl přesvědčen, že přítomnost vojsk OSN dokáže zabránit větší katastrofě, je nutné věnovat pozornost také dalšímu aspektu. Z pohledu Kanady jako země, jejíž státní příslušník byl vojenským velitelem mise UNAMIR, je možné hodnotit jako neúspěch to, že Romeo Dallaire nebyl schopen efektivně spolupracovat se zvláštním vyslancem generálního tajemníka Booh-Booh. Neúspěch je třeba spatřovat zejména v tom, že Dallaire nebyl schopen zvýšeným tlakem zabránit zvláštnímu vyslanci Booh-Booh v setkávání se s extremistickými frakcemi Hutuů.

Vedle mezinárodního společenství a zemí, které poskytují vojáky pro personální pokrytí potřeb mise, je při vyhodnocení úspěšnosti mírové operace nutné zohlednit také zájmy lokálního obyvatelstva. Z pohledu lokálního obyvatelstva je možné postup operace na udržení míru ve Rwandě hodnotit jako neúspěch. Mise UNAMIR byla vyslána do Rwandy s cílem napomoci znepráteleným stranám realizovat podmínky odsouhlasené ve smlouvě přijaté na konci jednání v tanzanijské Aruši. Operace UNAMIR nebyla schopna efektivně napomoci zrealizování těchto provizí, a navíc po vypuknutí genocidy nebyla operace UNAMIR schopna přispět ke zvýšení bezpečnosti lokálního obyvatelstva. Genocida proběhla v době, kdy již jednotky UNAMIR byly v zemi. Ty však nedokázaly přijmout dostatečná opatření, aby byly schopny efektivně chránit bezpečnost civilního obyvatelstva. Je navíc možné tvrdit, že samotní představitelé mise UNAMIR (zejména pak zvláštní vyslanec generálního tajemníka Jaques-Roger Booh-Booh) svými styky s extremistickými představiteli Hutuů genocidě rwandského obyvatelstva napomohli, jelikož se nezdřáhali jim při schůzkách sdělovat informace týkající se jejich znalostí o umístění skladů zbraní. V takové situaci hrozilo, že mohly být zbraně snadno přemístěny do jiného skladu, nebo ještě podle horšího scénáře mohly být snadno distribuovány extrémistům (Dallaire 2004: 149).

Misi UNAMIR a její úspěšnost je dále možné vyhodnocovat z pohledu krátkodobých a dlouhodobých dopadů. Z krátkodobého hlediska je podle Diehla a Druckmana úspěšnost mise vyhodnocována na základě toho, jak se jí podaří splnit mandát. Již před ustavením mise UNAMIR se na hranici mezi Rwandou a Ugandou nacházela mise UNOMUR, jejímž úkolem bylo dohlížet na to, zda do země neproudí další zbraně, munice a další vojenské vybavení. Při plnění tohoto úkolu však byla mise neefektivní, jelikož do země dále proudily zbraně, zejména pak ty sečného typu, které byly v průběhu přibližně sto dní trvající genocidy použity pro zabíjení civilního obyvatelstva. Mise UNAMIR samotná byla zřízena rezolucí 872 (UN SC Resolution 872) a měla zajistit, aby v oblasti Kigali byla zajištěna bezpečnost, a aby se do oblasti nedostávaly žádné zbraně. Je zjevné, že mise UNAMIR byla v tomto ohledu v průběhu genocidy naprosto neúspěšná, jelikož se jí nepodařilo zajistit, aby v oblasti Kigali byla vytvořena bezpečná zóna, a aby se do tohoto města nedostávaly žádné další zbraně. Diehl s Druckmanem vyhodnocují úspěšnost mírové operace nejen na základě krátkodobých dopadů, ale také z hlediska toho, jaké měla mise dlouhodobé důsledky na místní obyvatelstvo. Ani z hlediska dlouhodobé stabilizace společnosti nelze tvrdit, že by mise UNAMIR byla úspěšná. Ani po zkušenosti genocidy, která byla realizována velmi rychlým způsobem, nedošlo ve Rwandě ke stabilizaci míru. Ani po konci genocidy Tutsiů a umírněných Hutuů v zemi nezavládl mír a mise UNAMIR nebyla schopna zabránit páchání násilí na hutujském civilním obyvatelstvu. Z dlouhodobého pohledu je také možné hodnotit jako neúspěch to, že po ukončení genocidy ve Rwandě nedošlo k vytvoření institucí, které by byly personálně naplněny příslušníky obou dosud zneprátelených etnických skupin. Zatímco v době před spácháním genocidy byla většina veřejných funkcí ve Rwandě zastávána příslušníky hutujského etnika, v post-genocidní Rwandě byla rovnováha obrácena a většina veřejných funkcí byla vykonávána členy tutsijské etnické skupiny. Pouze

několik členů vlády v post-genocidní Rwandě pocházelo ze skupiny Hutuů. Z hlediska dlouhodobé stabilizace je také důležité pozorovat, jak se vyvíjí regionální kontext. Mise UNAMIR nebyla ani v tomto ohledu schopna svou přítomností přispět ke stabilizaci míru ve Rwandě, jelikož hutujské jednotky své základny přesunuly do Konga, odkud podnikaly násilné výpady proti rwandské vládě reprezentované v převážné míře Tutsii. Dosavadní diskuse naznačila, že na základě kritérií prosazovaných Diehlem a Druckmanem lze jak z krátkodobého, tak i dlouhodobého hlediska misi UNAMIR hodnotit jako neúspěšnou.

Diehl a Druckman hovoří o tzv. core peacekeeping goals. Tyto úkoly plní všechny mírové operace. Patří mezi ně snížení násilí, zadržení násilí a vyřešení konfliktu. Nyní je třeba věnovat pozornost tomu, jak byla operace na udržení míru UNAMIR úspěšná v těchto dimenzích. Jak bylo demonstrováno výše, mise UNAMIR nebyla po svém vytvoření schopna přispět ke snížení násilí páchaného mezi dvěma zneprátenými stranami. UNAMIR byl do Rwandy vyslán s cílem napomáhat implementaci arušských dohod. Schopnost mise v tomto směru však byla omezená a UNAMIR nebyl schopen zabránit výbuchům násilí, které zemi postihly v jarních měsících roku 1994. O tom, že by UNAMIR přispěl ke snížení násilí tudíž nemůže být vůbec řeč, jelikož v tomto období proběhla ve velmi rychlém tempu genocida, která stála život 800 000 příslušníků tutsijského etnika a také umírněných Hutuů.

Diehl a Druckman úspěšnost mírové operace také vyhodnocují na základě toho, zda se misi podařilo zabránit geografickému rozšíření konfliktu do nových oblastí. Lze tvrdit, že v tomto ohledu byla mise UNAMIR také neúspěšná. Ačkoli oblast tzv. Velkých jezer zažívá nestabilitu již po několik desetiletí a konflikty v tomto regionu se vzájemně ovlivňují, lze tvrdit, že mise UNAMIR nebyla schopna zabránit tomu, aby se konflikt po skončení genocidy přelil do oblasti sousedního Konga, kde

hutujské milice interahamwe našly útočiště, odkud mohly páchat ozbrojené útoky na rwandské teritorium. Mise UNAMIR tedy nebyla schopna zabránit teritoriálnímu rozšíření konfliktu ze Rwandy, a díky této neschopnosti tak byla ještě více prohloubena nejistota mezi jednotlivými státy v této oblasti.

Třetí dimenzí, na níž je možné úspěšnost mírové operace vyhodnocovat, je její schopnost přispět k vyřešení podstaty samotného sporu. Konflikt ve Rwandě byl způsoben vzájemnými animozitami a nesnášenlivostí mezi jednotlivými etnickými skupinami, jejichž nevraživost byla dále na začátku 90. let zesílena ekonomickými a vnitrostátními problémy, jako například vysokou mírou osídlení. Mise UNAMIR nebyla schopna přispět k vyřešení tohoto sporu, což se projevilo zejména v situaci po skončení genocidy. Po jejím ukončení nedošlo k vytvoření vládních institucí, které by integrovaly příslušníky obou etnických skupin, v nichž by zástupci obou etnik měli možnost přispívat k vládnutí v zemi. Namísto toho došlo k vystřídání jedné vládnoucí skupiny (Hutuů) druhou (Tutsii) a k následné marginalizaci příslušníků hutujského etnika v politice. Dlouhodobým rizikem v takové konstalaci je nebezpečí opětovné destabilizace.

Následující tabulka zachycuje aplikaci kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ UNAMIR ve Rwandě.

Tabulka 15: Hodnocení úspěšnosti mise UNAMIR podle kritérií Diehla a Druckmana	
Kritérium	Úspěch vs. neúspěch
Úspěšnost pro mezinárodní společenství	Neúspěch
Úspěšnost operce z pohledu států poskytujících vojáky	Spíše neúspěch
Vliv operace na místní obyvatelstvo	Neúspěch
Krátkodobá úspěšnost z pohledu splnění mandátu	Neúspěch
Dlouhodobá úspěšnost	Neúspěch
Mise přispěla ke snížení násilí.	Neúspěch
Mise zabránila rozšíření konfliktu.	Neúspěch
Mise přispěla k vyřešení konfliktu.	Neúspěch

Zdroj: Autor na základě aplikace kritérií Diehla a Druckmana na případ mise UNAMIR

Závěr

Tato diplomová práce se věnovala velmi zajímavé a ve vědecké literatuře velmi diskutované otázce vyhodnocování ne-úspěšnosti operací na udržení míru OSN. Ačkoli ve vědecké literatuře bylo implikováno, že evaluační rámec představený Virginií Page Fortna je příliš optimistický, a že kritéria vybraná Paulem Diehlem a Danielem Druckmanem naopak vedou spíše k pesimistickému hodnocení, nebyla tato teze doposud dostatečně ověřena. Tato práce rovněž aplikovala kritéria zformulovaná Daryiou Pushkinou. Její kritéria vedou spíše k optimistickému hodnocení úspěšnosti mírové operace. Pouze v případě nasazení operace na udržení míru ve Rwandě pod názvem UNAMIR bylo při aplikaci kritérií všech tří autorů dosaženo výsledku, který tuto mírovou operaci hodnotil jako neúspěšnou.

Třetí kapitola se věnovala případu nasazení operace na udržení míru OSN v Sieře Leone. Tato kapitola po objasnění historického kontextu a po analýze formy angažmá OSN v této zemi přistoupila k aplikaci tří evaluačních rámců, které slouží k vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. Ačkoli se lze ve vědecké literatuře setkat s rozličnými přístupy k jejich vyhodnocení, tato práce využívala kritéria navržená Paulem Diehlem a Danielem Druckmanem, Daryiou Pushkinou a Virginií Page Fortna. Aplikace těchto kritérií na případ nasazení operace UNAMSIL v Sieře Leone prokázala, že přístup Paula Diehla a Daniela Druckmana vede spíše k pesimistickému hodnocení úspěšnosti mírových operací. Tento závěr je potvrzen tabulkou číslo 7, která se nachází na straně 82, a která jasně demonstruje, že jejich detailněji zformulovaná kritéria vedou k méně optimistickému závěru ohledně úspěšnosti mírových operací. Aplikace kritérií Virginie Page Fortna na případ nasazení mise UNAMSIL v Sieře Leone jasně demonstrovala, že evaluační kritéria zformulovaná touto autorkou vedou k velmi optimistickému hodnocení nasazení této operace. Evaluační rámec navržený Daryiou Pushkinou a aplikovaný na případ mise

UNAMSIL vede k závěru, že tato kritéria v tomto konkrétním případě vedla spíše k optimistickému závěru ohledně úspěšnosti mírové operace v Sieře Leone.

Čtvrtá kapitola aplikovala totožná kritéria na případ mise ONUMOZ, která byla v první polovině 90. let nasazena v Mozambiku, a která je ve vědecké literatuře považována za příklad úspěšné mise. Aplikací kritérií Paula Diehla a Daniela Druckmana na tento případ bylo dosaženo méně optimistického vyhodnocení nasazení mírové operace, než jakého budeme svědky při aplikaci kritérií Virginie Page Fortna. Přesto aplikace tohoto evaluačního rámce vedla k poměrně optimistickému závěru, na jehož základě byla operace na udržení míru vyhodnocována jako úspěch nebo částečný úspěch. Aplikace evaluačního rámce Paula Diehla a Daniela Druckmana na případ mise ONUMOZ tudíž nepotvrdila původní očekávání, že jejich kritéria povedou k pesimističtějšímu hodnocení úspěšnosti mírových operací. Očekávání o tom, že kritéria Virginie Page Fortna povedou k optimističtějšímu vyhodnocení angažmá mírové operace, bylo potvrzeno aplikací evaluačního rámce navrženého touto autorkou, jelikož na všechny čtyři otázky, které V. Page Fortna sleduje, bylo možné odpovědět, že v těchto ohledech byla mírová operace úspěšná. Aplikace kritérií používaných Daryiou Pushkinou vedla spíše k optimistickému hodnocení úspěšnosti mise ONUMOZ, které stejně jako v případě mise UNAMSIL v Sieře Leone má blíže k závěrům při aplikaci kritérií Virginie Page Fortna než v případě použití evaluačního rámce prosazovaného Paulem Diehlem a Danielem Druckmanem.

V případě aplikace všech tří evaluačních rámců na případ nasazení mise UNAMIR ve Rwandě na počátku 90. let dosáhneme pesimistického výsledku. Ať již použijeme kritéria Virginie Page Fortny, u níž bylo možné očekávat, že dosáhneme optimističtějších výsledků, nebo Paula Diehla a Daniela Druckmana, u nichž byly očekávány spíše pesimistické závěry, lze dospět pouze ke konstatování, že operace UNAMIR ve

Rwandě byla ryzím neúspěchem. Na základě tohoto závěru je třeba konstatovat, že případ mise UNAMIR nepotvrdil původní očekávání této práce, a to sice, že bychom při aplikaci kritérií Virginie Page Fortna měli dosáhnout optimističtějšího hodnocení mírových operací v porovnání s přístupem navrženým Paulem Diehlem a Danielem Druckmanem.

Pouze analýza většího množství případů může potvrdit nebo vyvrátit závěry této práce. Vědecká komunita věnující se operacím na udržení míru a vyhodnocování jejich úspěšnosti by se v dalších letech měla věnovat zejména této, dosud detailněji neprobádané otázce.

Summary

This master thesis addressed a very interesting topic which is broadly discussed in the literature dealing with the effectiveness of UN peacekeeping operations. This thesis provided an overview of the historical development of UN peacekeeping operations. It also described the context of the Suez Crisis which was crucial for the formulation of the principles which then guided the deployment of the subsequent UN peacekeeping operations. This thesis also provided an overview of the articles which address the issue of the effectiveness of UN peacekeeping operations. Criteria proposed by three authors were then selected. This thesis focused on the criteria suggested by Virginia Page Fortna, Darya Pushkina and by Paul Diehl and Daniel Druckman. It then applied them on the three cases of UN peacekeeping operations. In the case of the UNAMSIL operation in Sierra Leone, it was found that the application of Diehl's and Druckman's criteria led to more pessimistic evaluation of UN peacekeeping operations while criteria proposed by Virginia Page Fortna and Darya Pushkina led to a more optimistic evaluation. Application of criteria suggested by all of the three authors on the case of deployment of ONUMOZ mission in Mozambique led to an optimistic evaluation of success of this operation. Application of the criteria proposed by all three scientists on the case of UNAMIR mission in Rwanda led to a pessimistic evaluation of this UN peacekeeping operation.

Seznam použité literatury a primárních zdrojů

Monografie

- ABRAHAMSSON, Hans; NILSSON, Anders: *Mozambique: The Troubled Transition. From Socialist Construction to Free Market Economy*. London, Zed Books, 1995.
- ADEBAJO, Adekeye: *Building Peace in West Africa: Liberia, Sierra Leone and Guinea-Bissau*. London, Lynne Rienner Publishers, 2002.
- ADEBAJO, Adekeye: *UN Peacekeeping in Africa. From the Suez Crisis to the Sudan Conflicts*. London, Lynne Rienner Publishers, 2011.
- AGIER, Michel: *On the Margins of the World: The Refugee Experience Today*. Cambridge, Polity Press, 2008.
- ALAO, Abiodun: *Natural Resources and Conflict in Africa: The Tragedy of Ednowment*. Rochester, University of Rochester Press, 2007.
- BAHRAIMAN, B.: *Transition to New World Order. What We Leave Behind for the Next Generation*. Bloomington, AuthorHouse, 2012.
- BARTROP, Paul Robert: *A Biographical Encyclopedia of Contemporary Genocide: Portraits of Evil and Good*. Santa Barbara, ABC-CLIO, 2012.
- BEIGBEDER, Yves: *International Justice Against Impunity: Progress and New Challenges*. London, Martinus Nijhoff Publishers, 2005.
- BEIGBEDER, Yves: *International Monitoring of Plebiscites, Referenda and National Elections. Self-determination and Transition to Democracy*. London, Martinus Nijhoff Publishers, 1994.

- BELLAMY, Alex; WILLIAMS, Paul: *Understanding Peacekeeping*. Cambridge, Polity Press, 2010.
- BERMAN, Eric: *Managing Arms in Peace Processes: Mozambique*. Geneva, United Nations Institute for Disarmament Research, 1996.
- BOSCO, David L.: *Five to Rule Them All: The UN Security Council and the Making of the Modern World*. Oxford, Oxford University Press, 2009.
- BOWETT, Derek a kol.: *United Nations Forces: A Legal Study of United Nations Practice*. New York, Praeger, 1964.
- BUREŠ, Oldřich: *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc, Univerzita Palackého, 2007.
- CAMERON, Hazel: *Britain's Hidden Role in the Rwandan Genocide: The Cat's Paw*. New York, Routledge, 2013.
- CARNEY, J. J.: *Rwanda Before the Genocide: Catholic Politics and Ethnic Discourse in the Late Colonial Era*. Oxford, Oxford University Press, 2014.
- CARROLL, Michael K.: *Pearson's Peacekeepers: Canada and the United Nations Emergency Force, 1956-1957*. Vancouver, UBC Press, 2009.
- COHEN, Herman J.: *Intervening in Africa. Superpower Peacemaking in a Troubled Continent*. New York, St. Martin's, 2000.
- COHEN, Warren I.: *America's Failing Empire: US Foreign Relations Since the Cold War*. Oxford, Blackwell Publishing, 2005.

- DALLAIRE, Romeo: *Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda*. London, Arrow Books, 2004.
- DANIEL, Donald C. F.; HAYES, Bradd C.: *Coercive Inducement and the Containment of International Crises*. Washington, United States Institute of Peace, 1999.
- DIEHL, Paul: *International Peacekeeping*. John Hopkins University Press, 1993.
- DIEHL, Paul: *Peace Operations*. Polity Press, 2008.
- DINERMAN, Alice: *Revolution, Counter-Revolution and Revisionism in Postcolonial Africa. The Case of Mozambique, 1975-1994*. New York, Routledge, 2006.
- DOBBINS, James a kol.: *The UN's Role in Nation-Building: From the Congo to Iraq*. Santa Monica, RAND Corporation 2005.
- DOBBINS, James a kol.: *The Europe's Role in Nation-Building: From the Balkans to the Congo*. Santa Monica, RAND Corporation, 2008.
- DOMBROSKI, Kenneth R.: *Peacekeeping in the Middle East as an International Regime*. New York, Routledge, 2007.
- DRUMBL, Mark A.: *Reimagining Child Soldiers in International Law and Policy*. Oxford, Oxford University Press, 2012.
- FLEITZ, Frederick H.: *Peacekeeping Fiascoes of the 1990s: Causes, Solutions, and US Interests*. Westport, Praeger Publishers, 2002.

- FRÖHLICH, Manuel: *Dag Hammarskjöld und die Vereinten Nationen. Die politische Ethik des UNO-Generalsekretärs.* Paderborn, Ferdinand Schöningh Verlag, 2002.
- GASTROW, Peter: *Ending Mozambique's War: The Role of Mediation and Good Offices.* Washington, Endowment of the United States Institute of Peace, 1994.
- GBERIE, Lansana: *A Dirty War in West Africa: The RUF and the Destruction of Sierra Leone.* C. Hurst and Co. Publishers, 2005.
- GHAREKHAN, Chinmaya R.: *The Horseshoe Table: An Inside View of the Security Council.* New Delhi, Dorling Kindersley, 2006.
- GIBSON, Mark: *The Feeding of Nations: Redefining Food Security for the 21st century.* Boca Raton, CRC Press, 2012.
- GRÜNFELD, Fred; HUJIBOOM, Anke: *The Failure to Prevent Genocide in Rwanda: the Role of Bystanders.* Leiden, Koninklijke Brill NV, 2007.
- HALL, Margaret; YOUNG, Tom: *Confronting Leviathan: Mozambique Since Independence.* C. Hurst Publishers, 1997.
- HASKIN, Jeanne M.: *The Tragic State of the Congo: From Decolonization to Dictatorship.* Algora Publishers, 2005.
- HEHIR, Aidan: *Humanitarian Intervention: An Introduction.* Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2013.
- HENRY, Charles P.: *Ralph Bunche: Model Negro or American Other?* New York, New York University Press, 1999.

- HOWARD, Lise Morjé: *UN Peacekeeping in Civil Wars*. Cambridge, Cambridge University Press, 2008.
- HIRSCH, John L.: *Sierra Leone. Diamonds and the Struggle for Democracy*. London, Lynne Rienner Publishers, 2001.
- HUBAND, Mark: *The Liberian Civil War*. Frank Cass Publishers, 1998.
- HUME, Cameron R.: *Ending Mozambique's War: The Role of Mediation and Good Offices*. Washington DC, US Institute of Peace, 1994.
- JAMES, Alan: *Peacekeeping in International Politics*. Basingstoke, Palgrave Macmillan 1990.
- JANKOWSKI, James: *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, and the United Arab Republic*. Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2002.
- JONES, Adam: *Genocide. A Comprehensive Introduction*. New York, Routledge, 2006a.
- JONES, Branwen Gruffydd: *Explaining Global Poverty: A Critical Realist Approach*. New York, Routledge, 2006b.
- JONES, Nicholas: *The Courts of Genocide: Politics and the Rule of Law in Rwanda and Arusha*. New York, Routledge, 2010.
- KARGBO, Michael S.: *British Foreign Policy and the Conflict in Sierra Leone, 1991-2001*. Bern, Peter Lang Verlag, 2006.
- KEEN, David: *Complex Emergencies*. Cambridge, Polity Press, 2008.

- KEEN, David: *Conflict and Collusion in Sierra Leone*. New York, Palgrave 2005.
- KHAN, Shaharyan M.: *The Shallow Graves of Rwanda*. New York, I. B. Tauris Press, 2001.
- KOROMA, Abdul K.: *Sierra Leone: The Agony of a Nation*. United Kingdom, Andromeda Publications, 1996.
- LEVINE, Daniel H.: *The Morality of Peacekeeping*. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2014.
- LOUIS, William Roger: *Ends of British Imperialism: The Scramble for Empire, Suez and Decolonization*. London, I. B. Tauris, 2006.
- MACKENZIE, David Clark: *A World Beyond Borders: An Introduction to the History of International Organizations*. Toronto, University of Toronto, 2010.
- MacKENZIE, Megan H.: *Female Soldiers in Sierra Leone: Sex, Security and Post-Conflict Development*. New York, New York University Press, 2012.
- MacQUEEN, Norrie: *United Nations Peacekeeping in Africa Since 1960*. New York, Routledge, 2002.
- MacQUEEN, Norrie: *Peacekeeping and the International System*. New York, Routledge, 2006.
- MBAKU, John Mukum: *Corruption in Africa: Causes, Consequences and Cleanups*. Plymouth, Lexington Books, 2010.
- MANNING, Carrie L.: *The Politics of peace in Mozambique: post-conflict democratization, 1992-2000*. Westport, Praeger Publishers, 2002.

- McKAY, Susan, MAZURANA, Dyan: *Where Are the Girls? Girls in Fighting Forces in Northern Uganda, Sierra Leone and Mozambique: Their Lives During and After War*. Rights and Democracy, Montreal, 2004.
- MELVERN, Linda: *A People Betrayed: The Role of the West in Rwanda's Genocide*. Claremont, New Arica Education Publishing, 2000.
- MELVERN, Linda: *Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*. New York, Verso, 2006.
- MITCHELL, Jolyon P.: *Promoting Peace, Inciting Violence: The Role of Religion and Media*. New York, Routledge, 2012.
- MOORE, S. K.: *Military Chaplains as Agents of Peace: Religious Leader Engagement in Conflict and Post-Conflict Environments*. Plymouth, Lexington Books, 2014.
- MUTWOL, Julius: *Peace Agreements and Civil Wars in Africa*. Amherst, Cambria Press, 2009.
- NEWITT, Malyn: *A History of Mozambique*. London, C. Hurst Publishers, 1995.
- NICHOLS, David A.: *Eisenhower 1956: The President's Year of Crisis. Suez and the Brink of War*. New York, Simon and Schuster Paperbacks, 2011.
- PAGE FORTNA, Virginia: *Does Peacekeeping Work? Shaping Belligerents' Choices after Civil War*. Princeton, Princeton University Press, 2008.
- PARIS, Roland: *At the War's End: Building Peace After Civil Conflict*. Cambridge, Cambridge University Press, 2004.

- PEEVERS, Charlotte: *The Politics of Justifying Force: The Suez Crisis, the Iraq War, and International Law*. Oxford, Oxford University Press, 2013.
- PIIPARINEN, Touko: *The Transformation of UN Conflict Management: Producing Image of genocide from Rwanda to Darfur and beyond*. New York, Routledge, 2010.
- PRUNIER, Gérard: *Africa's World War: Congo, the Rwandan Genocide, and the Making of a Continental Catastrophe*. Oxford, Oxford University Press, 2011.
- PRUNIER, Gérard: *The Rwanda Crisis 1959-1994: History of a Genocide*. London, Hurst, 1995.
- RICHARDS, Paul: *Fighting for the Rainforest: War, Youth and Resources in Sierra Leone*. Portsmouth, Heinemann, 1996.
- REESE, Timothy R.; WOODS, Larry J.: *Military Interventions in Sierra Leone: Lessons from a Failed State*. Fort Leavenworth, Combat Studies Institute Press, 2008.
- REYNTJENS, Filip: *Political Governance in Post-Genocide Rwanda*. New York, Cambridge University Press, 2013.
- ROMBOUTS, Heidy: *Victim Organisations and the Politics of Reparation: A Case Study of Rwanda*. Antwerp, Intersentia, 2004.
- RUSSETT, Bruce; ONEAL John: *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence and International Organizations*. New York, W. W. Norton, 2001.
- SCHEFFER, David: *All The Missing Souls: A Personal History of the War Crimes Tribunals*. New Jersey, Princeton University Press, 2012.

- SCHERRER, Christian P.: *Genocide and Crisis in Central Africa: Conflict, Roots, Mass Violence, and Regional War*. Westport, Praeger Publishers, 2002.
- SCHLESINGER, Stephen C.: *Act of Creation: The Founding of the United Nations. A Story of Superpowers, Secret Agents, Wartime Allies and Enemies, and Their Quest for a Peaceful World*. Cambridge, Westview Press, 2003.
- SUTTERLIN, James S.: *The United Nations and the Maintenance of International Security: A Challenge to Be Met*. Westport, Praeger Publishers, 2003.
- SYNGE, Richard: *Mozambique: UN Peacekeeping in Action, 1992-1994*. United States Institute of Peace Press, 1997.
- TIERSKY, Ronald: *Francois Mitterand: A Very French President*. Manham, Rowman & Littlefield Publishers, 2000.
- TYNER, James A.: *War, Violence, and Population: Making the Body Count*. New York, The Guilford Press, 2009.
- VAN DER LIJN, Jair: *Walking the Tightrope: Do UN Peacekeeping Operations Actually Contribute to Durable Peace*. Amsterdam, Rozenberg Publishers, 2006.
- VARBLE, Derek: *The Suez Crisis 1956*. Oxford, Osprey Publishing, 2014.
- VINES, Alex: *RENAMO: Terrorism in Mozambique*. Bloomington, Indiana University Press, 1991.
- WALLER, D: *Rwanda: which way now?* Oxfam Country Profile, Oxford, Oxfam, 1996.

- WALLIS, Andrew: *Silent Accomplice: The Untold Story of France's Role in the Rwandan Genocide*. London, I. B. Tauris, 2006.
- WALTER, Barbara F.: *Committing to Peace: The Successful Settlement of Civil Wars*. New Jersey, Princeton University Press, 2002.
- WHITE, N. D.: *The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*. Manchester, Manchester University Press, 1990.
- WHITWORTH, Sandra: *Men, Militarism, and UN Peacekeeping: A Gendered Analysis*. Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2004.
- WORLEY, Robert D.: *Orchestrating the Instruments of Power: A Critical Examination of the US National Security System*. Raleigh, Lulu Press, 2012.
- ZÁHOŘÍK, Jan: *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha, Lidové noviny, 2012.
- ZARTMAN, William I.: *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa*. Oxford, Oxford University Press, 1989.

Sborníky

- ABDULLAH, Ibrahim (ed.): *Between Democracy and Terror: The Sierra Leone Civil War*. Council for the Development of Social Science Research in Africa, 2004.
- ADELMAN, Howard: *Canadian Policy in Rwanda*. In.: ADELMAN, Howard; SUHRKE, Astri (Eds.): *The Path of a*

Genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire. New Jersey, Transaction Publishers, 1999, 185-208.

- AJELLO, Aldo: Mozambique: *Implementation of the 1992 Agreement*. In.: CROCKER, Chester A.; HAMPSON, Fen Olser; AALL, Pamela (Eds.): *Herding Cats: Multiparty Mediation in a Complex World*. Washington DC, United States Institute of Peace, 1999, 615-642.
- AMITZBOELL, Katarina: *Unintended Consequences of Peace Operations on the Host Economy from a People's Perspective*. In.: AOI, Chiyuki; de CONING, Cedric; THAKUR, Ramesh (Eds.): *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*. Tokyo, United Nations University Press, 2007, 69-89.
- ANSOMS, An; HILHORST, Thea: *Causes and Risks of Dispossession and Land Grabbing in the Great Lakes Region*. In.: ANSOMS, An; HILHORST, Thea (Eds.): *Losing Your Land: Dispossession in the Great Lakes*. Oxford, James Currey, 2014, 1-10.
- AOI, Chiyuki; de CONING, Cedric; THAKUR, Ramesh (Eds.): *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*. New York, United Nations University Press, 2007.
- BAH, Alhaji Sarjoh: *Sierra Leone*. In.: CAPLAN, Richard (ed.): *Exit Strategies and State Building*. Oxford, Oxford University Press, 2012, 100-117.
- BARTOLI, Andrea: *NGOs and Mediation*. In.: BARTOLI, Andrea; NAN, Susan Allen (Eds.): *Peacemaking: From Practice to Theory*. Oxford, Praeger Security International, 2011, 107-121.
- BERMAN, Eric G.; LABONTE, Melissa T.: *Sierra Leone*. In.: William Durch (ed.): *Twenty-first century Peace*

Operations. Washington, United States Institute of Peace, 2006, 141-228.

- BURNET, Jennie E.: *Whose Genocide? Whose Truth? Representations of Victim and Perpetrator in Rwanda*. In.: HINTON, Alexander Laban; O'NEILL, Kevin Lewis (Eds.): *Genocide: Truth, Memory and Representation*. Duke University Press, 2009, 80-112.
- DURCH, William J. (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 1993.
- FRÖHLICH, Manuel: *The Suez Story: Dag Hammarskjöld, the United Nations and the creation of UN Peacekeeping*. In.: MELBER, Henning; STAHN, Carsten (Eds.): *Peace Diplomacy, Global Justice and International Agency. Rethinking Human Security and Ethics in the Spirit of Dag Hammarskjöld*. Cambridge, Cambridge University Press, 2014, 305-340.
- GROSS, Caroline A.: *War-Stopping and Peacemaking in Mozambique*. In.: EICHENSEHR, Kristen; REISMAN, Michael (Eds.): *Stopping Wars and Making Peace: Studies in International Intervention*, Leiden, Koninklijke Brill, 2009, 185-211.
- HIRSCH, John: *Sierra Leone*. In.: MALONE, David M (ed.): *The UN Security Council. From the Cold War to the 21st Century*. London, Lynne Rienner Publishers, 2004, 521-536.
- CHAON, Anne: *Who Failed in Rwanda, Journalists or the Media?* In.: THOMPSON, Allan (ed.): *The Media and the Rwanda Genocide*. London, Pluto Press, 2007, 160-166.

- JONES, Bruce: *The Arusha Peace Process*. In.: ADELMAN, Howard; SUHRKE, Astri (Eds.): *The Path of a Genocide. The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire*. New Jersey, Transaction Publishers, 1999, 131-156.
- KENT, Vanessa: *Protecting Civilians from UN Peacekeepers and Humanitarian Workers: Sexual Exploitation and Abuse* In.: AOI, Chiyuki; de CONING, Cedric; THAKUR, Ramesh (Eds.): *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*. Tokyo, United Nations University Press, 2007, 44-66.
- KRASNO, Jean E.: *To End the Scourge of War: The Story of UN Peacekeeping*. In.: KRASNO, Jean E. (ed.): *The United Nations: Confronting the Challenges of a Global Society*. Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2004, 225-268.
- LONGMAN, Timothy: *The Complex Reasons for Rwanda's Engagement in Congo*. In.: CLARK, John F. (ed.): *The African Stakes of the Congo War*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2004, 129-144.
- MAZULA, Brazao: *Mozambique: The Challenge of Democratization*. In.: GYIMAH-BOADI, Emmanuel (ed.): *Democratic Reform in Africa: The Quality of Progress*. London, Lynne Rienner, 2004, 183-200.
- MEYER, Steven E.: *Kaleidoscopic Change in World Affairs: Emerging Patterns of Sovereignty and Governance*. In.: SKILLEN, James W. (ed.): *Prospects and Ambiguities of Globalization: Critical Assessments at a Time of Growing Turmoil*. Plymouth, Lexington Books, 2009, 9-40.
- MOREWOOD, Steve: *Prelude to the Suez Crisis: The Rise and Fall of British Dominance over the Suez Canal, 1869-1956*. In.: SMITH, Simon C. (ed.): *Reassessing Suez 1956*:

New Perspectives on the Crisis and its Aftermath.
Aldershot, Ashgate Publishing, 2008, 13-34.

- MOZAFFAR, Shaheen: *Electoral Rules and Post-Civil War Conflict Management: The Limitations of Institutional Design.* In.: HODDIE, Matthew; HARTZELL, Caroline A. (Eds.): *Strengthening Peace in Post-Civil War States: Transforming Spoilers into Stakeholders.* Chicago, University of Chicago Press, 2010, 79-104.
- OLONISAKIN, Funmi: *ECOWAS: From Economic Integration to Peace-building.* In.: AMADI, Stella; GARUBA, Dauda; JAYE, Thomas (Eds.): *ECOWAS and the Dynamics of Conflict and Peace-building.* Dakar, Council for the Development of Social Science Research in Africa, 2011, 11-26.
- OWEN, David: *A Clinician's Caution: Rhetoric and Reality.* In.: CAHILL, Kevin M. (ed.): *Preventive Diplomacy: Stopping Wars Before They Start.* New York, Routledge, 2000, 3-16.
- PHILLIPS, Ann L.: *Mozambique: A Chance for Peace.* In.: GUTTIERI, Karen; FRANKE, Volker; CIVIC, Melanne (Eds.): *Understanding Complex Military Operations: A Case Study Approach.* New York, Routledge, 2014, 68-76.
- SAIVETZ, Carol R.: *The Soviet Union and the Middle East, 1956-1958.* In.: LOUIS, Roger William; OWEN, Roger (Eds.): *A Revolutionary Year: The Middle East in 1958.* London, I. B. Tauris, 2002, 221-244.
- SALOMONS, Dirk: *Probing the Successful Application of Leverage in Support of Mozambique's Quest for Peace.* In.: KRASNO, Jean; DANIEL, Donald; HAYES, Bradd (Eds.): *Leveraging for Success in United Nations Peace*

Operations, Westport, Greenwood Publishing Group, 2003, 81-116.

- SAUNDERS, Christopher: *Humanitarian Aspects of Interventions by the United Nations in Southern Africa*. In.: EVERILL, Bronwen; KAPLAN, Josiah (Eds.): *The History and Practice of Humanitarian Intervention and Aid in Africa*, Basingstoke Palgrave Macmillan, 2013, 158-175.
- SCHNABEL, Albrecht; THAKUR, Ramesh: *Cascading generations of peacekeeping: Across the Mogadishu line to Kosovo and Timor*. In.: SCHNABEL, Albrecht; THAKUR, Ramesh (Eds.): *United Nations Peacekeeping Operations: Ad Hoc Missions, Permanent Engagement*. Tokyo, United Nations University Press, 2001, 3-25.
- STEIN, Janice Gross (ed.). *Getting to the Table: The Processes of International Prenegotiation*. Baltimore, John Hopkins University Press, 1989.
- TESI, Moses K.: *The Environmental Perspectives of the Rwandan Genocide of 1994*. In.: TESI, Moses K. (ed.): *The Environment and Development in Africa*. Lanham, Lexington Books, 2000, 203-224.
- WEINSTEIN, Jeremy M.; FRANCISCO, Laudemiro: *Mozambique: The Balance Between Internal and External Influences*. In.: COLLIER, Paul; SAMBANIS, Nicholas (Eds.): *Understanding Civil War: Evidence and Analysis*. Washington, The World Bank, 2005, 157-192.
- ZARTMAN, William I.: *Preventive Diplomacy: Setting the Stage*. In.: ZARTMANN, William I. (ed.): *Preventive Negotiation: Avoiding Conflict Escalation*. Lanham, Rowman and Littlefield Publishers, 2001, 1-18.

Periodika

- ABDULLAH, Ibrahim: *Bush Path to Destruction: The Origin and Character of the Revolutionary United Front/Sierra Leone*. *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 36, No. 2, 1998, 203-235.
- BRATT, Duane: *Assesing the Success of UN Peacekeeping Operations*. Vol. 3, No. 4, 1996, 64-81.
- BUREŠ, Oldřich: *Privatizace operací na udržení míru*. *Mezinárodní vztahy*, 2/2006, 143-157.
- BURKHALTER, Holly J.: *The Question of Genocide. The Clinton Administration and Rwanda*. *World Policy Journal*, Vol. 11, No. 4, 1994/1995, 44-54.
- COLLIER, Paul; HOEFFLER, Anke: *On the Incidence of Civil War in Africa*. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 46, No. 1, 2002, 13-28.
- CROCKER, Chester: *Southern African Peace Making*. *Survival*, Vol. 31, No. 3, May-June 1990, 221-232.
- DALE, Richard: *The UN and African Decolonization: UNTAG in Namibia*. *Trans Africa Forum*, No. 8, Fall 1991, 31-48.
- DIEHL, Paul F.; GREIG, Michael J.: *Peacekeeping: A Barrier to Durable Peace?* *Yale Journal of International Affairs*, 2012, 46-53.
- DIEHL, Paul F.; GREIG, Michael J.: *The Peacekeeping-Peacemaking Dilemma*. *International Studies Quarterly*, Vol. 49, 2005, 621-645.
- DOBBINS, James F.: *The UN's Role in nation-building: From the Belgian Congo to Iraq*. *Survival*, Vol. 46, No. 4, 2004, 81-102.

- DOYLE, Michael W.: *Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs*. *Philosophy and Public Affairs*. Vol. 12, No. 3, Summer 1983, 205-235.
- DOYLE, Michael W.: *Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs*. *Philosophy and Public Affairs*. Vol. 12, No. 4, Fall 1983, 323-353.
- DOYLE, Michael W.: *Liberalism and World Politics*. *The American Political Science Review*, Vol. 80. No. 4, 1986, 1151-1169.
- DOYLE, Michael W; SAMBANIS, Nicholas: *International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis*. *The American Political Science Review*, Vol. 94, No. 4, 2000, 779-801.
- DZINESA, G. A.: *A Comparative Perspective of UN Peacekeeping in Angola and Namibia*. *International Peacekeeping*, Vol. 11, No. 4, 2004, 644-663.
- GIBBS, David N.: *The United Nations, International Peacekeeping and the Question of Impartiality: Revisiting the Congo Operation of 1960*. *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 38, No. 3, September 2000, 359-383.
- GILLIGAN, Michael; STEDMAN, Stephen John: *Where do the Peacekeepers Go?* *International Studies Review*, Vol. 5, No. 4, 2003, 37-54.
- GOULDING, Marrack: *The Evolution of United Nations Peacekeeping*. *International Affairs*, Vol. 69, No. 3, 1993, 451-464.
- HARTZELL, C.; HODDIE, M.; ROTHCHILD D.: *Stabilizing the Peace After Civil War*. *International Organization*, Vol. 55, No. 1, 2001, 183-208.

- HEGRE, Harvard; ELLINGSEN, Tanka; GATES, Scott; GLEDITSCH, Nils Petter: *Toward a Democratic Civil Peace? Democracy, Political Change and Civil War, 1816-1992*. *American Political Science Review*, Vol. 95, No. 1, 2001, 33-48.
- HINTJENS, Helen M.: *Explaining the 1994 genocide in Rwanda*. *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 37, No. 2, 1999, 241-286.
- HOFFMANN, Stanely: *In Search of a Thread: The UN in the Congo Labyrinth*. *International Organization*, Vol. 16, No. 2, Spring 1962, 331-361.
- KRIJN, Peters; RICHARDS, Paul: *Why We Fight: Voices of Youth Combatants in Sierra Leone*. *Africa: Journal of the International African Institute*, Vol. 68, No. 2, 1998, 183-210.
- LAKE, Anthony: *Peacekeeping: Defining Success*. *Peace Colloquy*, No. 1, 2002, 8-9.
- LAMP, Nicolas; TRIF, Dana: *United Nations Peacekeeping Forces and the Protection of Civilians in Armed Conflict*. Hertie School of Governance, Working Papers, No. 47, November 2009.
- LEMARCHAND, René: *Managing transition anarchies: Rwanda, Burundi and South Africa in comparative perspective*. *Journal of Modern African Studies*, Vol. 32, No. 4, 1994, 581-604.
- LUTTWAK, Edward N.: *Give War a Chance*. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 4, July-August 1999, 36-44.
- MUNCK, Gerardo L.; KUMAR, Chetan: *Civil Conflicts and the Conditions for Successful International*

Intervention: A Comparative Study of Cambodia and El Salvador. Review of International Studies, Vol. 21, No. 2, April 1995, 159-181.

- PAGE FORTNA, Virginia: *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War.* International Studies Quarterly, Vol. 48, 2004, 269-292.
- PETERSEN, Keith S.: *The Uses of the Uniting for Peace Resolution since 1950.* International Organization, Vol. 13, No. 2, 1959, 219-232.
- PUSHKINA, Darya: *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission.* International Peacekeeping 13, No. 2, June 2006, 133-149.
- RENO, William: *The Failure of Peacekeeping in Sierra Leone.* Current History, May 2001, 219-225.
- RICHARDS, Paul: *War as Smoke and Mirrors: Sierra Leone 1991-2, 1994-5, 1995-6.* Anthropological Quarterly, Vol. 78, No. 2, 2005, 377-402.
- SHYAKA, Anastase: *Understanding the Conflicts in the Great Lakes Region: An Overview.* Journal of African Conflicts and Peace Studies, Vol. 1, No. 1, 2008, 5-12.
- STEDMAN, Stephen John: *Implementing Peace Agreements in Civil Wars: Lessons and Recommendations for Policymakers. IPA Policy Paper Series on Peace Implementation,* New York, May 2001,
- UVIN, Peter: *Prejudice, crisis and genocide in Rwanda.* African Studies Review, Vol. 40, No. 2, 1997, 91-115.

- VAN DER LIJN, Jaïr: *Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan*. Journal of International Peacekeeping, Vol. 14, No. 1-2, 2010, 27-59.
- WALTER, Barbara: *Does Conflict Beget Conflict? Explaining Recurring Civil War*. Journal of Peace Research, Vol. 41, No. 3, 2004, 371-388.
- WILKENFELD, Jonathan; BRECHER, Michael: *International crises, 1945-1975: The UN Dimension*. International Studies Quarterly, Vol. 28, 1984, 45-67.

Primární zdroje

- *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. 1948.
- *Disarmament, Demobilization, Reintegration (DDR) and Stability in Africa*. Conference Report, June 2005.
- Human Rights Watch: *Arming Rwanda: the arms trade and human rights abuses in the Rwandan war*. Human Rights Arms Watch Project, Vol. 6, No. 1, New York, 1994.
- Human Rights Watch: *Rwanda: Lessons Learned. Ten Years After the Genocide*. 2004

<http://www.hrw.org/legacy/english/docs/2004/03/29/rwanda8308.txt.htm> (ověřeno 20. 3. 2015).

- Human Rights Watch: *Sierra Leone. We'll kill you if you cry. Sexual violence in the Sierra Leonean Conflict*. Vol. 15, No. 1, January 2003.
- JETLEY, Vijay: *Report on the Crisis in Sierra Leone*. <http://www.sierra-leone.org/Other-Conflict/jetley-0500.html> (ověřeno 15. 2. 2015).

- KINGMA, Kees: Post-war Demobilization and Reintegration of Ex-Combatants into Civilian Life. 1997, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnacd095.pdf (ověřeno 25. 3.2015).
- MACHEL, Graca: *Promotion and Protection of the Rights of Children. Impact of Armed Conflict on Children*. 1996. (http://www.unicef.org/graca/a51-306_en.pdf, ověřeno 16. 3. 2015).
- Physicians for Human Rights: *War-Related Sexual Violence in Sierra Leone. A Population-Based Assessment*, 2002.
- Presidential Decision Directive 25. The White House, 1994.
- SESSAY, Max Ahmadu: *Interdependence and Dependency in the Political Economy of Sierra Leone*. Disertační práce, University of Southampton, 1993.
- SOLOMON, Christina; GINIFER, Jeremy: *Disarmament, Demobilisation and Reintegration in Sierra Leone*. Centre for International Cooperation and Security. July, 2008.
- Světová banka: Sierra Leone: Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR). Findings. Africa Region, No. 81, October 2002 (http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/IB/2004/09/09/000009486_20040909165846/Rendered/PDF/298850ENGLISH0Infob81.pdf - ověřeno 11. 2. 2015).
- TARP, Finn a kol.: *Facing the Development Challenge in Mozambique: An Economywide Perspective*. Washington, International Food Policy Research Institute, 2002.
- UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset 2014. http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/ucdp_battle-related_deaths_dataset/(ověřeno 24. 1. 2015).

- UN Charter. Charter of the United Nations.
- UNDP (1999): *Human Development Report*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/260/hdr_1999_en_nostats.pdf (ověřeno 14. 2. 2015).
- UNDP (2005): *Human Development Report*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/266/hdr05_complete.pdf (ověřeno 14. 2. 2015).
- UNDP (2014) *Human Development Report*. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf> (ověřeno 14. 2. 2015).
- United Nations Peacekeeping 2015. *Success in Peacekeeping*. <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/success.shtml>, ověřeno 18. 3. 2015.
- UNOMSIL: *Facts and Figures*. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomsil/UnomsilF.html> (ověřeno 26. 3. 2015).
- UN SECRETARY GENERAL (2000a): *Third Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Sierra Leone*. Březen 2000.
- UN SECRETARY GENERAL (2000b): *Fifth Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Sierra Leone*. Červenec 2000.
- UN SECRETARY GENERAL (2000c): *Sixth Report of the Secretary General on the United Nations Mission in Sierra Leone*. Srpen 2000.
- UN Security Council Resolution 435. UN. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/435\(1978\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/435(1978)) (ověřeno 15. 2. 2015).

- UN Security Council Resolution 745. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/04/IMG/NR001104.pdf?OpenElement> (ověřeno 15. 2. 2015).
- UN Security Council Resolution 797. UN. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/797\(1992\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/797(1992)) (ověřeno 25. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 812. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/146/16/IMG/N9314616.pdf?OpenElement> (ověřeno 24. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 846. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/366/31/IMG/N9336631.pdf?OpenElement> (ověřeno 24. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 850. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/393/16/IMG/N9339316.pdf?OpenElement> (ověřeno 26. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 872. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement> (ověřeno 24. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 918. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement> (ověřeno 24. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 925. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement>

- ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/244/54/PDF/N9424454.pdf?OpenElement (ověřeno 24. 3. 2015).
- UN Security Council Resolution 929. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/260/27/PDF/N9426027.pdf?OpenElement> (ověřeno 24. 3. 2015).
  - UN Security Council Resolution 960. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/459/91/PDF/N9445991.pdf?OpenElement> (ověřeno 26. 3. 2015).
  - UN Security Council Resolution 1132. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/267/13/PDF/N9726713.pdf?OpenElement> (ověřeno 25. 3. 2015).
  - UN Security Council Resolution 1181. UN. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1181\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1181(1998)) (ověřeno 26. 3. 2015).
  - UN Security Council Resolution 1270. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/315/02/PDF/N9931502.pdf?OpenElement> (ověřeno 25. 3. 2015).
  - UN Security Council Resolution 1289. UN. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/283/50/PDF/N0028350.pdf?OpenElement> (ověřeno 25. 3. 2015).

Projekt diplomové práce

Úvod

Problematika operací na udržení míru (peacekeeping) OSN patří v zahraniční literatuře k velmi často diskutovanému tématu. Peacekeepingové operace, které se prvně objevily již v 50. letech 20. století a které v této době sloužily k oddělení bojujících států a k vytvoření nárazníkových zón mezi nimi, se musely v mezinárodním kontextu po konci studené války adaptovat na nový typ konfliktu, který měly pomáhat řešit. Peacekeepingové operace první generace se v průběhu 90. let 20. století změnily v peacebuildingové mise, které napomáhaly dlouhodobé rekonstrukci válkou poničených oblastí. V tomto období se také objevují mise vynucující mír, jejichž širší užití bylo v době studené války nemyslitelné.

V průběhu 90. let 20. století a poté během prvního desetiletí nového milénia byl tento vývoj také reflektován zejména v zahraniční literatuře. Vedle prací, které se zaměřovaly na poskytnutí přehledů jednotlivých operací, se objevila také díla, jejichž autoři se snažili odpovědět na otázku, zda je peacekeeping efektivním nástrojem na řešení konfliktů a zda dokáže zabránit opětovnému vzplanutí konfliktu, když peacekeepingové jednotky odjedou zpátky domů. Mezi klíčové práce v tomto ohledu patří zejména stěžejní dílo od Virginia Page Fortna *Does Peacekeeping Work* nebo také kniha od Paula Diehla a Daniela Druckmana *Evaluating Peace Operations*. Každá z těchto knih nabízí odlišná kritéria, na jejichž základě vyhodnocuje úspěšnost mírových operací. Zatímco Virginia Page Fortna ve své knize dochází k jednoznačně pozitivnímu závěru, že peacekeeping je efektivním nástrojem, který napomáhá dlouhodobému řešení konfliktu, autorská dvojice Paul Diehl a Daniel Druckman jsou ve svých hodnoceních značně opatrnější. Ve své studii dochází k závěru, že z jednoho aspektu či jedné dimenze mírové operace nelze odvodit úspěch či neúspěch celé operace. Dle jejich názoru musíme zaměřit svou pozornost na více dílčích aspektů mírových operací a v jejich rámci musíme hodnotit úspěchy a neúspěchy.

Ačkoliv existuje i několik málo dalších studií, jejichž cílem je hodnocení úspěchu či neúspěchu mírových operací, doposud nebyla provedena

komparativní aplikace obecných hodnotících kritérií od různých expertů v rámci případových studií konkrétních misí. Tato práce proto nabídne aplikaci kritérií Diehla a Druckmana, a Page Fortna při vyhodnocení (ne-)úspěšností dvou případů mírových operací OSN (Mozambik a Sierra Leone) a jednoho případu, v němž k nasazení mírových jednotek OSN nedošlo (Bangladěš).

Cíl práce:

Cílem této práce je zhodnocení (ne-)úspěšnosti tří mírových misí s využitím dvou evaluačních modelů a následná komparace výsledků tohoto hodnocení za účelem potvrzení/vyvrácení v literatuře implikované, nicméně empiricky doposud nedostatečně prokázané teze o příliš optimistickém (Fortna Page) a pesimistickém (Diehl a Druckman) nastavení sady hodnotících kritérií.

Metodologie a operacionalizace:

Základem práce bude komparace výsledků, k nimž dospějeme při hodnocení úspěšnosti mírových operací v případě, že použijeme hodnotící modely formulované na jedné straně Virginií Page Fortnou a na straně druhé Paulem F. Diehlem a Danielem Druckmanem. Tato práce bude postavena na třech případových studiích (Mozambik, Bangladěš a Sierra Leone). Identifikací indikátorů jednotlivých dimenzí mírových operací bude docíleno zjištění míry, do jaké lze považovat mírové operace ve výše zmíněných zemích za úspěšné, případně to, v kterých dimenzích byly úspěšné a v kterých aspektech nebyl jejich vliv až tak zásadní.

Kritika zdrojů:

Pro zpracování diplomové práce bude použita literatura zejména zahraniční provenience. Ačkoli v posledních letech došlo k zásadnímu rozvoji literatury v oboru operací na udržení míru, i dodnes v ní přetrvávají zásadní nedostatky, které jsou i nadále předmětem diskusí mezi odborníky na toto téma. Vedle práce *Understanding Peacekeeping* od Alexe Bellamyho a Paula Williamse je důležitým zdrojem rovněž kniha *Evaluating Peace Operations* od Paula F.

Diehla a Daniela Druckmana, která přinesla teoretický rámec, který bude využit pro analýzu tří případových studií, které ve své knize *Does Peacekeeping Work* analyzuje Virginia Page Fortna. Vedle těchto knih budou také využity monografie, které se zabývají jednotlivými zeměmi, které budou předmětem analýzy této diplomové práce. K pochopení lokálního kontextu budou sloužit knihy *Building Peace in West Africa: Liberia, Sierra Leone and Guinea-Bissau* od Adebajo Adekeye nebo *Conflict and Collusion in Sierra Leone* od Davida Keena.

Předpokládaná struktura práce

Úvod:

Představení různých hodnotících modelů pro vyhodnocování úspěšnosti operací na udržení míru a kritérií, na nichž jsou tyto postaveny.

Co to je peacekeeping, jeho vznik, vývoj, generace peacekeepingu, proč a jak hodnotit

Úvodní část této kapitoly bude věnována představení konceptu peacekeepingu. Na příkladu první peacekeepingové mise UNEF I budou popsány hlavní charakteristiky tzv. misí první generace. Bude zdůrazněn všeobecný kontext tzv. studené války, který kritickým způsobem ovlivnil vznik tohoto nového nástroje, který měla Organizace spojených národů v budoucích desetiletích k dispozici. V této pasáži bude rovněž představen kontext Suezské krize, který je klíčový pro pochopení motivací jednotlivých aktérů, kteří se podíleli na zformulování základních premis peacekeepingu. Budou představeni hlavní aktéři této krize a budou analyzovány pozice, které tito aktéři v krizi zaujímali k otázce ustavení peacekeepingové operace. Jelikož důležitou roli v této situaci sehrál tehdejší generální tajemník Organizace spojených národů Dag Hammarskjöld, bude zdůrazněna role jeho a jeho spolupracovníků při vzniku peacekeepingu jako nového nástroje OSN.

V dalších pasážích budou popsány obecné charakteristické znaky peacekeepingových operací v období studené války. Zároveň bude vyzdvížen

výjimečný případ operace ONUC, která přesto, že se odehrála v období studené války, bývá některými analytiky mezinárodních vztahů považována za první operaci s mandátem, který ji umožnil přistoupit až k vynucení míru (peace-enforcement).

Tato kapitola dále chronologicky vysvětlí rozdíly mezi jednotlivými generacemi mírových operací. U první generace bude vyzdvížena zejména snaha o oddělení bojujících stran a monitorovací funkce v období po ukončení aktivních bojů. Příkladem tohoto typu operace může být právě výše zmiňovaná operace UNEF I. Druhá generace (též nazývaná jako robustní peacekeeping) se v mnoha znacích odlišuje od generace první. Budou proto vyzdvihnuty rozdíly mezi těmito operacemi. Operace druhé generace věnují pozornost dohledu nad volbami, reintegraci bývalých bojovníků do poválečné společnosti, odzbrojení nebo vybudování nových policejních složek.

Jako třetí generace jsou charakterizovány operace, jejichž úkolem je aktivní vynucování míru. Počet operací s tímto typem mandátu narostl zejména po konci studené války. Dále tento oddíl odpovídá na otázku, k jakým změnám došlo u mírových operací po konci studené války. V kontextu neúspěšných operací OSN na Balkáně, v Somálsku a ve Rwandě bude blíže popsána otázka politické vůle mocností, která hraje klíčovou roli v rozhodování o tom, do kterých krizových oblastí bude mírová operace vyslána. Vedle toho také hraje důležitou roli otázka dostupných prostředků. Brahimiho zpráva z přelomu tisíciletí představuje v kontextu uvažování o mírových operacích důležitý milník, který je potřeba zmínit. Důležitou roli u mírových operací hraje rovněž proces organizačního učení, který bude v práci rovněž zmíněn.

Na konci této pasáže budou vyzdvížena úskalí, s nimiž se musí výzkumníci potýkat, pokud se rozhodnou analyzovat úspěšnost či neúspěšnost mírových operací. Tato pasáž bude tvořit přechod k další části, která již bude věnována představení jednotlivých výzkumných rámců, které jsou aplikovány pro vyhodnocování úspěšnosti či neúspěšnosti jednotlivých mírových operací.

Výzkumné rámce Virginie Page Fortna, Paula Diehla a Daniela Druckmana a dalších autorů

Perspektiva od Virginia Page Fortna:

První představenou perspektivou bude pohled od Virginie Page Fortna, kterou nalženeme v její knize *Does Peacekeeping Work? Shaping Belligerents' Choices after Civil War*.

Virginia Page Fortna v této knize dospívá k závěru, že peacekeeping má kauzální účinek na trvanlivost míru. Operace na udržení míru snižují pravděpodobnost agrese zvyšováním její nákladnosti nebo zvýšením benefitů pro ty, kterých se peacekeeping dotýká. Dále má peacekeeping kauzální efekt na trvání míru tím, že narušuje spirály strachu a bezpečnostního dilematu. Peacekeeping snižuje nejistotu nepřátel ohledně jejich akcí a jejich záměrů. Peacekeeping je úspěšný, pokud zabraňuje vzniku incidentů a kontroluje je tak, aby neeskalovaly do úrovně války. Operace na udržení míru je vyhodnocena podle V. P. Fortny jako úspěšná, pokud může zabránit jedné straně, aby zneužila politickou úmluvu a aby jedna strana zabránila té druhé v účasti na politickém procesu.

Perspektiva od Paula Diehla a Daniela Druckmana

Paul Diehl a Daniel Druckman přinášejí detailnější podmínky, které musí být splněny, aby mohla být mírová operace vyhodnocena jako úspěšná. Autoři tvrdí, že nelze tvrdit, že operace je úspěšná pouze na základě jedné dimenze – vždy je nutno analyzovat více dimenzí – odzbrojení, vyjednávací proces, implementaci dohod, fungování ekonomiky a celkovou kvalitu život.

Jelikož má každá mírová operace různé cíle, je podle jejich názoru potřeba klást různé evaluační otázky. Diehl s Druckmanem rozlišují tři typy cílů mírových operací – mírové operace mají cíle základní, cíle za hranou tradičního peacekeepingu a pak také peacebuildingové cíle.

Mírové operace mají za cíl dosáhnout tzv. zmírnění konfliktu, zadržení konfliktu a urovnání konfliktu. Pod zmírněním konfliktu autoři rozumí

omezení nebo eliminaci ozbrojeného násilí. Zadržením konfliktu Diehl s Druckmanem myslí zabránění geografickému šíření konfliktu do nových oblastí. Urovnáním konfliktu se rozumí rezoluce (vyřešení) sporných otázek mezi účastníky sporu. Další oblastí pro vyhodnocování úspěšnosti mírové operace je dohled nad demokratickými volbami, podpora demokratizace a pomoc při řešení humanitárních otázek – např. ochrana konvojů s potravinami a léky. Dále je evaluován příspěvek mírových jednotek k odzbrojení, demobilizaci a reintegraci bývalých bojovníků. Úspěšné mírové operace by měly také přispívat k ochraně lidských práv.

Vedle perspektivy Virginie Page Fortna a Daniela Druckmana bude tato diplomová práce stavět rovněž na příspěvech dalších sociálních vědců, jejichž texty analyzují úspěšnost mírových operací.

Perspektivy dalších sociálních vědců

Darya Pushkina vyhodnocuje úspěšnost mírových operací zejména na základě toho, jestli přispívají k omezení násilného konfliktu v hostitelské zemi. Dále tato autorka zkoumá, zda mírová operace omezí míru lidského utrpení, zda zabrání rozšíření konfliktu za hranice země, v níž konflikt vypukl a probíhá, a jestli operace podpořila vyřešení konfliktu.

Duane Bratt posuzuje úspěšnost mírové operace podle toho, zda splnila svůj mandát, zda umožnila vyřešení konfliktu, omezila konflikt nebo omezila počet mrtvých (ať už mezi přímými účastníky bojů nebo mezi civilním obyvatelstvem).

Jair van der Lijn věnuje pozornost devíti faktorům, které podle něj ovlivňují úspěšnost nebo neúspěšnost mírové operace. Prvním předpokladem úspěšné mírové operace je podle něj to, zda strany konfliktu chtějí svou kooperací umožnit uskutečnění operace. Druhým předpokladem úspěchu je to, zda operace dokáže poskytnout stranám konfliktu pocit bezpečí. Operace je dále úspěšná, pokud věnuje dostatečnou pozornost příčinám konfliktu. Úspěšnost operace je také znásobena, pokud je podporována důležitými aktéry z externího prostředí. Pro úspěšný průběh operace je také klíčové správné načasování vstupu mírových jednotek do prostředí konfliktu. Van der Rijn také zdůrazňuje

důležitost osobnostních charakteristik jednotlivých vojáků, když tvrdí, že operace je úspěšná pouze tehdy, pokud je realizována kompetentním personálem za kompetentního vedení s jasnou strukturou podřízenosti a nadřízenosti. Mírová operace je podle něj dále úspěšná, pokud je součástí dlouhodobého řešení. Dále je mírová operace považována za úspěšnou, pokud politické nástroje, které jsou v jejím rámci použité, jsou koordinované. Důležitým předpokladem úspěšnosti mírové operace je také tzv. ownership, který mírová operace musí poskytovat zúčastněným stranám.

V dalším oddílu diplomové práce bude provedena analýza jednotlivých případů. Postupně budou diskutovány události v Mozambiku, Bangladéši a v Sierra Leone s ohledem na operace na udržení míru.

Výběr případů

Mozambik

V případě Mozambiku bude nejprve proveden popis historického kontextu, který vedl k uzrání konfliktní situace. Budou popsáni klíčoví aktéři sporu, které představovala centrální vláda v Mozambiku, proti níž se postavila organizace s názvem RENAMO. Dále budou rozebrány klíčové události a jednotlivé mírové snahy, které nakonec vyústily v podepsání mírové dohody. Mírové snahy v Mozambiku byly korunovány ustavením operace na udržení míru ONUMOZ pod záštitou Organizace spojených národů. Na základě výše popsaného historického kontextu bude provedena identifikace indikátorů úspěšnosti mírových operací podle vzoru P. Diehla a D. Druckmana, Virginie Page Fortna.

Bangladéš

Dalším analyzovaným případem bude Bangladéš. V úvodní pasáži bude zdůrazněna důležitost koloniálního dědictví při vzniku konfliktu. Stejně jako v případě Mozambiku budou identifikováni klíčoví aktéři - na jedné straně stála centrální vláda a na straně druhé poté organizace PCJSS. Rovněž budou

popsány klíčové události a mírové snahy a pozornost bude věnována také mírové dohodě z roku 1997. Stejně jako v předchozím případě bude provedena identifikace indikátorů úspěšnosti mírových operací dle vzoru výše zmíněných analytiků.

Sierra Leone

Také v případě Sierra Leone bude postup podobný. Nejprve bude poskytnut historický kontext. Pozornost bude věnována zejména počátku konfliktu v roce 1991, kdy organizace RUF zaútočila přes liberijskou hranici na Sierra Leone s cílem svrhnout vládu. Také v tomto případě budou identifikovány klíčové historické okamžiky. Mezi nimi bude zmíněna smlouva z Lomé. Speciální pozornost bude věnována roku 1999, kdy byla Radou bezpečnosti ustavena mise UNAMSIL. Budou rovněž zmíněny jednotlivé revize mandátu mise.

Také v tomto případě budou identifikovány indikátory dle jednotlivých výše zmíněných výzkumných rámců.

Závěr:

V této pasáži bude zdůrazněno, že výzkumný rámec Diehla a Druckmana přináší detailnější kritéria pro vyhodnocování úspěšnosti mírových operací. V této části také budou přehledně shrnuty body, v nichž se jednotlivé výše uvedené výzkumné rámce liší v hodnocení (ne-)úspěšnosti zkoumaných mírových operací a bude zhodnoceno, proč se obecné hodnotící modely od sebe liší.

Předpokládaná literatura

Monografie

ADEBAJO, Adekeye: *Building Peace In West Africa: Liberia, Sierra Leone and Guinea-Bissau*. Lynne Rienner Publishers 2002.

ADEBAJO, Adekeye: *UN Peacekeeping in Africa: From the Suez Crisis to the Sudan Conflicts*. Lynne Rienner Publishers 2011.

BELLAMY, Alex J.; WILLIAMS, Paul: *Understanding Peacekeeping*. Polity Press 2010.

CAMPBELL, Greg: *Tracing the Deadly Path of the World's Most Precious Stones*. Westview Press 2002.

DIEHL, Paul F.: *Peace Operations*. Polity Press 2008.

DIEHL, Paul F.; DRUCKMAN, Daniel: *Evaluating Peace Operations*. Lynne Rienner Publishers 2010.

DURCH, William J.: *UN Peacekeeping, American Policy and the Uncivil Wars of the 1990s*. Palgrave Macmillan 1997.

FORTNA, Virginia Page: *Does Peacekeeping Work? Shaping Belligerents' Choices After Civil War*. Princeton University Press 2008.

HOILE, David: *Mozambique, Resistance and Freedom: A Case for Reassessment*. Mozambique Institute 1994.

KEEN, David: *Conflict and Collusion in Sierra Leone*. Palgrave, New York 2005.

MOHSIN, Amena: *Chittagong Hill Tracts, Bangladesh. On the Difficult Road to Peace*. Lynne Rienner Publishers 2003.

OLONISAKIN, Funmi: *Peacekeeping in Sierra Leone: The Story of UNAMSIL*. Lynne Rienner 2008.

VENANCIO, Moisés Stephen Chan: *War and Peace in Mozambique*. Macmillan Press 1998.

WOODS, Larry J.: *Military Interventions in Sierra Leone: Lessons from a Failed State*. Combat Studies Institute Press 2010.

Články v odborných časopisech

ALLEN, Chris: *The UN and the Resolution of Conflict in Mozambique*. Journal of Modern African Studies, March 1995, Vol. 33, No. 1, 103-128.

JOHANSEN, Robert C.: *How Should We Measure Success?* Mershon International Studies Review, 1994, Vol. 38, 307-308.

MCMULLIN, Jareme: *Reintegration of combatants: were the right lessons learned in Mozambique?* International Peacekeeping, Winter 2004, Vol. 11, No. 4, 625-643.

PUSHKINA, Darya: *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission*. International Peacekeeping, 2006, Vol. 13, No. 2, 133-149.

VAN DER LIJN, Jair: *Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan*. Journal of International Peacekeeping, 2010, Vol. 14, 27-59.